

Eszperantó írók művei

Szerkesztette és fordította: Nagy E. József

TARTALOM

Jean Forge: Hat levél
Kristina Aleksova versei
Julius Balbin versei
Marjorie Boulton: Isten egérfogója
Johan Hammond Rosbach: A piros cédula
Johan Hammond Rosbach: Egyenruha
Lodewijk Cornelis Deij versei
Edwin de Kock versei
Konisi Gaku: A Földalatti Elízium
Lina Gabrielli versei
Martha Walker: A hippi és az úrnő
J.H. Sullivan: Ilyen ember
Julian Modest: Kalina kútja
Nikolajs Kurzens versei
Mason Stuttard: Zsákbamacska
Georgo E. Maýra: Ésaías 53
Tibor Sekelj: Szokatlan menü
Clelia Conterno Guglielminetti: Nagymama
Vladimir Vána: Hogyan öldöstük a nyulat a karácsonyesti vacsorára?
Albert Goodheir versei
Victor Sadler versei
Jean Ribillard: Salamon és az oázisi nimfa
Tibor Sekelj: A szivárványgyűjtő
Vu Kan: Egy év tündérországbán
N. Kurzens versei
Spomenka Stimec: Utazás az elválás felé
Vesna Skaljer-Race versei
Clelia Conterno Guglielminetti: Wiederboren élete és halála

Bevezetés

„A Grodno kormányzósági Bialystokban születtem (Oroszországban) [...] Egy ilyen városban, inkább, mint bárhol, egy fogékony lélek átérezheti a soknyelvűség boldogtalanságát és lépten-nyomon meggyőződhet, hogy a nyelvek sokfélesége a legfőbb - ha nem az egyetlen - ok, amely az emberi családot szétválasztja és ellenséges részekre osztja. Idealistának neveltek: arra tanítottak, hogy minden ember testvér, miközben az udvaron, az utcán, lépten-nyomon éreztették velem, hogy emberek nincsenek: csak oroszok, lengyelek, németek, zsidók stb. vannak. Mindez erősen gyötörte gyermeki lelkemet [...] Mivel akkoriban úgy tűnt nekem, hogy a „felnőttek” mindenhatók, egyre azt ismételttem magamban, hogy ha nagy leszek, meg fogom szüntetni ezt a rosszat. Lassacskán meggyőződtem, persze, hogy ez nem is olyan könnyű [...] egymás után vettem félre a gyermeki utópiákat, csak egy közös emberi nyelv álmát nem bírtam sohasem elvetni.”

És álma valóra vált. 1887-ben L.L. Zamenhof, Dr. Esperanto („Dr. Reménykedő”) álnéven, kiadja „Nemzetközi nyelv”-ének tankönyvét. És ha az alkotójáról eszperantónak nevezett nyelv mindmáig nem is lett az emberiség közös nyelve, az összes mesterséges nyelv közül (és az interlingvisztika majdnem ezret tart számon!) a legelterjedtebb: a többi mesterséges nyelv híveinek a száma összesítve sem éri el az eszperantó híveinek egy százalékát. Az Eszperantó Világszövetség - az UEA - az ENSZ-szel, az UNESCO-val együttműködő rangos nemzetközi szervezet, amelyiknek soraiban neves politikusokat, művészeket, Nobel-díjas tudósokat találhatunk, amelyiknek képviselői - *la delegita reto* - a világ minden jelentősebb városában megtalálhatók.

Az eszperantó ezt a sikerét elsősorban szerkezetének köszönheti. Zamenhof hallatlan kitarással, tudatossággal és egy idealistától meglepő gyakorlati érzékkel dolgozta ki a nyelvét. Idézzük őt újra:

„A fő feladatok, amelyeket meg kellett oldani, a következők:

I. A nyelv legyen rendkívül egyszerű, hogy játszva lehessen megtanulni.

II. Mindenki, aki megtanulta a nyelvet, rögtön használni tudja a másnyelvűekkel való érintkezésre, függetlenül attól, hogy a világ elfogadja és nagyszámú híve lesz-e, vagy sem - azaz a nyelv kezdettől fogva, belső felépítésének hála, hatékony eszköze legyen a nemzetközi kommunikációnak.

III. Legyőzni a világ közömbösségét és rábírni, hogy minél előbb és minél nagyobb számban használni kezdje az ajánlott nyelvet, élő nyelvként - nem csak végszükség esetén, szótárral a kézben.”

A nyelv könnyedségének a titka egyrészt rendkívül egyszerű és szabályos nyelvtana (amely azonban nem megy a világosság és a hajlékonyság rovására), másrészt a Zamenhof által alkalmazott szóalkotási szabályok. Tulajdonképpen az egész nyelv változatlan elemekből áll, minden elem - nevezzük azt szótónek, képzőnek vagy végződésnek - bármilyen szövegkörnyezetben mindig ugyanolyan alakban, ugyanolyan jelentéssel fordul elő. Mint Gaston Waringhien francia eszperantista mondta, Zamenhof szótárosította a nyelvtant. A különböző nyelvtani alakokat, a szavak közötti kölcsönös viszonyt e változatlan elemek összetételével fejezzük ki. Ez nagymértékben csökkentette a szótárak vastagságát, ugyanakkor bárki, akinek a fenti elvet elmagyarázták, egy szótár segítségével azonnal meg tud érteni egy eszperantó

szöveget. Sőt - Európában legalább - nem is kell olyan gyakran a szótárhoz fordulnia, lévén hogy a szavak többsége az ún. nemzetközi - jórészt görög-latin - szókincsből származik.

Ha szókincse révén inkább európai is, az eszperantót szóösszetételei, agglutináló jellege az ázsiai, főleg a török-tatár nyelvekhez, de a kínaihoz is közelítik, szerkezete szintjén is biztosítva nemzetköziségét.

De az eszperantó sikerét nem lehet pusztán csak nyelvi indokokkal megmagyarázni. Talán ugyanolyan fontos szerepet játszott az is, hogy Zamenhof, megértve a nyelv társadalmi jellegét, nem dolgozta ki aprólékos részletességgel a nyelvet. Lemondva szerzői jogairól, jobban mondva az eszperantista közösségre ruházva azokat, a mindennapi használatra bízta a nyelv fejlesztését. De hogy e fejlődés közben a nyelv megőrizhesse egységét, a boulogne-sur-mer-i első Eszperantó Világkongresszus 1905-ben elfogadta a *Fundamento*-t - az eszperantó megváltoztathatatlan alapját, amely Zamenhof 16 szabályból álló nyelvtanát és közel 2000 szótöveget tartalmaz. Semmilyen fejlődés sem helyezhet hatályon kívül egy *Fundamento*-ba foglalt szabályt, nem változtathat meg egy szót sem.

És nem is változtatott, habár a fejlődés óriási volt. Az 1970-ben megjelent *Plena Ilustrita Vortaro* már több mint 15000 címszavat tartalmaz; az eszperantónak van már Retorikája és Poétikája is, a 16 szabály pedig akkora nyelvtanná - *Plena Analiza Gramatiko* - nőtte ki magát, amelyben a legszórészálhasogatóbb filosz is örömet lelné (és amelyik a nemzetközi nyelv eszméjének legodaadóbb hívét is képes volna elriasztani - ha volna valaki olyan bolond, hogy azzal kezdje édesgetni az eszperantóhoz!). És van az eszperantónak mélységesen humánus, színvonalas eredeti irodalma, amelyik önmagában is érték és amelynek kedvéért akkor is érdemes lenne megtanulni, ha már senki sem beszélné.

De az eszperantó él és virágzik. Túlélte az alkotóját (Zamenhof 1917-ben halt meg, szívbeteg, megkeseredetten az esztelen öldöklés miatt). Túlélte a két világháborút, túlélte a hitleri („*a zsidók és a kommunisták nyelve*”) és a sztálini („*a cionisták és a kozmopoliták nyelve*”) üldözéseket is. Vitalitását mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1989 januárjában megjelent az Észti Eszperantó Szövetség Értesítőjének 1(223) száma. Előző, 221/222 (7/8) számának a dátuma: 1940 augusztus 5...

Most újból nehéz időket élünk. Nyelveink még mindig elválasztanak és megosztanak. Léptenyomon éreztetik velünk, hogy nincsenek emberek, csak oroszok, lengyelek, németek ... stb. vannak. Lelkünk most is gyötrődik. De ha felnövünk, már nem kell évekig kínlódva keresnünk az eszközt: teljes pompájában vár minket a Zamenhof-megálmodta-megalkotta nyelv, a béke és a barátság, az emberek nyelve: az ESZPERANTÓ.

Nagy E. József

Jean Forge: Hat levél

1. LEVÉL

Tisztelt doktor úr!

Bizonyára csodálkozik, hogy írok önnek. Bizony, a tegnap este után megérdemli, hogy becs-telen emberként kezeljem! Levélírás helyett telefonálni akartam, de félttem, hogy félreértheti a hívásomat - a férfiak annyira hiúk - egyébként telefonon keresztül nem is tudnám mindazt elmagyarázni, amit mondani szeretnék. Végtére is, elfelejtettem, hogy egyáltalán nincs telefonja. Tehát írok. Hogy tömören megmagyarázzak mindent, felemlítem, mi is történt köztünk az este.

Ön az este igen érdekes előadást tartott az eszperantó klubban arról, hogy „Létezik-e plátói szerelem?” Élénk figyelemmel követtem az előadását, igen, meg kell vallanom, hogy csodáltam ékesszólását és éleselméjűségét, amellyel ezt a kényes kérdést tárgyalta. Megéreztem, hogy egy idealista rejtőzik önben, aki tegnap mutatkozott meg először, és megdobogtatta a szívemet. Eddig csak mint ideális eszmetársat tiszteltem önt, aki a mi drága ügyünkért küzdött. És tegnap rájöttem, milyen idealista ön a szerelem terén. De ó, jaj, milyen keserű tapasztalatot kellett utána átélnem!

Gyűlés után, amikor ön hazakísért, hirtelen kedvem támadt tovább beszélgetni önrel erről a kényes kérdésről, és mivel ön eszmetársam volt, egyszerűen meghívtam egy csésze teára. Egyedül voltunk. Úgy vélem, egy ilyen intim páros együttlét nagyon kellemes, ha egy jó barátal akarunk beszélgetni, amilyennek önt is tartottam tegnapig. Teával kínáltam önt, és ön nem utasított vissza egy pohárka Eszperantó-likőrt sem, amit a legutóbbi nemzetközi kongresszuson vásároltam. Fényképeket és leveleket mutattam önnek külföldi barátaimtól, akikkel intim levelezést folytatok, és megvitattuk, szerelmes lehet-e az ember az eszperantó levelezés által, és ez a szerelem vajon plátói, sexmentes-e. Különösen egy amerikai ifjú levelei érdekeltek bennünket, és amikor ön elkezdte fennhangon olvasni izzó szerelmi vallomásait, hirtelen átölelt és csókolni kezdett... Úgy csókolt, mint egy örült... És csak később, mikor ön már elhagyta házamat, döbbsentem rá, hogy elfelejtettem önt pofonvágni e szégyentelen pimaszságáért!

És ezért írok önnek. Igen, egy jelképes pofoncsapást küldök önnek levelemben keresztül, szégyellje magát a tegnapi viselkedéséért! Nem tudom, miféle nővel volt eddig dolga. Mindenesetre, a személyemet illetően ön nagyon téved, uram! Én nem olyan nő vagyok, akit csókokkal és szép szavakkal könnyűszerrel megkaphatna és kéjes szeszélyeinek rabjává tehetne... Nem vagyok ósdi nő, mint e levelem után gondolhatná. Nincs ellenemre, hogy egy úr belémszeressen. De a szerelem egyáltalán nem jogosít fel egy lovagot, hogy olyan szégyentelenül és erőszakosan viselkedjen, mint ön viselkedett, doktor úr!

De még dühösebb vagyok azért, mert ön mint eszmetárs visszaélt a mi drága eszperantónkkal, egyszerűen kihasználta eszmetársi bizalmamat, hogy megtámadjon egy védtelen nőt a saját lakásában és szinte erőszakot kövessen el rajta... Hát így néznek ki az ön plátói szerelmének szépséges ideáljai, amelyekről oly ékesszólóan beszélt az eszperantó klubban? Szíveskedjék

emlékezni rá, hogy én egy erényes hajadon vagyok, aki iránt tiszteletet és bizonyos önmegtartóztatást kell tanúsítania, érti? Azért mondom ezt, mert lehetséges, hogy újból találkozunk a klubban.

Tisztelettel

Mary

2. LEVÉL

Kedves doktor úr!

Nem tudom, megkapta-e a leveletem, amelyet ezelőtt egy héttel írtam önnek. Mindenesetre, még egyszer írok és ajánlva adom föl, hogy biztosan megkapja.

Nehéz volna részletesen elismételnem mindent, amit ezelőtt egy héttel írtam. El akartam magyarázni önnek, hogy ön tévedett a személyemet illetően azon a közös estén, amelyet a lakásomon töltöttünk. Nem olyan nő vagyok, akit gátlástalanul lehetne csókolni, mohó szenvedélyeinek játékszeréül lehetne kezelni... És azt akartam mondani, hogy igazi eszmetárs nem úgy viselkedik, mint ahogyan ön viselkedett azon az estén. Legalább mi, eszperantisták, legyünk bajtársak, akik plátóian szeretik egymást, a felemelő ideál nevében, amely összeköt bennünket!

Ezt akartam közölni önnel, és ugyanakkor megkérni önt, hogy mégse érezze magát megsértve. Megértem, hogy vannak az életben alkalmak, amikor az ember megfélemedezik magáról. Hisz többé-kevésbé mindannyian függünk érzelmeinktől és szenvedélyeinktől. Levelem által egyszerűen le szeretném szögezni meggondolatlan viselkedését, és remélem, hogy a jövőben többé nem fordul elő. Nem szeretném, ha azzal a benyomással maradna, hogy házam ezentúl zárva lenne ön előtt. Egyáltalán nem. Szíveskedjék alkalomadtán telefonozni.

Szívélyes üdvözlettel

Mary

3. LEVÉL

Kedves doktor!

Leszögezem, hogy rokonszenves az ön részéről, hogy mindeddig nem válaszolt a leveleimre. Hallgatása ékesszólóan bizonyítja, hogy tudatára ébredt helytelen viselkedésének és nem akar újból alkalmatlankodni. Megértem, hogy az ön nemes szíve egyszerűen habozik, vagy még nem tudja megtalálni a megbékélés ösvényét. Biztosítom önt, kedves doktor, hogy már nem haragszom! Kerestem önt legutóbb a klubban, hogy ezt a tudomására hozzam, de ön nem volt ott. Én lennék az oka, hogy ön már nem látogatja az eszperantó összejöveteleket? Végtelenül sajnálnám, és már csak közös zöld ügyünk kedvéért is megbocsátok önnek. Már visszanyertem önbe vetett bizalmamat, és kész vagyok újra meghívni önt (nemrég kaptam egy újabb Eszperantó-likőr szállítmányt).

De jobb ötletem támadt. Nem volna-e kedve találkozni velem holnap délután ötkor a Bristol szálló tánctermeiben? Kitűnő dzsesszenekaruk van, és a zene megkönnyíti a kellemetlen randevúkat, nemde? Bizonyos vagyok, hogy beszélgetésünk mindent tisztázna.

A legszívélyesebb üdvözlettel, az önre váró

Mary

4. LEVÉL

Kedves Johann úr!

Mi történt? Miért nem jött a tegnap a táncterembe? Meg van sértődve? De hiszen ez gyerekség volna az ön részéről! Hiszen mindig jó bajtársak voltunk, még jól emlékszem a legutóbbi eszperantó-bálra, mikor szinte valamennyi táncot együtt jártuk... És azt a kellemetlen epizódot, mikor együtt voltunk a lakásomon, már rég elfelejtettem. Feledje el ön is! Kedvesem, mennyit szenvedett azért a meggondolatlan tettéért! Megvallom, az Eszperantó-likőr elég erős, és különös hatása van a temperamentumra. Talán az amerikai ifjú szenvedélyes vallomásai is ludasak a dologban, amelyeket felolvastott nekem, talán a hajfürtjeim is túlságosan csiklandozták az arcát (emlékszem, együtt olvastuk a leveleket, bizalmasan összehajtván fejeinket), igen, mindez felmenti önt!

Talán igaza van, hogy nem akart a Bristolban randevúzni. A dzsesszenekar túl hangos, nem lehet nyugodtan beszélgetni. Ezért javaslom, hogy holnap találkozzunk a Marlene kávéházban, 6 órakor. Nagyon csendes és kellemes hely. Elbeszélgetünk, mint két régi jó barát, igen? És arról az ostoba csókolózásról a lakásomon ne beszéljünk többet!

Az ön

Maryje

5. LEVÉL

Kedves Johann!

Ön ismét nem jött el. Igazán nem értem önt. Bocsásson meg, hogy szemrehányást teszek önnek és bírálom a tetteit. Hát nem udvariatlanság, hogy nem válaszol a leveleimre és nem jön el a megbeszélte találkozókra? De ismerve lovagiasságát, feltételezem, hogy történt valami, ami a hallgatását megindokolja.

Kedves Johannom, bocsássa meg, hogy így nevezem, de vétkesnek érzem magam és lelkiismeretfurdalásaim vannak. Bizonyára túl szigorú voltam a leveleimben, és megsértettem az ön nemes szívét. Hallgatása idegessé tesz, napok óta nem tudok aludni. Ezért nagyon kérem, lépjen valahogy érintkezésbe velem! Várom telefonhívását holnap délelőtt 9 és 12 között.

Feltétlenül!

Mary

6. LEVÉL

Drága Johann!

Már nem bírom tovább. Hallgatásod megőrjít. Miért kínozol engem, gyenge nőt, akinek álmatlan éjszakái vannak? Miért csalsz könnyeket a szemeimbe, miért teszel boldogtalanná? Hát megérdemlem én, hogy ilyen kegyetlenül és szívtelenül bánjál velem?

Drága Johannom, hát tényleg szerelmi vallomást akarsz kicsikarni belőlem? Igen - *szeretlek!* A csókjaid akkor este elszédítettek, boldoggá tettek, megrészesgítettek... nem tudok tovább hallgatni... örült vagyok, állandóan a csókjaidra kell gondolnom... lehunyom szememet és vágyom, kívánom, sóvárgom, hogy minden megismétlődjék! Jöjj, kedvesem! Várlak! Jöjj!

Mary

EPILOGUS

„Drágám!” mondta az elegáns eszperantista Mary, kinyitva lakása ajtaját, és belesédült a jól megtermett, mosolygó Johann doktor karjaiba, aki hatalmas vörös rózsacsokrot tartott kezében. Hosszasan és szenvedélyesen csókolták egymást. Később, mikor a rózsák már vázába kerültek, és koccintottak az Eszperantó-likőrös poharakkal, Mary megkérdezte: „Drágám, mondd, miért nem válaszoltál a leveleimre?”

„Kedvesem!”, felelte hamiskás mosollyal a doktor, „hát itt lennék-e most a lakásodon és csókolhatnálak, simogathatnálak vég nélkül, ha válaszoltam volna rájuk?”

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Jean Forge (1903-1980). Jan Fethke álneve. Lengyel filmrendező. 1910 óta eszperantista. Első, német nyelvű regénye 18 éves korában jelent meg. Néhány évig az „Esperanto Triumfonta” szerkesztője. Több regény és elbeszéléskötet szerzője. 1934-ben rendezte a „Morgaý komenciøos la vivo” (Holnap kezdődik az élet) című eszperantó nyelvű filmet.

Kristina Aleksova versei

EL UNUA ETAØØ

Bruo de fosmapino.
Oni asfaltas straton.
Parolas laboristoj
kaj obstine fosadas.

Mi staras kaj rigardas
el unua etaøø,
se mi manon etendos,
la homojn mi tuþos.

Mi povas nur rigardi.

AZ ELSŐ EMELETRŐL

Útburkológép zaja.
Az utcát aszfaltozzák.
A munkások beszélnek
és ásnak rendületlen.

Én itt állok és nézem
az első emeletről,
ha kinyújtanám kezem,
megérinthetném őket.

De én csak nézni tudok.

KAØØJ

Sur mia balkono nestas birdoj,
birdoj sen kaøoj.
Ankaý mi volas vivi
en mia maljuna aøø
sen kaøø!

La paralizo estis unua
mia kaŝo; dua -
la terura soleco.
Eh, ĉien persekutas min
la kaŝoj.

Ekstere neŝas. Neŝeroj dancas
belaj, liberaj.
Ekzistas mallonge,
tamen feliĉaj, liberaj
sen kaŝoj.

Sur mia balkono nestas birdoj,
birdoj sen kaŝoj.
Ankaŭ mi volas vivi
en mia maljuna aŝo
sen kaŝo!

KALITKÁK

Az erkélyemen madarak fészkelnek,
madarak, kalitkák nélkül.
Én is szeretnék élni
most, hogy korom már vénül
kalitkák nélkül!

A bénaságom volt az első
kalitkám; a másik -
a rettenetes magány.
Eh, sehová sem menekülhetek
kalitkák nélkül.

Odakint havazik. Hópihék táncolnak,
szabadok, szépek.
Csak percekig léteznek,
de boldogak, szabadok,
kalitkák nélkül.

Az erkélyemen madarak fészkelnek,
madarak, kalitkák nélkül.
Én is szeretnék élni
most, hogy korom már vénül
kalitkák nélkül!

ÆU VI POVAS KISI LA VENTON

Jam pasis tuta, tuta jaro
en plorego de mia koro
pro forpaso de miaj karaj:
edzo, amiko kaj amikin'.

Vane mi sonøas mian edzon
reveninta en nia domo.
Al mi ridete li parolas,
pro kio mi kore feliaas.

Vane mi atendas nova¹ojn
de kara mia amikino.
Sed mi legas ðiajn rakontojn,
kvazaý kun ði mi nun parolas.

Vane mi renkontas kun øjo
la poŝtiston. Æu li ne portas
blankan koverton de l' amiko
kun liaj proponoj - konsiloj.

Vane, vane! Æu øis hodiaý
iu revenis el la nigra tero?
Æu vi ja vidus la nenion?
Æu vi povas kisi la venton?

TUDOD-E CSÓKOLNI A SZELET

Már elmúlt egy egész, teljes év
fájó szívem zokogásában,
hogy elvesztém kedveseimet:
férjem, barátom és barátnőm.

Hiába álmodom férjemet,
hogy visszatért az otthonunkba,
és mosolyogva beszél hozzám,
aminek örül az én lelkem.

Hiába várok már híreket
a legkedvesebb barátnőmtől.
Ám olvasom az írásait:
mintha csak ő beszélne hozzám.

Hiába várom már örömmel
a postást. Nincs-e táskájában
levele kedves barátomnak,
megfontolt, bölcs tanácsaival.

Hiába, hiába! Jött vissza
valaki a fekete földből?
Tudod-e meglátni a semmit?
Tudod-e csókolni a szelet?

Eszperantóból fordította Nagy. E. József

KRISTINA ALEKSOVA (1927). Bolgár eszperantista. 37 éves korában jobboldalára megbénult, sem beszélni, sem járni nem tudott. Kezelőorvosa gyógyódként alkalmazta az eszperantót. Szó szerint az ábécével kezdte, a beszédet és az írást is. Öt év múlva, mikor már valamennyire tudott beszélni és járni, bekapcsolódott a szófiai eszperantó irodalmi kör tevékenységébe. Hazai és nemzetközi irodalmi díjakat nyert. Itt közölt versei az 1992-ben a szófiai PRES-ESPERANTO kiadónál megjelent Sendormo benita (Áldott álmatlanság) című kötetéből valók.

Julius Balbin versei

EGYETLEN VAGYONUNK (Nia sola poseda¹⁰)

A gettóban
ahol még
lehetett
szeretkezni
találkoztam vele.
Tizenhatévesek voltunk
és szégyelltük
meztelen testünket.
Egymás kezét fogva
ölelkeztünk félve.

A lágerben
szögesdrót
választott el bennünket
de hevünk
nem ismert akadályt.

Az őrtornyok
fényoszlopi
a sötétséget kémlelték
míg a női barakkokhoz
kúsztam
a drótok alatt
élet és halál között
tekergőzve.

Elértem az ajtót
kinyitottam
és odalopóztam
ahová kedvesem suttogása
vezetett a legfelső priccsre
hol meztelenül várt rám.

A valóság rémálmát
elnyelte
ölelésünk
mélye
és minden emberi
csúcsára
szálltunk
egymásba hatolva.

Körülöttünk alvó asszonyok
sóhajtoztak vagy horkoltak
míg mi mindenen túl voltunk
szenvedélyünket fékezve
vagy lihegésünket elfojtva.
Közösültünk
lázban aminőt testeink
azelőtt sohasem ismertek.

Semmink sem volt
egymáson kívül.
E pillanatokat megosztva
a hold és a csillagok
ütemére mozogtunk
melyek felettünk ragyogtak
örökkön.

LUSZIA (Lusia)

Szomszédom volt
a háború előtt
és tizennégyévesen
titokban róla álmodoztam
beleszeretve
égő fekete szemeibe
és bársonyosan
simogató hangjába.

És most semmi sem maradt belőle
néhány tépett rongyot
s egy vértócsát kivéve
mit beivott a föld.

Mert szóba állni merészelt
egy fiatal SS-őrrel
a lágerfőnök parancsára
kedvenc
vérebei
ketrecébe
vetették.

Néhány perc alatt
húsát széjjeltépték
csontjait összemorzsolták
és semmi sem maradt
csak az emlékeim
és a könnyeim
miket beivott a föld
amelyen a gyilkosokkal
osztottunk
emberekkel és kutyákkal.

A szomszédom volt
a háború előtt...
égő
fekete
szemeivel
és bársonyosan
simogató hangjával.

Julius Balbin (sz 1917). Amerikai eszperantista, kollégiumi tanár. Krakkóban született. 1963 óta ír eszperantóul. Nyolc nyelvből fordít. „Strangolitaj krioj” (Megfojtott kiáltások) c. verseskötete 1981-ben jelent meg.

Marjorie Boulton¹: Isten egérfogója

A szelíd kinézésű, de kérlelhetetlen Osztályozó Angyal egy középkorú vigéc előtt állt. Aranytollal írt elefántcsonttáblára. A vigéc alázatosnak, de nyugtalannak, békésnek, de barátságtalannak, fásultnak, de elégedetlennek látszott.

A szokásos kérdések következtek.

„Neved?”

„Henrik.”

„Hogyan haltál meg?”

„Elütött egy autó.”

„Élvezted az életet?”

„Igen - nem.”

„Akarsz-e valamit kérdezni, vagy bírálni valamit?”

„Nem, nem.”

„Volt-e feleséged?”

„Nem.”

„Voltál-e szerelmes?”

„Igen, fiatalkoromban - de nem volt elég pénzem a nősüléshez.”

„Van-e valamilyen véleményed, amit most tisztázni szeretnél?”

„Ó, nem, Méltóságod. Én csak egy szegény vigéc vagyok.”

„Miként változtattad meg a világot?”

„Sehogy.”

„Nem nagy dolgokra gondolok. Nem voltál miniszterelnök, író, milliomos, tudós, vagy hős. Nem sok volt várható tőled. De mit tettél, hogy egy szemernyit is javíts egy földdarabkán?”

„Nem tudom.”

„Tiltakoztál-e a rendszer ellen, amely ilyen embertelenné tett?”

„Ó, nem, én jó magaviseletű voltam.”

„Jól van, barátom. Íme az új tested. Vedd át.”

Henrik egy sötét nyílást látott. Félt: de vérében volt az engedelmesség, hát bement. Két ragyogó fényes csillagot látott, és feléjük mászott. Végre szemei egybeestek a csillagokkal, és újra látta a dicső Osztályozó Angyalt. De nem bírt felállni.

„Kényelmesen érzed magad négy lábon?”

¹ Megjelent 1996 február 3-4; Szivárvány

„Igen, Méltóságod. Köszönöm.” Már túl sok éven át fejezte ki megelégedését, mikor egyáltalán nem is volt az.

„Tetszik a farkad?”

Henrik csodálkozva fordult meg. Igen, farka volt, hosszú, vékony fark, mint egy szürke drót. Mozgatni próbálta a farkát, és látta, hogy a drót megmozdult.

„Jól működik”, mondta alázatosan. „Méltóságod túl kegyes.”

Az Osztályozó Angyal elefántcsontlapjára irt valamit.

„Tehát meg vagy elégedve az új testeddel?”

„Igen, Méltóságod.”

Az Osztályozó Angyal szárnyai megremegtek a felháborodástól, de fényes arca szelíd maradt.

„Ha élém álltal volna, és tiltakoztal volna a világ rendje ellen, megengedettet volna neked, hogy lásd az Örökkévaló arcát, mert látnod kell, hogy megérthesd az Ő akaratát. Ha visszatútasítod az egértestet, és felháborodottan kiáltod: „Ember vagyok!”, emberi testet adtam volna neked, mert méltó lettél volna rá. De azt mondtad, hogy meg vagy elégedve az egérttesttel! Maradj hát egér!”

Az Osztályozó Angyal eltűnt; és Henrik, az egér, megszületett. Újra a hideg világra jött.

Már emberként is egérmódra élt; egérélete mégsem volt boldog. Embersorsának bizonytalan, homályos emlékei kísértették néha. Nem emlékezett, hogy ember lett volna. De néha arra gondolt: „Nem vagyok közönséges egér. Fényes, jelentős sors vár rám.” Ám egérélete közönséges volt. Otthagytá egéranyját; felnőtt - megmaradva kicsinynek - és hamar érett.

Mindennap enivaló után járt; néha talált, néha nem; de sohasem találta meg a Sajtholdat, vagy a Kenyérszigetet, az egérnép e két legendáját. Bár dicső sorsról álmodott, kenyérmorzsán, sajton, kekszen, ételmaradékon élt; sőt, meg is hizott.

Tavasszal egérvére felforrt. De nem tudott ezen gondolkozni, mert az egér, amelyik sokat gondolkozik, éhen hal. Vérének forrása meghökkentette és megzavarta, mert nem értette, míg meg nem látott és meg nem szaglászott egy nőstényegeret az éléskamrában.

Nőstényegér! Minden, ami isteni, minden, ami szép, minden, ami kívánatos - nőstényegér! Közönséges, egérszagú nőstényegér.

Henrik felkiáltott; és úgy vélte, hogy a gyenge egércincogás nem elegendő, nem képes kifejezni a szenvedélyt, mely forrásba hozta a vérét. A szelet szerette volna uralni és a mennydörgést, a gépek üvöltését és a világ minden emberi hangját, hogy megszólaltassa érzelmeit. De csak egérhangja volt, és csak egérmódra tudott udvarolni. Szánalomra méltó vulkán, egy egérttestbe bőrtönözve!

Aztán megnyugodott, de a világ már nem ugyanaz volt.

Az élet ment tovább. Enivaló után kutatott, keveset aludt, néha nőstényegereket üzött, cincogott, futkosott, míg egérfogóba nem került.

Többféle egérfogó van. Legtöbbje erős rugójával és vastag drótjával azonnal végez az áldozattal; de Henrik gondatlanul egy dobozszerű egérfogóba sétált be. Egy szalonnadarabot kezdett rágcsálni; finom volt; Henrik húzta, húzta, míg egy kattanással az ajtó rácsapódott.

Henrik fogoly volt.

Körbenézett, ijedten cincogva.

Két falat látott, fából, és a zárt ajtót. Szeme előtt nyolc vastag drót feszült, börtönének rácsai. Közelebb a szalonnadarab függött, már minden vonzerejét elveszítve.

Henrik visszahúzódott, míg nekiütközött az ajtónak. Újra cincogott. Majd hosszasan és eredménytelenül vergődött a falak között. Át akart bújni a rácson; kidugta az orrát és beleszagolt a kinti levegőbe, de a fülei nem követték az orrát. Aztán a farkát dugta ki, de hátsója nem követte a farkát, és senki sem vette észre a szürke, drótszerű farkok kétségbeesett jelzéseit. Henrik visszahúzta a farkát és újra körülnézett a börtönében.

Sokáig szenvedte mindazt a kint és fájdalmat, amit a kicsiny egéragy szenvedni képes. Majd újra szabadulni próbált. Átrágja a falat! Rágott már fát. Elkezdte hát rágni a doboz oldalát. De a fogai aprók voltak, a fa pedig kemény volt, egérfogónak való. Henrik semmire sem ment. Csak az állkapcsa fájdult meg. Nyomorában cincogni kezdett, a kinti levegőbe szimatolt, kimondhatatlanul vágyódva normális egérélete után, végül összehúzta magát a csapda leg-sötétebb zugában. Sokáig maradt ott.

De szenvedései nem voltak teljesen hiábavalóak; kicsiny és félénk agyában forradalmi változás történt. Nem értette a csapda működését, de ösztönösen tudta, hogy két ádáz ellensége van, a macskák és az emberek; és ismerte a macska átható pézsmaszagát és az ember csípős, savanyú, bonyolult szagát is. Az ember szaga állandóan a házban lebegett, és valahogy megértette, hogy az egérfogó emberi eszköz.

Feldühödött.

Hogyan dühödhet meg egy egér? Hogyan történt, hogy Henrik, a vigéc, aki gyávaságból és fásultságból engedett minden igazságtalanságnak és kizsákmányolásnak, az egérfogóban megdühödött?

Megdühödött vakon, féktelenül.

Megdühödött, mert az emberek nagyok és erősek, mert egérfogókat készítenek az ártatlan egereknek; mert a normális egérélet jó volt; a sajt, a kenyérmorzsák, a friss levegő, a szaladgálás, a nőstényegerek mind csodálatosan jók voltak; és ez az élet most megszakad. Ha Henriknek emberagya lett volna, azt mondta volna: „Milyen jogon üldöznek? Tiltakozni fogok. Sőt, harcolni.” De mivel csak egér volt, nem tudott igazából gondolkozni. Csak dühöngött.

Reggel erős emberszag csapta meg. Meghallotta a csizmák zaját. Csak csizmájáról ismerte az embert. Szemei nem láthatták az embert, csak részeit az embernek.

A csapda felemelkedett, és Henrik megszédült. Mennydörgő zajt hallott - az ember kacagását. Egy megtermett, érzéketlen férfi kacagását.

„Na, kis ördög, hát megfogtalak! Most megfizetsz a sajtért!”

„Hii-i” mondta Henrik.

„Cincog! Anna, töltsd meg a nagy lavórt, kérlek; belefojtom.”

„Nem bánom, fojtsd bele, csak a közelemben ne gyere velem” mondta egy halkabb hang.

„Hii - - ii - - ii!” mondta Henrik, aki nem értette a szavakat, de érezte a vég közeledtét. Újra vergődni kezdett. Dűhe nőtt. Félelme gyűlöletbe csapott; tiltakozni akart. A toronymagas alak felemelte a csapdát és az ajtót piszkálta a lavór mellett:

„Most megfojtalak” mennydörögte; és hanyagul kinyitotta az ajtót.

Henrik kidugta a fejét, beszippantotta, közelebről, mint bármikor életében, az undorító emberszagot, és beleharapott az ujjába.

Furcsa, a hatalmas állat zajos, rettentő volt; de az íze finom, mint a húsé. Nem olyan, mint a szalonnáé, amely elveszejtette Henriket, hanem mint a friss húsé. A csapda megrázkódott. A férfi felkiáltott, nem annyira fájdalomában, mint a meglepetés miatt. Egy női hang is kiáltott valamit.

Henrik egérőrületben szorította össze apró, éles fogait. A vér étvágygerjesztő íze előmlött szájában. Különös örömet érzett.

„Na nézd a bestiát!” mondta kacagva a férfi. „Nézd, Anna; ez a kis hős megharapott. Láttál már bátrabb egeret? Szinte sajnálom, hogy megfojtom.”

Henrik, aki csak értelmetlen hangokat hallott, még vadabbul harapott.

Valami fehérét látott; a lavórt. Majd kristályos felszint látott. Aztán semmit sem látott. Mint Homérosz mondá - és Henrik eposzi hős - „a szemét a homály betakarta”².

Rövid ideig még harapott és kapálódzott; majd kinyitotta száját és meghalt.

„Nevetséges kis hős”, mondta a férfi, ujját szopogatva.

„Meghalt?” kérdezte a nő.

„Még hagyjuk pár percig. Nem akarom feleslegesen kínozni.”

De az egér már ott állt az Osztályozó angyal tenyerén.

„Neved?”

„Henrik.”

„Igen, már vannak jelentéseim rólad. Hogyan haltál meg?”

„Egérfogóban.”

„Élvezted az életet?”

„Igen, míg az az átkozott meg nem fosztott tőle.”

„Akarsz valamit kérdezni?”

„Igen. Miért kell az egereknek csapdában elpusztulniuk az éhség bűne miatt?”

„Volt nőstényegered?”

„Igen.”

„Van valami véleményed, amit most tisztázni szeretnél?”

„Igen, véleményem szerint a világ jobb és igazságosabb hely kéne legyen az egerek számára.”

„Tettél-e valamit, hogy megjavítsd az egerek számára a világot?”

„Nem tudom, de legalább megharaptam a gyilkosomat.”

„Tehát nem voltál jó magaviseletű egér, tiltakoztál, ugye?”

„Igen.”

„Bánod?”

„Nem. Ha lehetne, újra megtenném.”

² Iliász, Devecseri Gábor fordítása

„Jól van, barátom és testvérem. Íme az új tested. Vedd át. Már megtanultad, hogy tiltakozni kell; hasznosabb tiltakozásokat is megtanulsz majd; és később talán majd megérted a szeretetet és a megbocsátást is. De az első lecke a tiltakozás minden ellen, ami rossz, vagy rossznak tűnik ezen a világon.”

A földön a szülő nő felsikoltott.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

MARJORIE BOULTON (1924). Angol pedagógus és író, irodalomszakos tanár, nemzetközileg is ismert Shakespeare-kutató. 1949 óta eszperantista. Eszperantóul tiznél több kötetet publikált, de jelentek meg angol nyelvű verseskötetei is.

Johan Hammond Rosbach

A piros cédula³

Autót vásárolva új örömeket és új gondokat vásárolunk. Meg kell ismernünk a jármű fontosabb részeit, szavakat kell megértenünk, amelyek mindaddig csupán szavak voltak - de hirtelen kézzelfogható valósággá lettek. Meg kell tanulnunk a közlekedési jelek nyelvét, a táblákét, amelyeket azelőtt észre sem vettünk.

Bemagoltam a közlekedési szabályokat, és még mielőtt megvettem volna az autót, elméletileg és gyakorlatilag is elboldogultam már a mindennapi városi közlekedésben, a nem túl bonyolult helyzetekben. Elkezdtem odafigyelni kollégáim beszélgetésére, holott szüntelen fecsegésük az autókról nem is olyan régen még untatott. Okulni reméltem e beszélgetésekből, mert legolcsóbban a mások hibáiból tanul az ember. De általában csak megtörtént vagy elkerült balesetekről hallottam.

Megértettem, hogy olyan bosszúságokkal kell számolnom, amelyek felől mindaddig boldog tudatlanságban lebegtem. Egy dolgot mégis eldöntöttem: a rendőrség sohasem fog tilos parkoláson élni, ezt legalább könnyű elkerülni, ha a jelzésekre figyelsz. Hisz annyit hallottam már a bosszantó piros cédulákról, amiket a szerencsétlen sofőrök a szélvédőn találnak. Úgy hírelett, főleg a fővárosi rendőrség nagyon szigorú.

E kevéssé biztató híresztelések ellenére, már az első héten a fővárosba autóztam. Hiába óvtak a barátaim - hiszen elméletileg és gyakorlatilag is uraltam az autót, hivatalos bizonyítványom is volt róla, a fényképpel és a rendőrfőnök kerek pecsétjével ellátva.

Azt a száz kilométert a fővárosig hamar letudtam. Valamivel szerényebben hajtottam be a városba és vágtam neki az Oslo-nak nevezett labirintusnak, ahol nem csak az autókra és villamosokra, az átkozott motorbiciklikre - és gyalogosokra! - kellett ügyelnem, hanem a jelzőtáblákra is, amelyek garmadával álltak minden utcasarkon. De sikerült különösebb baj nélkül a központba érnem. A nagyáruházban akadt dolgom, és el akartam intézni, még mielőtt folytattam volna az utamat oda, ahol az autót hagytam volna éjszakára.

Szerencsére az áruház egy kevésbé forgalmas utcában volt. Azonnal sikerült parkolóhelyet találnom. Hogy teljesen biztos legyek a dolgomban, kétszer-háromszor is körbejártam: sehol egy tiltó tábla. Megnyugodva hagytam ott az autót és bementem az épületbe.

Talán egy órát töltöttem bent. Az autóhoz visszatérve, már messziről megláttam a piros cédulát. Pont, ahogy mondták: ott virított a szélvédőn. Egy ilyen cédula önmagában is elég bosszúság, számomra viszont egy feltehetőleg kezdő rendőr túlbuzgóságának pimasz bizonyítéka volt, annál inkább, mert már amúgy is felidegesített az áruházi eladó tunya udvariatlansága.

Még egyszer figyelmesen körülnéztem, hogy újra megbizonyosodjam: egyetlen tiltó tábla sincs az autóm közelében. Igazam tudatában dühösen letéptem és zsebrevágtam a cédulát, becsaptam az ajtót és a rendőrségre hajtottam.

Az őrt álló egyenruhás rendőr udvariasan a forgalmi osztályra irányított.

Habozás nélkül kopogtattam és beléptem. Az íróasztalnál ülő egyenruhás rendőr megkérdezte, mit óhajtok.

³ Megjelent 1995 december 29.

Talán a kelleténél dühösebben - de annál jóval szelídebben, mint eredetileg szándékoztam - elmondtam a rendőrnek, hogy piros cédulát tettek a szélvédőmre, pedig teljesen bizonyos vagyok benne, hogy nem parkoltam a tilosban. Megkérdezte, hol állt az autóm, mire elmondtam, hogy a nagyáruház mellett - amelynek nevét, a faragatlan eladó miatt, enyhe utálattal említettem. A rendőr egy ideig szótlanul mérlegelte a helyzetet. Végül megkérdezte:

„Megvan még az a cédula?”

Szó nélkül eléje tettem.

Eloolvasta, és hirtelen felkacagott.

„Mi olyan nevetséges?” kérdeztem, megértve, hogy valószínűleg nem kell bírságot fizetnem tilos parkolásért, de azt is, hogy a helyzetem ettől még nem lett kellemesebb.

„Ön kétségkívül jó helyen parkolt”, mondta a rendőr, amikor végre visszanyerte a hangját. „Hallgassa, csak, mi van a cédulán: -”

És kínosan hosszú szünetet tartott.

Végül felolvasta:

„Érdekes összejövétel a parókián. Ila tiszteletes beszámolója a madagaszkári misszióról. Filmvetítés. Sütemény és kávé. Csészét hozzon magával!”

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Johan Hammond Rosbach: Egyenruha

A nagyváros forgalma élénk volt. Csak két napja voltam itt, de már könnyen eltaláltam a szállótól a kongresszusteremhez, a teremtől az állomásra, az állomástól a hotelhez. És nemcsak tájékozódó képességemnek hála, amelyet az apám fejlesztett ki bennem, és amivel olykor méltán büszkélkedtem, hanem annak is, hogy a város főbb utcái a jellegzetes központ felé irányulnak, egy annyira rendkívüli középkori épület-együttes felé, hogy a helyiek örökké ezt jelölik meg támpontul a kérdezősködő idegennek.

Az élénk forgalom ellenére gyorsan haladtam a két napja még ismeretlen utcákon, nem vesztegetve az időmet a térkép böngészésére. Ehelyett mohón merültem az utcák kétoldalán emelkedő középkori házak, északi szemeim számára oly furcsa, látványába; élvezettel szemléltem a jellegzetes gyümölcsárusokat és szekereiket, a járdára telepedett vendéglőket, ahol olcsó a bor, a fiatal nők kecses mozgását - mindent, ami látványos vagy figyelemreméltó volt. Érdeklődő természet vagyok, szeretek mindenféle apróságot és részletet megfigyelni - ez is drága apám érdeme, aki mellett annyi erdőt, mocsarat, hegyet bejártam...

És mégis, időnként megtörténik, hogy elmulasztok megfigyelni mégoly fontos részleteket is.

A gyönyörű Neptun-kút mellett megálltam, hogy a villamosra várjak. Hirtelen fiatal pár tűnt fel mellettem, akik, akárcsak én, a kongresszus jelvényét viselték. Bár nem ismertük egymást, köszöntöttek és szóba elegyedtünk. Kiderült, a fiatalok marokkóiak. A beszélgetés hamarosan arra a témára terelődött, amit ők nagyon jól ismertek, és engem is érdekelt: a marokkói kérdés, a száműzött szultán, aki még mindig Madagaszkáron tartózkodott, a marokkói autonómiára vonatkozó esetleges francia tervek. Mikor a villamos befutott, önkéntelenül arra gondoltam, mennyi mindent lehet megbeszélni néhány perc alatt.

Felszálltunk, és mutattuk a kalauznak a kongresszus résztvevőit ingyen utazásra jogosító kártyát. A kalauz bölintással vette tudomásul, míg a többi utas kíváncsian méregette az ingyen utazó külföldieket.

Helyet foglaltunk és folytattuk az érdekes beszélgetést, bár kissé szorongtam, hogy a társalgás hevében elszalasztom megállómat.

Hirtelen valaki a fájós lábamra lépett, amit vissza is rántottam, de a marokkóiak érdekesítő fejtegetései a várható fejleményekről annyira lebilincseltek, hogy fel sem pillantottam.

Ám az illető azt mondta „Bocsánat!”. A marokkói politika kellős közepéből felpillantva, egy egyenruhás alak elmosódott körvonalait láttam magam mellett, aki rám nézett. - Egyenruhás alak... Szóval úgy! Egyenruhás alak! A jegyeket akarja ellenőrizni!

És felmutattam a kártyámat. Mint mondtam, időnként megtörténik, hogy mégoly fontos részleteket is elmulasztok megfigyelni.

Az egyenruhás kirobbant: hát valóban azt hiszem, hogy úgy néz ki, mint egy kalauz? Mivel nem tudhatta, hogy értem a nyelvét, jobbnak láttam hallgatni, míg ő szitkokat mormolva lépett odább sértett méltóságával, a lehető legtávolabbra a hihetetlenül ostoba alaktól.

Mikor felálltam, hogy leszálljak, az altiszt újra megszólalt, csípős megjegyzésekkel illetve a nevetséges alakot, aki nem tudja megkülönböztetni a katonai egyenruhát a villamoskalauzétól. Már két hónapja viseli altiszti egyenruháját, és pont ma, katonai szolgálatának utolsó napján érte e nevetséges inzultus!

Ránéztem, arra gondolva, hogy holnaptól újra rendes ruhában fog járni, mégis akárhol ráismernék. De valószínűleg, sohasem látom újra. Leszállás közben, míg egyre ontotta magából felháborodását, az is megfordult a fejében, hogy minden bizonnyal ő is rámismerne.

Bolognai tartózkodásom harmadik napján újra ott szaporáztam az élénk forgalomban, átengedve magamat mindazon élvezetes apróságoknak, amellyel a város megörvendeztette egy még aránylag fiatal északi férfi szeméit. Újra ott álltam a nagyszerű kút mellett, a villamosra várva. Akárcsak egy nappal előbb. Csak a marokkóiak hiányoztak, hogy az ismétlődés teljes legyen. De nem, a villamosbeli kínos jelenet mégsem ismétlődhet meg...

Megjön a villamos.

Felszállok. Előveszem az ingyenjegyemet. Csak amikor a kalauz mélyen elvörösödik, ismerem rá.

Ő az - a sértődött altiszt.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Johan Hammond Rosbach (1921-) norvég filológus, a Norvega Esperantisto szerkesztője, az Eszperantó Akadémia tagja. Népszerű elbeszélő, több novelláskötet és regény szerzője.

Lodewijk Cornelis Deij versei

A ZSIDÓHOZ, AKI ELMENT

Egy kézfogás, búcsú, a bőröndre a zár ...
Egyetlen zokszót sem ejtve ment el ... Ma már
megértem: hisz nem tudta hinni,
hogy keresztény létemre hagyom őt vinni.

Félrehajtott fejjel bőröndjét cipelte
Az auschwitzi úton s a láger elnyelte.
Egyetlen zokszót sem ... Hisz nem tudta hinni,
hogy keresztény létemre hagytam őt vinni.

Felnőnek fiaink, a múlttól beszélnek,
az övé majd kérdi okát a rémségnek.
Az enyém, áll némán ... és nem fogja hinni,
hogy keresztény létemre hagytam őt vinni.

Hát sajnáltuk, persze, segílyt is gyűjtöttünk,
néhány gyermeket a vész elől rejtettünk,
de Auschwitz **volt!** És bármily szörnyű hinni,
te is, én is - igen, mi - hagytuk őt vinni.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Edwin de Kock versei

DÉL-AFRIKA

Nappal még a toronyházak zsarnok
vonalai a kor szellemének
öntelt hirdetői, míg a karmok
rejtőzködnek mancsában az éjnek.
Ám mikor a piros lábú este
Fokvárosnál a habokba merül
ott, hol egykor lomha gályák teste
vadidegen népet hordott terhül
- sápadt fajtát messzi északkörből -
ura lesz e földnek az éj újra.
Szélzúgásba kafferbivally bömböl,
és a félsz a szarvát belefúrja
szívedbe, ha által- általcsörtet
Valami a pusztán, és a háznak
közelében fűjtat, morog, zörget -
és csak reggel tűnnek el az árnyak.
A kontinens fekete szívébe verve
lelkiismeret és végzet terhe.

MÁTÉ 25:41-45

Minek utána az időkígyó
már két évezreden átkúszott,
felfalva mindent,
a barnabőrű Krisztus
(ki szívből sajnálta
még a nyers fehér népeket is
a barbárság ösmocsarában)
újralátogatta vérrelszentelt földjét.
És szálla alá Dél-Afrikába,
mivel évről-évre verte már az egeket a híre,
hogy Istentől való ez az ország,
aki idevezette a fehéreket,
a bibliaolvasó templomépítőket.
Egy városkába ért,
amelyet - furcsa - úgy hívtak Betlehem.
Krisztus fáradt volt
a századok terhétől,
amelyekben annyi bűn kérte bocsánatát.
Elméne tehát a vendégfogadóba,

ahonnan, bőrének színét látván,
átkozódva
elzavarták.
Ő, miként a keresztnek alatta, hallgatott.
E korban, mely mindent gépesített,
istállóí a barmoknak nem valának.
Ezért, ólomlábakon,
az állomásra vánszorgott
a peronnak padján megpihenendő,
nem látva meg a feliratot CSAK FEHÉREKNEK.
Egy rendőr verte el onnan,
fejét és kezeit botozva,
melyek egykoron,
az Úr egy másik választott földjén,
töviskoronával és szegekkel verettek.
Kiment Krisztus ebből az országból,
és azóta a nap már nem ugyanúgy ragyog
a városok és szavannák házai felett.

(1959)

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Edwin de Kock (1930-) Dél-Afrikai tanító, 1955 óta eszperantista; angolul és afrikaans-ul is ír. Eszperantóul eddig öt kötete jelent meg. Első műveinek eredeti, olykor eredetieskedő, keresett stílusával sok vitát váltott ki. Késői műveit visszafogottabb, már-már klasszicizáló stílus jellemzi. Az egyik legjelentősebb eszperantó költő.

Konisi Gaku: A Földalatti Elízium

Reggel. Az egész metropolis élvezi a koranyár enyhe napsugarait. Friss szellő száll végig a sétányon, megsusogtatva a platánok lombjait. A levegő végtelenül áttetsző: a fejlett nukleáris technológia száműzte a városból a füstölgő kéményeket. Az épületek ablakaiban az égbolt tiszta, mély kékje tükröződik.

A reggeli csúcsforgalom már lezajlott. A sztrádák többnyire üresek. A hivatalokban és az üzemekben elkezdődött a mindennapi munka. Az iskolák ablakaiból tisztán csengő gyerekhangok áradnak. A lakónegyedekben a háziasszonyok bekapcsolták a mosógépeket. A dús növényzet árnyékolta parki padon dologtalan öregek pihennek, megszokott beszélgetőpartnereikkel... Az újságok vezércikkei az atomfegyverek betiltására összehívott nemzetközi értekezlet újabb félbeszakadásáról írnak. Az világ a félelem bizonytalan egyensúlyában inog. De mit számít? Az élet békésen, nyugodtan, zavartalanul megy tovább..., mint mindig.

Az ipar és a kereskedelem fejlődőben van. Senki sem akarja elhinni, hogy holnap hirtelen változás állhat be az életébe. Senki... De mégis, vannak kivételek: a parki beszélgetéssel szórakozó öregek. Szívüket állandóan különös érzés uralja, félelem és halvány remény keveréke. Talán holnap, vagy holnapután jön el az a nap, amelyet e különös érzéssel várnak. Vagy lehet, hogy az a nap sohasem jön el. Az a nap... a nap, amikor beléphetnek az „Elízium”-ba.

Nem a halál utáni Paradicsomot jelenti ez az Elízium; még az öregek sem annyira vallásosak manapság. Ez a neve a nagy állami aggok házának.

Az öreg, ha már túl elaggott, hogy megkeresse a betevőjét, a legtöbbször alig megtúrt élősködő a fia nyakán, akinek a pusztasága léte is idegesíti a menyét. Mindennap, reggeli után, néhány érmét nyom az apósa markába: „Itt a mai zsebpénze, apa. Elszórakozhat valahol odakint...” Szívélyes szavak, csak a hang árulkodik a türelmetlenségről. Így, vagy ilyenképpen, az öregek kilépnek az utcára, cigarettát vásárolnak a zsebpénzből, szomjukat oltják a frissítő-automatákból, hogy végül megszokott gyülekezőhelyükön, a parkban kössenek ki.

Az „Elízium” az ilyen öregek befogadására épült. Az elején, a választáskor, a kormány száz meg száz aggmenház építését ígerte szerte az országban. De kiderült, hogy egyetlen egy számára sem bír területet szerezni. A városi hivatalok, de maguk a városlakók sem akarták, hogy aggok ténferegjenek körülöttük. A helyi közösségek sem kedvelték az aggmenházakat; a gyáarak érdekelték őket, amelyek fellendítik a környéket, míg az aggmenházak semmi hasznot sem hajtanak.

Végül a jóléti minisztérium úgy döntött, hogy a föld alatt építkeznek. De mivel ez lényegesen többbe került, a tervet jócskán csökkenteni kellett. E kontárkodást ellensúlyozandó, a minisztérium zajosan reklámozta az új terv, az „Elízium művelet” bámulatos felsőbbrendűségét. Néhány „összpontosított aggmenház” fog épülni, a tudomány és technika legújabb vívmányai-val felszerelve... „Az aggmenházak forradalma”, büszkélkedett a miniszter a sajtóértekezleten. Valójában csak egyetlen aggmenház épült meg. A kormánynak fontosabb volt az újabb atomfegyver fejlesztése.

Egyetlen Elízium, bármennyire összpontosított is, nem fogadhat be minden kérelmezőt. A legtöbbjüket elutasítják. Orvosi vizsgálatokat ejtenek meg havonta, és a minisztérium dönti el, az elaggás függvényében, kiket vesznek fel az elhunytak helyébe.

Az esély, hogy valakit felvegyenek az Elíziumba csekély, de nem annyira, hogy reménytelen legyen. Az orvosi vizsgálat napján a háziasszonyok szívesen kísérik el apósukat - anyósukat a városi kórházba; a kórház váróterme ilyenkor alkalmi divatbemutató színhelye lesz. Bár nem a ruhák érdeklik őket. Az udvarias társalgás alatt mindenki azt lesi, kinek az örege az elaggot-tabb.

Aztán egy nap fehér autó áll meg a ház előtt, amelyre négylevelű lóhere van festve, a jóléti minisztérium jele. Néhány másodperc alatt az összes szomszédasszony az utcára csődül a látványosságra. Szemükben ott villog a sárga irigység a szerencsésebb ellen, akinek előttük sikerült megszabadulni az élőködőtől. És irigységüket megvetéssel palástolják: - ki tudja, milyen praktikákkal érte el, hogy az öreg ilyen hamar tönkremenjen..., a parázna! Ellenszenves pillantások záporoznak rá, aki ott áll görcsbe merevült arccal, hogy ki ne üljön rá keblének dagadó öröme.

Az autó elhajt. A szerencsés meny beszalad a házba. Odakint a szomszédasszonyok suttogása felélénkül.

A házakban az öregek a fülüket hegyezik. Tudják, mi történt. Ők is irigylik társukat, aki elindult az ismeretlenbe. A nagyközönség nem tudja, milyen is az Elízium valójában. A minisztérium propagandafüzetéből csak annyi derül ki, hogy, bár mélyen a föld alatt épült, majdnem úgy lehet élvezni benne az életet, mint a felszínen, hála a bámulatosan fejlett elektrotechnikának, és a magas színvonalú fiziológiai gondozásnak. E felszínes információ elegendő, hogy izgalomba hozza az öregeket; mindannyian szabadulni akarnak jelenlegi életvitelükből, menekülni az ellenszenves menyektől. Bármilyen is legyen, az Elízium legalább valami újat hoz...

* * *

A metropolis északi szélén, illatos zöldövezetben áll a Központi Állami Kórház. Minden Elíziumba induló öreget idehoznak és mélyreható orvosi vizsgálatnak vetnek alá. Az izmok ereje, a csontok rugalmassága, az erek meszesedése, a különböző idegek érzékenysége, stb., stb. -; mintha a tökéletes öreg szabványát kívánnák kidolgozni. Szegény öreg, egyik készüléktől a másikhoz szédeleg, tapogatják, ütögetik, sőt meg is szúrják, miközben fogalma sincs róla, miért.

A berendezések rögzítik a vizsgálatok eredményét, és mikor a hosszadalmas munka az agy aprólékos kivizsgálásával véget ér, minden adatot egy mágneses szalagra kódolnak.

Az ötödik nap az Elíziumi belépés napja. Az öreg érzéstelenítő injekciót kap, amitől mély álomba zuhan... és már mint a Földalatti Elízium lakója ébred. Kerek hordágyon viszik a felvonóba, az egyetlen kapocsba a földi és a földalatti világ között. Két ápoló kíséri.

A felvonó lassan ereszkedik lejjebb, lejjebb. A két kísérő közönyösen hallgat. Telnek a másodpercek, a percek. A csend egyre mélyebb. Csak az idő telik egyre, nyomasztó hallgatásba fojtva a pillanat komorságát... A lift meg-megremeg, alig észrevehetően érzékeltetve a folyamatos süllyedést.

Húsz perc múlva - bár több órának tűnt - a lift eléri az akna alját. Nyitott ajtaján beárad a földalatti lég nedves illata. A két kísérő kihúzza a hordágyat, és elindul vele a szűk folyósón. A kerekek csikorgása meglepően visszhangzik a csupasz betonfalakról. Folytonos halk zümmögés hallatszik, talán valamilyen gépé. Egyébként egy hang se. A folyósó végén önműködő ajtó tárul.

* * *

Madártrillára ébred az alvó. Már reggel van? Testében kellemes érzés árad. Kinyitja szemeit és csinos kis szobában találja magát. A párna pihepuha. A falon festmény. Zöld lombok árnyékolják megfelelően az ablakot. A háttérben az ég mély kékje, alakját lassan változtató fehér felhőpamaccsal...

- Hol vagyok? Miért fekszek itt?

Még mielőtt gondolatai teljesen kitisztultak volna, fiatal nő hangját hallja. „Jól érzi magát, uram?” Meglepetten próbál felkelni, de valamilyen okból teste nem engedelmeskedik. „Ön a Földalatti Elízium lakója,” folytatja a hang. Hirtelen felelevenednek emlékei. - Ó, igen. Végre megérkeztem!

„Itt kellemesen fognak telni a napjai, míg a szelíd halál az igazi, az Égi Paradicsomba vezeti majd.” Kissé színtelen hangon, mintha felolvasna, a hang adatokat közöl az Elíziumról: a napsugarak, a felhők és a kék ég, mind a lakók jó közérzetét szolgáló mesterséges jelenségek; ágyaikban fekvé, megkapnak mindent, amit kívánnak, ételt, italt, olvasnivalót... „Milyen boldog ön, hogy ebben a ragyogó században élhet!”

Így ismerkedik meg minden új lakó az Elíziummal. Megkezdődik a csodálatos, fényűző, gondtalan élet. Bármit kíván, elég hívni az ápolónőt, Angelikát. Nem nagyon beszédes, de késedelem nélkül teljesíti ápolójai kívánságait. Ha könyvet kérnek, azonnal felolvassa. Ha nyalánkságot kívánnak, az étel-ital azonnal a szájukban terem...

Egyébként, távbeszélő készülékek teszik lehetővé a zavartalan társalgást a szomszédokkal. Semmit sem élveznek jobban az öregek, mint a tereferét. Mindenki lelkesen mesél földi életéről: hogyan kínozta menyé szívtelen viselkedése; milyen ragyogó karrierje volt; milyen híres emberek találhatóak a rokonságában; milyen szép tájak vannak a szülőföldjén, stb., újra és újra a régmúlt dolgokat emlegetve.

Meg vannak elégedve. Már nem zavarják őket a közönyös családtagok. Egy kis szórakozásért már nem kell gyenge lábaikon a parkig vánszorogniuk...

És mégis, egy dolog nyugtalanítja őket: a halál. Időről időre a halál az Égi Paradicsomba ragadja a Földalatti Elízium egy-egy lakóját. Ebben nincs is semmi rendkívüli; az elaggott elíziumiak nem is nagyon félnek már a haláltól. A különös az, hogy a halál nem mindig tűnik természetesnek. Gyakran megesik, hogy vidám társalgás kellős közepén némul el valamelyikük. E rejtélyes jelenségről Angelika sohasem beszél.

Egykor azt hitték, hogy valami betegség lappang az Elíziumban, amelyik hirtelen rabolja el az életet. De ma már nyílt titok, hogy a természetellenes halál a „hivatalos megsemmisítés” eredménye, amit az Elízium gondnoksága hajt végre, hogy új lakót vehessen fel. A megsemmisítés réme állandóan nyomja az elíziumiak lelkét. Nem szívesen beszélnek erről, de annál féltelenebbül élvezik a fényűző életmódot.

* * *

Halványfehér neoncsó világítja meg a díztelen betonfolyosót. Csend. Pusztaság.

A gép folytonos zümmögésében halk beszélgetés hallatszik. Az önműködő ajtajú helyiségből szűrődik ki, ahová a kerek hordágyon hozzák az öregeket, és ahonnan még egyikük sem tért vissza. Az üveges ajtón felirat: MŰTŐ.

„A gép most memorizálja az adatokat”, középkorú hang, „ez beletelik néhány percbe. Közben rágyújthatunk.” „Furcsa”, mondja a fiatalabb hang, „ez a hely sötétnek tűnik, a kivilágítás ellenére...” „Mert érzed az emberek hiányát. A földön emberáradatban élünk, míg itt csak mi ketten ülünk ebben az egész hatalmas épületben.” „Nem tudom elképzelni, hogy emberek ezrei élnek itt...” „Lassacskán hozzászoksz majd, bár sohasem fogod kényelmesen érezni magadat.”

Csengő csendül.

„Vége a memorizálásnak. Gyere, segíts, tegyük be a páciens a gépbe.” „Hű, de nehéz!” „Az alvó ember nehezebb, mint rendszeren. A súlyukkal nem törődöm, de ez a vénemberbűz még mindig zavar... Hó-rukk! Rögzítsd jól a fejét! Jól van.” „Kapcsoljam be?” „Igen, és pihenés.” A villanymotor zümmögni kezd.

„Most a gépen a sor. Két óra múlva befejezi a műtétet.” „Két óra!? Túl sok, csak hogy az agyat elválasszák a testtől. A vakbelemet öt perc alatt kivették...” „Hülye! Ne hasonlítsd az agyat a rothadt hurkádroz... habár a te agyacslád talán megérdemelné! Na, menjünk már fel; a többit elvégzi helyettünk a gép.” „Szeretném látni a... lakórész, ha szabad.” „Jó. Oda-vezetlek.”

Léptek zaja visszhangzik a szomszédos csarnokban.

„Ez az 1-es lakósor. Még kilenc ilyen van, ezen kívül.” „Hm, úgy néz ki, mint egy raktár.” „Mondhatod így is. Kétszáz lakrész van sorokba és oszlopokba rakva. Mindegyikben egy-egy agy.” „Bámulatos, hogy az ember ebben az egy köbméternyi fémdobozban is élvezheti az életet! Bár, kíváncsi vagyok, milyen élet lehet az.” „Ezt csak akkor tudhatod meg, ha te is idekerülsz. De jegyezd meg, fiziológiai szempontból nincs semmi különbség az érzetek között, jöttek legyenek azok a valós világból az érzékszerveken keresztül, vagy, mint ezeknél az elíziumiaknál, egyenesen a központi idegrendszerbe táplálva.” „Hallottam, hogy az ellenőrző központnak hatalmas készlete van különböző impulzus-programokból.” „Igen, mondhatni több, mint tökéletes. És Angelika, az elektronikus agy, nagyon ügyesen vezérli az egész rendszert. Még fiatal lány csókja is szerepel a programkészletében!”

„Érdekes! Szinte irigylem ezeket az agyakat!” „Azt hiszem, húsz év múlva én is élvezhetem ezt az életet...” „Te magad!? Bátor ember vagy!” „Húsz év múlva te is másként gondolkozol majd.” „Azt mondják, a kormány már kevésbé kedvezően kezeli az Elíziumot. Lehet, hogy majd be is zárják...” „Ne nyugtalankodj. Az Elíziumnak saját áramfejlesztője van, és a hasadóanyag-készlete még legalább tíz évszázadra elegendő!”

* * *

Senki sem tudná megmondani, mikor szüntek meg a Földalatti Elíziumban a halálesetek. Mikor észrevették, határtalan öröm töltötte el az egész Elíziumot. Mindenki csak erről beszélt. Találgatták, miért szüntette be a Gondnokság a rettegett „megsemmisítést”. Egyesek szerint egy új Elízium épült, és ezért ebbe már nem kell új lakókat beutalni. Mások úgy vélték, hogy bizonyosan valami forradalmi módszert fedeztek fel az előregedés megakadályozására.

Nos, bármi is lett légyen a magyarázata, tény, hogy megszűnt az egyetlen ok, amelyik az elíziumiak kedélyét nyomta. Az elíziumi élet sokkal derűsebb, sokkal kényelmesebb lett. Még élénkebben folyt a vég nélküli beszélgetés...

Még most is, ott mélyen a föld alatt, az élet békésen és nyugodtan telik. Most is folyik az elíziumi agyak hangtalan tereferéje. Nem tudják, hogy ezelőtt egy hónappal lezajlott a harmadik világháború, amelyik kereken harminc percig tartott, és minden élőlényt letörölt a föld színéről. Tovább élvezik összkomfortos fémdobozukat, békében, nyugodtan, boldogan fecsege... míg ki nem merül az áramfejlesztő hasadóanyag-készlete.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Konisi Gaku (sz. 1934) japán elméleti fizikus, egyetemi tanár. 1948 óta eszperantista. „Vage tra la dimensioj” (A dimenziók közt kóborolva) címen 1976-ban jelent meg sci-fi elbeszéléskötete. Több elbeszélése japán fordításban is megjelent.

Lina Gabrielli versei

EN MI ØERMIS IO

Sendube en mi
øermis io,
nur ke mi estis
blinda
kaj ne konsciis.
Nun
mi elfosas
pere de ci
alian mondon.
Deziroj
sentoj
pensoj
kantas en mi.
Ne gravas
æu kostas pekon
tiu malkovro
mia.
Æu vere estas peko?

MI REVAS BLANKAJN STRATETOJN

Mi revas blankajn
stratetojn;
mallarøajn,
kapitajn
stratetojn
inter la altaj muroj
de la domoj,
kie oni povas
facile brakumi
kaj kisi arde
libere.

VALAMI CSIRÁZOTT BENNEM

Kétségtelen, valami
csirázott bennem;
csakhoggy vak voltam
és nem
eszméltem fel.
Most
általad
egy új világot
bányászok ki.
Vágyak,
érzelmek,
gondolatok
dalolnak bennem.
Nem számít
ha bűn is az ára
felfedezésemnek.
De
valóban bűn-e?

Eszperantóból fordította Nagy. E. József

FEHÉR UTCÁKRÓL ÁLMODOM

Fehér utcákról
álmodom;
keskeny,
rejtett
utcákról,
magas házfalak közé
bújva,
ahol könnyü
ölelni
és csókolni forrón
szabadon.

Eszperantóból fordította Nagy. E. József

MI FROSTAS

Mi frostas,
tremas.
Seræu min,
mi petas!
Mi lasos min
trovi.

FÁZOM

Fázom,
reszketek.
Keress meg,
kérlek!
Hagyom magam
megtalálni.

Eszperantóból fordította Nagy. E. József

LINA GABRIELLI. Olasz újságíró, könyvkiadó. *Plejado* nevű kiadója 1975 és 1986 között 26 eszperantó nyelvű kötetet jelentetett meg. Az UEA 1973 irodalmi pályázatának díjazottja. Több verses és novelláskötet szerzője.

Martha Walker

A hippi és az úrnő

Így, ni! Felébredek. Lassan éledezek. Ráérezem testem nyomasztó szükségleteire. Fel, asszony. MOST!

Férfihang duruzsol a fülemben (mert a rádió szinte állandóan a magányos asszony keze ügyében van).

Hang: „... És az elegáns úrnő meglátott egy sovány hippit, aki a hüvelykujjával integetett. Rögtön megállította az autót és betessékelt a hippit.

‘Nem akarnál hazamenni velem?’

(A hippinek elakadt a lélegzete.)

‘Éhes vagy? Mit szólnál egy epertortához tejszínhabbal? Innál egy kávét?’

(Jézusom! gondolta a hippi. A mennyországba jutottam! Lehet hogy álmodom!)

De nem volt álom...

Hamarosan a jószívű úrnő otthonához értek, és...”

B-r-r-r-r-r! A telefon ronda berregése félbeszakította a bemozdító leheletfinom elbeszélését.

Siettem elhallgattatni az átkozott masinát.

„Martha! Találd ki, ki beszél! Hi-hi-hi! Ki vagyok?”

Egy örült tehén, az vagy. A férfihang tovább duruzsolt a szomszéd szobában, bz-bz-bz. De az illem megkövetelte, hogy tárgyaljak a hülye tyúkkal.

„Nem tudok most beszélni veled, mert... mert... nos, később visszahívlak. Hamarosan!”

Lecsaptam a telefont. Majdnem széjjeltörtem.

Férfihang, rádióban: „... És most, látjátok, a hippi az elegáns úrnő hálószobájában állt. ‘Vetkőzz le, kérlek’, mondta kedvesen az úrnő.”

Hogyan? Micsoda?

Az igazat szólva, a hippi ruházata csupa rongy volt. Készségesen kezdte levenni őket.

„Hamarosan visszajövök. Csak vess le mindent, kérlek!”, mondta az úrnő.

Azzal eltűnt.

Szegény hippi, a csontváz sovány, meztelenül állt. Igen, ott állt anyaszült meztelenül a szép-asszony budoárjában. Várta, meg kell vallanom, kissé türelmetlenül várta az elegáns, jószívű úrnő visszatértét.

* * *

A szoba ajtaja kinyílt, és az úrnő belépet, egy fiúcskát vezetve kézenfogva. És most szigorúan rászólt a kicsire, „Tessék. Nézd meg, milyen leszel, ha nem eszed meg a spenótot!”

A bemondó hangja normálisra váltott: „És most azt tanácsolom, siessetek a legközelebbi butikba, hogy még jusson nektek egy ajándéktégely híres-neves „CSODAÍR-ARCKRÉM”, amelyik szebbé varázsol benneteket, mint bármilyen spenót...”

Hopplá! A napom megkezdődött.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Martha Walker (1905-1983) amerikai eszperantista. Könyvtárosnő. Számtalan cikk szerzője.

J.H. Sullivan: Ilyen ember

Amikor Félixszel találkoztam, először a háború után, rögtön megismertük egymást, és mivel tudatta velem, hogy csak két-három napra jött városunkba, hivatalos ügyben, azonnal meghívtam a lakásomra, ahol a régi időkről beszélgetve töltöttük az estét. És mivel csak tíz év telt el a háború vége óta, a beszélgetés hamarosan erre a témára terelődött.

„Azt hiszem,” mondta elgondolkozva, „hogy hadinyerészkedőnek nevezhetem magamat.” Csodálkozva néztem rá, nem csak azért, hogy ezt csak úgy beismeri, hanem, mert nem ilyen embernek ismertem. Látva meglepetésemet, elnevette magát, majd megmagyarázta.

„A nyereség valójában nagyon kicsi volt,” mondta, „és tudtommal ez volt az egyetlen alkalom, amikor a rendes fizetésem felül kerestem valamit.” És elmesélte, hogy mérnökként nem vonulhatott be katonának, csak helyben teljesített légvédelmi szolgálatot. A háború kezdete óta elsötétítés volt érvényben, és az egyik feladata az volt, hogy körzetének utcáit járja, felügyelve, hogy senki se hágja át a rendeletet. A kihágások rendszerint nem voltak szándékosak, inkább figyelmetlenségből eredtek vagy, főleg az elején, abból, hogy a függönyök nem voltak elég vastagok vagy elég sötétek. Ilyenkor az ellenőr udvariasan felkérte a tulajdonost, hogy hozza rendbe a dolgokat, de természetesen nyomatékostania kellett, hogy egyetlen egy fénysugár sem szűrődhet ki.

Egy este, a hivatala körüli utcákat járva, Félix egy ablakot látott, amelyen erős fénysugár tört át a függöny mellett, és bekopogott az ajtón. Egy ideig senki sem válaszolt, és már azon volt, hogy újra bekopog, mikor az ajtó kinyílt, és megjelent egy fiatal nő, nagyon szorosra kötött fürdőköpenyben.

„Bocsánat,” mondta, „a fürdőkádban voltam.”

„Fény szűrődik ki az ablakán, asszonyom”, mondta Félix hivatalos hangon. A függöny nincs jól elrendezve.”

„Ó, jaj!” felelte a nő. „Mindig olyan nehezen tudom elrendezni, uram: nem tudom miért. Lehet, hogy nem elég széles.”

„Ebben az esetben le kell oltania a villanyt, asszonyom.”

„Kisasszony”, javította ki a nő. „De hát nem ülhetek egész este sötétben!” Rövid szünetet tartott. „Talán volna olyan kedves bejönni, és eligazítani?” kérdezte.

„Aligha illik,” kezdte ő, a nő fürdőköpenyére pillantva, „hogy...”

„Kérem, uram,” mondta a nő hízelkedően.

„Hát, ha úgy tetszik,” felelte Félix, és belépett. Az ajtó egyenesen az első szobába nyílt, ahonnan a fény szűrődött ki, és rögtön látta, hogy a függöny kissé keskeny, de úgy vélte, el tudja rendezni. Míg a függönnyt igazgatta, észrevette, hogy a nő az ajtóhoz lépett. Mikor befeljezte, hozzáfordult.

„Így jó lesz, ha nem nyúl hozzá,” mondta, „de ajánlom, hogy vegyen egy új függönnyt, vagy legalább pótolja ki ezt egy darabbal.”

„Nagyon köszönöm, uram,” felelte a nő, de ahelyett, hogy kinyitotta volna az ajtót, ellépett mellőle. Félix az ajtóhoz ment, és látta, hogy kulcsra van zárva.

„Legyen szíves kinyitni az ajtót, kisasszony,” szolt szigorúan.

„Csakugyan el akar menni?” kérdezte az, incselkedve.

„Természetesen. Szolgálatban vagyok. Nyissa ki, legyen szíves.”

„Ha ki akarja nyitni az ajtót, el kell vennie a kulcsot”, mondta csúfondárosan a nő, és a fürdőköpenye kivágásába rejtette.

Egy lépést tett feléje, de habozva megállt. Az ördögbe! Mitévő legyen? Hívjon segítséget? Valószínűleg senki sem hallaná meg, és ha mégis, ha ő nem tud kimenni, más sem tudna bejönni. Egyébként sem szeretett volna ostobának tűnni. Átkozottul bonyolult helyzet!

„Kisasszony”, ismételte. „Kérem a kulcsot!”

„Tessék elvenni”, nevetett az vissza.

Újra hozzálépett, habozott egy pillanatig, majd vállon ragadta, és keményen megrázta. Pár pillanat múlva a kulcs a padlón koppant. Félrelökte a nőt, úgy, hogy az a díványra esett, kivillantva fehér combjait, és, nehezen fújtatva, felvette a kulcsot, kinyitotta az ajtót és elment.

Hivatalába érve döbrent rá, hogy még mindig a markában szorongatja a kulcsot. „Átkozott!”, mondta. Munkatársa megkérdezte, miért szitkozódik, és Félix elmesélte, mi történt.

A társa hitetlenkedve nézete: „És képes voltál otthagyni és elmenni?” kérdezte megvetően. „Istenemre! Ki hitte volna, hogy létezik ilyen ember!”

„Nos,” felelte Félix, „elfelejtettem visszaadni a kulcsot. „Itt van! Mennyit fizetsz érte?”

* * *

Félix nevetett. „Hát így lettem hadinyerészkedő,” mondta. „Két fontot kaptam a kulcsért.”

Eszperantóból fordította Nagy E. József.

J.H. Sullivan (sz. 1912) brit tanító. 1932 óta eszperantista. Ő alapította 1958-ban a „*Geonkloj Esperantistaj*” (Eszperantista nagybácsik) majd később a „*Kastora klubo*” (Hód klub), az ifjú- és gyermekeszperantistákat támogató szervezeteket. A főbb eszperantó lapok munkatársa. Ifjúsági regények és elbeszélések szerzője.

Julian Modest

Kalina kútja

A nap már a látóhatár alatt van, amikor Anton és az apja elérik a dombot. Alant, a völgyben, juhnyájként hever a falu.

- Ott születtem, mondja az apa. Ráncos, száraz arcát rézsínűre festi az alkony. Mozdulatlanul nézi a látóhatárt, ahol az utolsó napsugarak kerek, meleg kenyérbe vágott késeknek tűnnek.

„Vajon mire gondol most?” - töpreng Anton.

Apja nagyon ritkán beszélt szülőfalujáról. Gyermekek voltak, amikor szülei, Anton nagyszülei, a városba költöztek. De ezen a nyáron váratlanul kijelentette, hogy utoljára látni szeretné a falut, feltétlenül Antonnal együtt. Talán gyermekkori emlékei éledtek fel, vagy talán ő maga akarta megmutatni Antonnak szülőföldjét.

Csendesen hever a falu. Zaj sem, hang sem száll fel belőle. Mintha már rég kihalt volna. A szomszéd dombot medvebőrként lepi be a sűrű tölgyes. Már az est kékes árnyai vetülnek rá. Hűvös szellő hordozza a kakukkfű igéző illatát. Anton megborzong. Ebben a néma völgyben született az apja?

Leereszkednek a domboldalon és fiatal akácson keresztül indulnak a falu felé. A nyári alkonyatban a poros úton nem látni sem embert, sem szekeret. A közelben patak locsog, és Anton akaratlanul a spanyolországi kolostorban látott szökőkútra gondol. Furcsák a sors szeszélyei. Afrikában, Ázsiában is járt már, de sosem gondolta volna, hogy ide is el fog jönni. Szinte nem is ismeri a rokonait, akik ebben az Isten háta mögötti hegyi faluban laknak.

Apja is hallgat. Talán gyermekkorára gondol, mikor reggeltől estig itt játszott, vagy a gyerekcsapattal együtt a patakban gázolt és kézzel halászott.

Váratlanul egy tisztásra érnek. Itt, az út mentén, sima, fehér kövekből rakott kút áll. A hideg, kristálytisztá friss víz halkán csobog. Apja iszik és a kút melletti fapadra ül. A kút sima köveibe rótt betűkkel ez volt írva:

„Kalina emlékére”

- Ki volt Kalina? - kérdezi Anton.

- Itt lótték le - feleli apja, rövid szünet után.

- Kicsoda? Miért?

- Hosszú mese az... - sóhajtja apja.

Anton kérdően néz rá.

- Lakott a faluban egy kovács, fiatal, erős, mint a tölgy - szólalt meg tompa, rekedt hangon az apja. - Ott, a nyárfák alatt, vízimalom állt. Ott lakott az özvegy molnár, egyetlen lányával, Kalinával - aki virgonc volt, mint a zerge. Senki sem tudná megmondani, az ő cseresznyeszemei igézték-e meg a kovácsot, vagy ennek mennydörgő kacagása és daliás ereje ejtették-e rabul a lány szívét, vagy talán egyszerűen csak egymásnak voltak teremtve. De a kovácsnak családja volt, és szerelméről Kalinával az egész falu tudott.

Alkonyatkor, sötétedés előtt, itt, a kút mellett, gyakran üldögélt a kovács, és Kalinára várt, aki ide járt vízért.

A kovács felesége elhervadt bánatában. A féltékenység kígyóként marta szívét. Félt, hogy a férje elhagyja Kalináért, vagy talán nem bírta már elviselni a falubeliek gúnyos megjegyzéseit. Tizenkét éves fiának megmondta, hogy az apja Kalinát szereti, és el fogja őket hagyni érte. Mit érthetett meg a gyerek, vagy talán csak megijedt, hogy nem lesz többé apja.

Egy alkonyatkor az anyja pisztolyt nyomott a kezébe, és ideküldte a kúthoz. Mikor Kalina megjött a vedrekkel, a fiú rálőtt és megölte.

A fiút nem ítélték el. Kiskorú volt. Kalina halála után a kovács családja elköltözött a faluból.

Évek múltak el, a fiúból férfi lett, és ő rakta újra a kútat. Ugyanaz a kéz, amelyik egykor el-sütötte a pisztolyt, véste a sima, hideg kövekbe Kalina nevét.

Az apa elhallgatott. Arcán könnyek peregtek. Fonnyadt kezei megremegtek. Ugyanezek a kezek simogatták Antont gyermekkorában?

- Apa...

- Már régóta szerettem volna elmesélni ezt neked - suttogja az apja.

Csönd öleli őket körül. Csak a kút csobog.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

JULIAN MODEST (Georgi Mihalkov álneve) sz. 1952. Bolgár filológus. Eszperantóul 1973-ban tanul meg, 1975-ben kezd el írni. Szinte valamennyi fontosabb eszperantó lapban jelentek meg írásai. Több novelláskötete jelent meg. Az Eszperantó Írók Szövetségének tagja.

Nikolajs Kurzens versei

HODIAÝ

Hodiaý min regas ekscito,
hodiaý mi estas ne mi;
lavange la sango min pelas,
la sentoj ventege ribelas,
kaj regas min stranga ekscito:
hodiaý mi pensas pri vi.

MA

Ma szívemben izgalom árad,
ma én nem is én vagyok tán;
ma tombolva száguld a vérem,
ma érzelmek viharát élem
és különös izgalom árad:
ma nevedet suttogja szám!

MAJO!

Æu vere verdas ree la bulvardo,
au vere venis la printemp' denove?
Sen kred', sen viglo, lace kaj senpove
kaj kvazaý time palpas la rigardo:
Æu ver'? Æu vere verdas la bulvardo?

MÁJUS!

Hát tényleg zöldül újra már a város,
hát itt van már a tavasz, tényleg, újra?
Még kételkedve, félve, elborulva,
a tekintetem tétovázva szálldos:
Hát tényleg? Tényleg zöldül már a város?

SAME ESTOS ÆIO...

Morgáý oni same levos sin,
same oni diros: „Bonan tagon”;
same Suno portos sian flagon
por transdoni øin al taga fin’.

Same estos æio. Eæ la kor’ -
hor’ post horo - same, ritme iros.
Nur profunde en la brusto diros
voæ larma: tago... pasis... for...

MINDEN UGYANÚGY...

Holnap reggel ismét felkelünk,
„Jó napot”-tal köszönünk majd újra;
a Nap egünk újra általfúrja
s alkonyatba fordul mivelünk.

Megint minden ugyanúgy marad,
szívünk minden másodpercben dobban,
lelkünket csak nyomja egyre jobban
fájó könnycsepp: elmúlt...még egy...nap...

MI PASOS NUN FOR...

Dormu, amiko, ripozu de l’ plor’,
dormu, en sonø’ la amaron forgesu.
Æesu la surda, korþira dolor’,
æesu la larmoj... sekiøu kaj æesu...

Dormu... Ripozu... Mi pasos nun for,
pasos, fermante la pordon atente.
Jaro post jaro... Disfluos angor’,
restos - memor’, vin amanta silente.

MOST ELMEGYEK ÉN

Aludj el, barátom, álmodnak ölen
pihenj meg, fájdalmad messzire tűnjön.
Tűnjön a szívedet szaggató rém,
már szűnjön meg könnyed... száradjon, szűnjön.

Aludj... Így, pihenj... Most elmegyek én,
Megyek, az ajtókat betéve rendben.
Évekre évek... A múlt szövetén
áttűnik emlékem, szeretve csendben.

MIN LASU FOR!

Min lasu for de l' urba bru' detrua,
nerveme eæ tramdratoj kie tremas,
sub feraj radoj la pavimo øemas
kaj akre krias aýto haste brua.

Min lasu for! Min sonøo ne karesas
en nokt' sendorma, nokto grize-ruøa;
momenton eæ ne æsas bruo muøa,
torturas min, ripozi ne permesas...

Sensenca pasis tago, disþirita,
malpure ruøa venas la vespero.
Min ærkayfermas blinda malespero.
Trafulmas cerbon penso nekonita:
- Mi freneziøos! ... Dio, min kompatu,
min ... lasu ... for!!!

Ó, ERESSZ EL!

Ó, eressz el a város zsvijából,
hol villanydrótok idegesen rángnak,
az út testébe vaskerekék vágnak
és forr a lég az autók vad zajától.

Ó, eressz el! Hisz nyugtom nem találok
a kialvatlan vörös éjszakában;
egy percnyi csend sincs izzó morájában,
mely elriasztja, messze úzi álmom...

Már szertehullott értelmetlen napom
és vörös-szürkén közeleg az este
és árnyak nőnek fenyegetőn lesve,
hogy halántékom öklöm közé kapom:
- Megőrülök! ... Ó, könyörülj meg, Uram,
és ... eressz ... el!!!

LA VIVO ESTAS NURA BUNTA FESTO...

La vivo estas nura bunta festo
por tiu, kies konscienco blindas,
kiu l' okulojn rozvuale vindas,
kaj æion prenas kun facila gesto.

Li ne rimarkas signojn de tempesto,
ne scias, ke la paradiz' pasintas.
Al lia aýdo flata gajo tintas,
kaj li dormiøas, kvazaý sata besto.

Sed kiu æion, æion vidi devas,
al la æiel' minace pugnojn levas
en sia senkonsola malespero

kaj preøas, kaj petegas kun pasio,
ke prenu lin la æiopova Io
for de la Ter', nur for, nur for de l' Tero!

AZ ÉLET CSUPA TARKA ÖRÖMÜNNEP...

Az élet csupa tarka örömnép,
ha rózsaszínű fátyolon át nézik,
a dolgok rendjét ésszel fel nem érik
és bármint fordul, egykedvűen túrnek.

Azt nem látják, hogy viharfelhők gyűlnek,
ám mindegyre az édent látni vélik.
Az égmorajlást víg zenének érzik
és jóllaktatott barmokként ledűlnek.

Ám aki mindezt világosan látja,
az ég felé az öklét némán rázza
és tehetetlen dühe szinte lángol

és akar, kér és nem bírja már várni,
hogy vigye őt a mindenható Bármi
a Földtől el, csak el, a Földtől távol!

EH!

Tedegis silento kaj krio,
tedegis infero kaj Dio -
eh! turni la dorson al æio
kaj iri! -

EH!

Úntat az öröm s a bánat,
sem pokol sem menny fel nem rázhat -
eh! mindennek mutatni hátat
és menni! -

NE SUFIÆAS NUR VIVI!

Halti sur vojo al alto
signifas - regliti.
Eviti l' destinon de l' kreo -
malinda pere'.

Ni do plenu dum iro kaj veno
de l' firma kompreno:
ne sufiæas nur vivi kaj vivi -
aktivi necesas!

NEM ELÉG CSAK ÉLNI

Megállni útján a csúcsonak -
visszacsúszást jelent.
Az alkotó sorstól elállni -
méltatlan halál.

Barátim, hát jártunkba' - keltünkbe'
véssük jól lelkünkbe:
nem elég csupán élni, csak élni,
nem vélni - tenni kell!

TAMEN

Konstruis mi, kaj estas nun ruino,
esperis mi - kaj restis cindro nur...
Ĉu do rezigni jam pri venka fino,
reveni lace laŭ l' irita spur'?

Ne, ne! Aŭdaco tajdas al la koro,
en man' minace brilas murda p'tal':
ja ĉiu nokt' pensigas pri aŭroro,
ja ĉiu fal' instigas al batal'!

MÉGIS

Mind rombadólt, mit eddig építettem,
még reményem is mind, mind füstbe ment...
És csalódva a végső győzelemben
most visszafele szedjem léptemet?

Nem, nem! A szívem harcivágytól tombol
és újra villog kezemben a kard:
hisz minden éj egy újabb hajnalt jósol,
hisz minden bukás újra harcba hajt!

TEMPO PASAS

Dum juno ĉiu vojo nin invitas
kaj ĉiu floro ĥajnas sin proponi;
Sur pint' plej alta ni aspiras troni,
eĉ pens' pri cedo morde nin incitas.

Sed tempo pasas. Jaroj preterglitas,
La spitan „ni” flankpovas graso „oni”.
Ni lernas kompromisi kaj duoni,
pruntitajn pensojn servoprete citas.

Kaj iam nur, sub sprono alkohola
sin ĥiras el la cerb' ŝaose bola
kaj provas kapon levi pens' aŭdaca.

Sed vane ŝi alarmon gongi provas:
la korp' inertia sin jam plu ne movas -
ŝi estas laca, peze, morte laca...

IDŐ MÚLIK

Még ifján mind az utak reánk várnak
és minden virág szirmát nekünk bontja.
A legmagasabb csúcson vágyunk trónra
és gyáva ebek, akik meghátrálnak.

Ám idő múlik. Évre évek szállnak.
A büszke „mi”-t a tunya „mások” oldja.
A hitünket száz megalkuvás rontja,
az eszmék kopott jelszavakká válnak.

És ritka már, hogy sarkalva a bortól,
az émelyítő ködös szeszámorból,
egy tiszta, bátor gondolatunk támad.

Ám mindhiába buzdít, szid és korhol,
a testünk görnyedt, lomha már a kortól -
és fáradt, bénán, halálosan fáradt...

NOKTA PENSO

Æu havas plu sencon komenco,
se finon ne eblas atingi,
se sinki meze de vojo
nin igas la morna Potenco?

Ja kion signifas: post fino
de l' festo ankoraŭ plu gastí?
Tosti kun glaso malplena
kaj laŭdi la guston de l' vino...

ÉJSZAKAI GONDOLAT

A kezdet, ó mondd, mennyit érhet,
ha végére nem lehet járni,
ha útag közepén rádtör,
lesújt az éjsötét Végzet?

Hisz mit tesz: ha vége a tornak,
a letarolt asztalnál késni?
Kiürült kupával szólni,
dícsérni ízét a bornak...

Nikolajs Kurzens 1910 június 25-én született az észak-lettországi Aluksne-ben. Az eszperantóval a gimnáziumban ismerkedett meg, amelynek igazgatója, Aleksandrs Aizpuritis, ismert eszperantista volt. 1932-ben már a Lett Eszperantó Társaság alelnöke, 1932 és 1934 között az Ondo de Daugava szerkesztője. Aktív munkatársa a budapesti Literatura Mondo-nak, amelyben versei és fordításai jelennek meg. Eredeti verseit 1938-ban gyűjti a „Mia spektro” (Az én szinképem) című, nagy visszhangot keltő kötetébe. A világháború viharai Németországig sodorják, ahonnan 1945-ben tér vissza Lettországra - hogy évekre a messzi-északra száműzzék. A lett eszperantó mozgalom 1957-ben felújul, de az időközben hazatért Kurzens már nem vesz benne tevékeny részt. 1959 augusztus 3-án önkézzel vet véget életének. „Már nincs erőm, és főleg már régóta nincs semmi értelme tovább és tovább folytatni ezt a kimondhatatlanul ostoba, semmivel sem igazolható, a végsőkig unalmas komédiát, amelyet, ki tudja miért, a nemes és hangzatos szóval ÉLET-nek szoktak nevezni” - írja búcsúlevelében feleségének.

A torontoi (lett származású) Kriss Smilga és a rigai Mirdza Burgmeister fáradozásai eredményeképpen, a torontoi eszperantó kör 1985-ben megjelentette a Mia spektro második, bővített kiadását, amely tartalmazza Kurzens fordításait is, valamint lettül írt verseinek eszperantó változatát, Elvira Lippe tolmácsolásában. Kurzens verseit e második kiadás alapján fordítottam.

Nikolajs Kurzens az eszperantó irodalom egyik legeredetibb hangvételű költője. Az apró formák mestere, ám miniatűrjeiben egy végtelenül érzékeny, sebezhető, de a kegyetlenségig őszinte lélek megrázó vallomásait találhatjuk. Egyszerű, sallangoktól mentes nyelvezete a végsőkig kihasználja az eszperantóban rejlő lehetőségeket, jelzői, hasonlatai olykor döbbenetes erővel hatnak. Műve rövidege ellenére (kötete 59 verset tartalmaz) talán egyetlen más költő sem hagyott ránk annyi jellemző, emlékezetünkbe megragadó kifejezést, verssort.

1959-ben Nikolajs Kurzens odavágta kiürült kupáját és kiment az ajtón. De versei közöttünk maradtak.

Vigasztalásul.

Mason Stuttard: Zsákbamacska

A kajütben hosszú ideje síri csend honolt. Sűrű cigarettafüst lebegett. Három fiatalember ült vagy hevert különböző helyzetben, a töprengés különböző mélységeibe merülve. Ingujjra voltak vetkőzve.

Egyikük lovagló ülésben ült a széken, a támlára könyökölve, mely előtte volt, nem mögötte. Sovány, de nagycsontú, feltehetőleg magas termetű, mert a lábai igen hosszúak voltak. Szeplős arca fölött lángvörös haj sűrűsödött. Tekintetét mereven szegezte a plafon egy bizonyos pontjára, amely felé füstkarikákat eregetett.

A szemközti falra három ágy volt szerelve egymás fölé. A középsőn egy másik fiatalember hevert. Kezeit összekulcsolta a tarkója alatt, tenyerei kényelmes mélyedést alkottak a feje számára. Ő is dohányzott. A cigarettát az ajkai között tartotta és idegesen tologatta szája egyik szegletéből a másikba, orrlyukain fújva ki a füstöt. Naptól, széltől cserzett sovány arcát göndör barna fürtök keretezték. Zakója az ágy melletti szegen függött, meztelen karjain hatalmas izmok árulkodtak a bennük rejlő erőről.

A harmadik széken ült. Ám lábait feltette az alacsony asztalkára. A széket megdöntötte, úgy-hogy csak két hátsó lábán állt, és térdei egyszerű behajlításával és kiegyenesítésével hintáztatta magát. Néha úgy tűnt, hogy mindjárt hanyatt esik; de pontosan felbecsülve a távolságokat, mindig sikerült egyensúlyba tartania magát. Kellemesen kerek, pirospszgás arcában kék szemek világítottak. Szőke haját gondosan fésülte. De homlokát dühösen ráncolta, míg elmélyülten vizsgálgatta jobb cipője hegyét.

Nyilvánvalóan fontos és bonyolult feladattal viaskodtak. A kajüt sarkában egy tengerészszak hevert a padlón. Nyitott száján konyakos, whiskys és rumosüvegek, cigarettadobozok kandikáltak elő.

A cigaretta az ágyon heverő ifjú szájára égett. Gyors mozdulattal kikapta és kidobta a kerek ablakon. Szitkozódott.

„Ki kell vigyünk valahogy!” mondta. „Nem tudtok kitalálni valamit? Dave? Te mindig tudsz valami megoldást!” fordult a széken ügyeskedőhöz.

„Nem, Jock” felelte ez. „Ördögien nehéz. Semmit sem jut eszembe. És mégis tennünk kell valamit. Már csak pár óra maradt... És te, Bob?”

A harmadik lassan ingatta a fejét, majd azt mondta: „Nem, le vagyok győzve. Mikor bevásároltunk, azt hittem, könnyű lesz átcsempészni őket. De mai tapogatózásaim után nem tudom, hogyan járhatnánk túl az őr eszén. Az egyetlen kijárat a kapu, ahol a rendőrök mindenkit megmotonak. Ha a falon próbálunk átmászni, a rakparton járőröző fegyveresek kapnak el. Hát hogy az...”

Ebben a pillanatban meglepő fordulat szakította félbe őket. A beszélgetés zajára a szőnyegen szunyókáló macska felébredt. Kiegyenesedett, nyújtózott és tele szájjal ásított. Majd egyetlen hatalmas ugrással Dave mellére pattant, aki pont akkor érte el kilengésének határát, nehezen tartva meg egyensúlyát. A macska többletsúlyával a mellén óriási robajjal hanyatt zuhant.

Társai hahotája közepette felemelkedett és visszaállította a széket. A zuhanás pillanatában a macska egy újabb ugrással a felső ágyon termett és onnan mérlegelte az eseményeket, készen

arra, hogy elkerülje a várható büntetést. Dave hangosan átkozódott, de nem tudta elérni, végül társaival együtt ő is kacagni kezdett.

Jock hirtelen abbahagyta a kacagást. Egy pillanatig gondolkodott, majd felkiáltott: „A macska! A macska! Megvan!”

A többiek csodálkozva nézték. „Mi van meg? Milyen macska?” kérdezte Dave. „Megörültél?” mondta Bob.

Jock leszállt a heverőről. Halkabba fogva a hangját válaszolta: „Nem, nem... figyeljete ide... Rájöttem a megoldására... annak...” és hüvelykujjával a zsák felé bökött.

Fejeik cinkosan összehajoltak és egy ideig csak suttogás és elfojtott kacagás hallatszott...

* * *

Két óra múlva három jólöltözött, ragyogó cipőjű, fejbúbra tolt sapkájú fiatalember indult a hajóról a rakpart kijárata felé. A közepén haladó Jock egy közepes nagyságú zsákot vitt, a kisebbiken kívül, amilyen mindhármuknál volt. Magabiztosan, sőt hetykén közeledtek a kapu felé, ahol pirosarcú, megtermett, pocakos rendőr örködött.

Egy odavetett „Jó napot”-tal haladtak el mellette éppen, mikor menydörgő hangon utánuk kiáltott: „Hé, ti! Megálljatok!”

Azok hárman habozva álltak meg és csodálkozást mímelve néztek egymásra. „Ez nekünk szólt?” kérdezte Dave a másik kettőtől, elég hangosan, hogy a rendőr is meghallja.

Amaz nagy léptekkel közeledett és fenyegető arckifejezéssel állt eléjük, szétvetett lábbakkal, hüvelykujját az öve alá dugva. Miután így elzárta az útjukat, újra rájuk kiáltott: „Igen, ti!”

Bob tettetett együgyűséggel a társaihoz fordult: „Igen, valóban nekünk szólt. Vajon mit akarhat?”

A többiek a vállukat vonogatták. „Mit akarhatna?” kérdezett vissza Dave.

A rendőr dühösen harapdálta az ajkát. Bagót rágott, és mielőtt megszólalt volna nyelvével áttolta a másik oldalra és csettintett. Majd rájuk dörgött: „Mi van abban a zsákban?”

A trió újra csodálkozva nézett egymásra, egyre ismételve: „Zsák...? Zsák...? Zsák...?”

A rendőr dühösen vakkantotta: „Igen, zsák! ZS-Á-K, zsák!”, majd gunyorosan: „nem pénzes zacskó, nem háló, nem zabostarisznya, nem átalvető, nem borjú, nem hátizsák, egyszerűen csak ‘zsák’. Röviden, az a zsák, amelyik nálad van, úrfi!”

Közben összeverődött néhány dokkmunkás, akik a rendőr szavaira felkacagtak. Ez jobb kedvre hangolta.

Jock megértően mosolyogva mondta, „Ó, ‘a zsák!’” Társaihoz fordulva magyarázta, „Erre a zsákomra gondolt, ni!”

Bob és Dave visszamosolyogtak, „Ó, az a zsák!”

A rendőr türelmetlenkedni kezdett. „Nem akarom az időmet pocsékolni veletek” kiáltotta. „Mi van abban a zsákban? Figyelmeztetek benneteket, hogy nem hagyjátok el a rakpartot, amíg meg nem mondjátok!”

Figyelmén kívül hagyva a rendőr szavait, Jock a barátaihoz fordult. „Azt hiszem, ez az úr nem igazán kedvel minket. Úgy gondolom, jobb, ha megmondjuk neki, mi van a zsákban. De szeretném, ha nem kiabálna így. Nos, biztos úr, ami a zsákom tartalmát illeti... ha valóban tudni

kívánja... Kívánja tudni...? Jó, jó, uram, kérem ne szitkozódjon így. A barátaim nincsenek ehhez szokva... Nos, ha valóban tudnia kell, hát ... a macska...!”

A rendőr majdnem gutaütést kapott dühében. A körülállók hahotája közepette arca még vörösebb árnyalatot vett fel.

„Macska!” robbant ki belőle végül. „Macska! Milyen macska?” ismételte. „A Krisztusát! Majd én megtanítalak benneteket! Azt várjátok, hogy elhiggyem? Macska! Nyisd ki azt a zsákot! Kinyitni!”

A három barát megütközve nézett egymásra. Pillanatnyi szünet után, amely alatt hetykeségük tovatűnt, Dave megszólalt: „De biztos úr, ez lehetetlen! Ha kinyitjuk a zsákot, a macska kiugrik és elszalad...”

„Igen, biztos úr”, visszhangozta Bob, „és milyen nehezen fogtuk meg. Fogalma sincs, milyen pokolian nehéz egy kandúrt zsákba dugni...”

Jock is közbelépett. Őszinte és panaszos hangon mondta: „Uram, kérem, könyörgök! Ne nyitassa ki a zsákot. Esküszöm, hogy igaz, amit mondok. A hajó kandúrmacskája. Az állatorvoshoz visszük. Érti, ugye? és holnap a hajószakács visszahozza. Majdnem két órán át vadásztuk, amíg meg tudtuk fogni. Könyörüljön, uram, kérem. Ha a tréfálkozásunk megsértette, alázatosan kérem a bocsánatát.”

A rendőr hangulata megváltozott. Élvezni kezdte a dolgot. Ez már inkább az ínyére volt. Alázatosan kéri. Hát jó. Most majd megmutatja, ki itt az úr. Gunyorosan elmosolyodott. „Semmit sem ér a könyörgésed, úrfi. Már sok ilyen mesét hallottam. Hülyének nézel?” A körülállókhoz fordult. „Hallottatok már ilyet? Zsákamacska! Ha! Ha! Ha!” A tömeg együtt kacagott vele.

„Egy-kettő, fiatalember. Ne késlekedj. Mi van ott? Whisky? Cigaretta?”

Jock egy utolsó próbálkozást tett. „Uram, utoljára kérem, esküszöm a becsületedre, hogy a zsákban nincs más, mint a macska!”

A rendőr csak egy szót vakkantott. „Kinyitni!”

Egy lemondó vállrándítással Jock földre tette a zsákot. Lassan megoldotta a száját. Mindenki előrehajolt, hogy lássa. A rendőr elégedetten vigyorgott.

Hirtelen egy hatalmas fekete macska ugrott ki a zsákból, és széleseben a hajó felé száguldott. Csodálkozó kiáltások törtek fel a jelenlevőkből, és minden szempár a hajó felé fordult.

A rendőr úgy nézett ki, mint aki kísértetet látott. Sóbálvánnyá vált a meglepetéstől. Úgy látszott, nem hisz saját szemének. Szemei majdnem kiugrottak gödreikből, szája tehetetlenül tátongott.

Jock rátámadt. „Most meg van elégedve? Ugye megmondtam! Elszaladt. A kapitány külön megparancsolta, hogy vigyük a macskát az állatorvoshoz. Most vissza kell fordulnunk, hogy megint megfogjuk. És a vonatunk negyven perc múlva indul.”

Bob is kihasználta a rendőr zavarát. „Mondhatom, szépen bánnak azokkal, akik a hazát szolgálják. Három hónapig hajóztunk idegen tengereken, és most háromnapos eltávozást kaptunk. Ha lekésem a vonatomat, várhatok holnapig. És akkor egy már elveszett!”

A hallgatóság meg volt nyerve. De még mielőtt bárki bármit is szólhatott volna, Dave rátett egy lapáttal. „Én Yorkshire-ban lakom. Tízórai út. Ha lekésem a vonatot, már nem is érdemes elindulnom.”

Az így felhangolt jelenlevők siettek megmondani a véleményüket a rendőr viselkedéséről, és azt tanácsolták a tengerészeknek, hogy igyekezzenek megfogni a macskát. Talán még eléri a vonatot. Egyikük felajánlotta kint várakozó kocsiját.

A három barát visszazaladt hát a hajóra. Úgy látszik, ezúttal több szerencsájük volt, mert rövid idő múlva újra feltűntek és futva közeledtek a kapu melletti tömeghez.

Az emberek üdvölgéssel és tapssal köszöntötték és sietésre bízatták őket. Az ifjak átvágtak a tömegben, kifejezést adva hálájuknak. A jóindulatú úr a már az autójával várta őket, és míg a rendőr zavartan nézett másfelé, beszálltak és elhajtottak.

Mikor maguk mögött hagyták már a kikötőt, új barátjuk elkacagta magát. „Melyik állomásra vigyelek?”, kérdezte.

Egymásra néztek.

„Nagyon ügyesen csináltatok”, folytatta. „Segítenem kellett rajtatok. Várjatok csak, míg megtudja a rendőr! Ha! Ha! Ha! Két hónapig mindenki rajta fog röhögni!”

Mindnyájan felkacagtak. Végül Jock kinyitotta a zsákot. „Uram, nem ismerem önt, de ön nagyon jó ember. Végtelenül hálásak vagyunk. Kér cigarettát?”

Eszperantóából fordította Nagy E. József.

Mason Stuttard (1903-?) Angol eszperantista. Hosszú ideig az UEA állandó kongresszusi titkára. Sokat fordított, főleg prózai műveket. „La virineto en blu” (A kékruhás asszonyka) című novelláskötete 1946-ban jelent meg.

Georgo E. Maýra verse

ÉSAIÁS 53

Egy nemes és szent küzdelem önfeledt mámorát,
szabadságért halni, büszkén szolgálni a hazát,
ők nem ismerték.

A sirva búcsuzó kedves nyugtató hús kezét,
a bajtárst, ki megosztaná a bánat nehezét,
ők nem ismerték.

A szertartásos kántorok ősi zsolozsmáját,
a gyászoló közösség templomi imáját,
ők nem ismerték.

* * *

A hantjukra reggel sugarát nem veti a felkelő nap,
enyhülést számukra alkonyi harmat nem ad.

Nem fogja benőni csendesen a fű örök álmuk helyét,
moha nem fogja kegyesen belepni sírjuk rideg kövét.

Vándor számára nevüket nem fogja hirdetni felirat,
feljegyezni írnok, sem fóliáns, nem akad.

* * *

Mert csak úgy eltűntek, számunkra ismeretlenül,
néma haláltusájukra éj és köd terül.

Hamvukat a szél hordta széjjel - szerte,
a síkság homokos földjébe keverte.

Belőlük semmi - emlék sem - maradt,
haláluk minden emberit meghalad.

* * *

Egyszerűen eltűntek - egy egész nép,
a szent és a lator, a csúnya, a szép.

A számuk valóban nagyon nagy, oly hatalmas,
hogy felfogni emberi elme nem alkalmas.

Tizenkét évet töltenénk szüntelen imádkozva,
mindegyikükre egy-egy percet csak áldozva.

* * *

Mikor törődhetnénk saját gondjainkkal,
saját örömmünkkel, saját bánatunkkal?

Emeltünk hát nékik néhány emlékművet,
megváltva ezennel fásult közönyünket.

Megkínzóbbak ők, mint kiket rabszíjra fűzött Babilon,
mint vértanúik a hispán máglyákon,

* * *

ám nincs rájuk ideje a történetírásnak,
nincs benne helye több mint két vonásnak
e népéről a lemondásnak
e szívtépőn abszurd Messiásnak,
ki szenvedte és meghala - a felnemtamadásnak.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Tibor Sekelj: Szokatlan menü

- Én is megenném a hernyókat és bármilyen más undokságot, ha az éhhalál fenyegetne - hallottam gyakran, mikor valamilyen különös fogásról meséltem.

Ám azoknak, akik megennék a hernyókat, hogy éhen ne haljanak, vagy azért, mert valaki kényszeríti őket, valamint azoknak, akik egy távoli városban honfitársuk vendéglőjét keresik, azt tanácsolnám, ne távozzanak túl messzire otthonuktól és lehetőleg kerüljék el, hogy kényszerűségből egyenek ezt vagy azt. Semmi sem szomorúbb és kellemetlenebb, mint a szokásokat megváltoztató kényszer.

Mikor idegenben vagyok, mindig helyi különlegességeket keresek. Nem azért, mert a megszoktnál jobb ízű ételekben reménykedem, hanem hogy valami újat tapasztaljak és tanuljak. Egyébként nem azért utazom távoli országokba, hogy a magaménál jobbat keressek, hanem hogy olyasmit ismerjek meg, ami különbözik attól, amit már tudok.

Egy napon az amazonasi őserdőben láttam egy indiánt, aki hüvelykujjni sárga kukacokat evett. Valódi ingyenként, egyik végüknél fogva a szeme elé emelte őket, majd leplezetlen élvezettel hagyta, hogy a ropogásra sült csemege lassan lecsússzon kerekre nyílt szájába. Végül hangos cuppantással adta megelégedésének félreérthetetlen jelét.

Mikor ötödjére ismételte meg ezt a szertartást, eljött az ideje hogy vagy kiforduljon a gyomrom - mint ebben a pillanatban kedves olvasóim nem egyikének - vagy... hogy magam is megkóstoljam a kukacot.

Természetesen a másodikat választottam. Kérésemre, a bennszülött a legtermészetesebb mozdulatokkal kettészakította a tányérjául szolgáló banánlevelet és elém tette, három kövérkés sárga kukaccal.

Megvallom, nem volt könnyű az elsőt lenyelnem, még csukott szemmel sem. A másodiknál már kinyitottam a szememet, míg a harmadikat már majdnem élveztem. Azaz, hogy pontosabb legyek: a sikeremet élveztem.

Később gyakran találkoztam ezekkel a kukacokkal, sőt egyszer alkalmam nyílt sajátkezűleg kiszedegetni őket a pálma belsejéből. Valami fekete rovar rakja oda a petéit a kéreg átfúrása után, és ott fejlődnek ki a kukacok, felfalva a leendő leveleket. Bárhol találtam őket, szívesen ettem ezeket a kukacokat, akárcsak útítársaim. Vízben főve, de nyersen is megettük, ám leginkább lesózva és banánlevélbe tekerve, lassú tűz mellett kisütve szerettük őket. Ilyenkor barnásvörössé és ropogóssá váltak.

Ugyanazon a vidéken másfajta nyüveket is esznek. Kisebkek, és rothadó kukoricamaradékokban tenyésznek. Ettem egyszer egy maréknyit, de megállapítottam, hogy nem bírom a szagukat. Attól kezdve töröltem őket az étlapomról. Háromféle hernyót is ettem. A bennszülöttek a fátörzsekről vagy a levelekről szedik őket, ahol egymás hegyén hátán nyüzsgönek, nagy sárga vagy fekete foltokat alkotva. Banánlevélen fogva a hernyót, ceruzavékonyágú pálcikát nyomnak a fejéhez és kifordítva ráhúzzák, eltávolítva a belét. Végül a tűz mellett kisütik. Megettem ezeket a hernyókat, ha megkínáltak, de magam sohasem törekedtem értük.

A tupari törzsnél kétféle fekete szarvasbogarat tanultam meg enni. Mindkettő hüvelykujjni nagyságú és a fő különbség köztük az, hogy az egyiknek két ollószerűen csukódó szarva van, míg a másiknak egyetlen szarva nő ki a feje közepéből. Rendszerint élve eszik őket, fejük és

kemény szárnyaik kitépése után, hogy még mozgó lábaikkal kellemesen csiklandozzák a nyelvet. Egyszer egy őserdei csapáson vonultunk hosszú sorban. Elöttem egy indián nő járt, málháját fején hordozva. Ha bogarat látott az ösvényen vagy mellette, a lábujjaival felemelte, majd letépte a fejét és szárnyait és szorgalmasan a szájába tömte. Mivel eléggé éhes voltam, némi idő múlva félig tréfásan rászóltam:

- Úgy látszik, nekem semmit sem hagysz!

Kezével jelezte, hogy elérte a célzást. Ezután, ha bogarat látott, a lábujjaival felemelte, felesleges részeit letépte, és minden másodikat a válla fölött hátranyújtotta nekem. Magától értetődően, elégedetten eszegettem őket.

Sok majomhúst ettem, és nem tudnám megmondani jobb-e vagy sem, mint a marhahús, ha idősebb majomról van szó, illetve mint a borjú, ha a majom fiatal. De igazi élmény volt először enni legközelebbi rokonunk húsát. Láttuk, hogyan nyilazta le egy indián a majmot. A vállára vetette, és míg mögötte mentünk, a majom tágra nyílt szemével minket látszott nézni, mintha bennünket vádolna a haláláért. Aznap este visszautasítottuk a vacsorát. Éhesen feküdtünk le.

Másnap reggel az egyik bennszülött mindegyikünknek hozott egy-egy darab sült húst. Jóízűen nekiláttunk. Túl éhesek voltunk, hogy bármin is töprengjünk. Csak evés után kérdeztem meg:

- Már ilyen korán voltatok vadászni? Milyen hús volt ez?

- Sehol sem voltunk. Ugyanazt a majomhúst kaptátok, amit az este nem akartatok megenni.

Így avatódtam be a pitekofágiába.

Rendszerint csak a beleit távolítják el és a tűz mellé terítik, hogy mielőtt kiszülne, a szőre lepörkölődjék.

Az őserdő egyik kedvelt csemegéje a kígyóhús. Mindenféle kígyóhúst ettem. A kisebb, mérges kígyókét és a nagyobbakét is, mint az anakonda vagy a boa. A mérges kígyóknak előbb levágják a fejüket és a nyakukat, hogy eltávolítsák méregzacskóikat. A testükben nincs méreg.

Az egy méternél kisebb kígyók tele vannak apró csontocskákkal, amiket nagyon nehéz eltávolítani a húsból. Másrészt a hosszabbak nehezek is, és a mozgáshoz erős izmokat fejlesztenek ki, amitől a húruk igen kemény, szinte rághatatlan. De a két és három méter közötti kígyók - egy rossz szavam sincs róluk.

Nem így a krokodilusokról. Dél-Amerika folyóin utazva, gyakran kényszerültem kajmánt löni, ezt a dél-amerikai krokodilust. Egyszer megpróbáltam megenni a húsát. De a testének átható, kellemetlen a bűze. A farka pedig kőkemény és használhatatlan. Ám teste és farka között van három-négy kiló ehető hús, főleg ha sós vízben főzik ki. Olyan az íze, mint a tőkehalé.

A teknősbéka húsa ellenben fehér, akár a baromfié. Nem értem, miért beszélnek a „teknősbéka-leves”-ről, mint rendkívüli csemegéről. Valóban az, de a húsa még ízletesebb. Az amazonasi bennszülöttek barbár módon készítik el. Az élő teknőcöt hanyatt fektetik a tűzbe, úgyhogy saját teknőjében sül ki, mint egy serpenyőben.

Meg kell említenem a teknősbékatojásokat is. Dél-Amerikában a majdnem negyven centiméter hosszú erdei teknőc közel két tucat hosszúságú fehér tojást rak le egyszerre. A folyami teknőc egy méternyire is megnő, és százhusz tojást is képes lerakni egyetlen éjjelen. Természetesen, csak egyszer egy évben. A tojások fehérek és gömb alakúak, mint valami pingponglabdák, de a héjuk lágy. Sárgájuk nagyon sűrű és kellemes sós íze van, míg fehérjük folyékony, akár az olaj. Főzés közben a sárgája még sűrűbb, a fehérje még folyékonyabb lesz. Gyakran főztem őket, de

idővel rájöttem, hogy felesleges, mert nyersen ugyanolyan ízletesek. Tizenöt ilyen tojást is megettem, káros következmények nélkül.

A tojások felfedezése külön tudomány. Az éj leple alatt a teknőc magas, homokos folyópartot keres és nyolcvan centiméter átmérőjű és ugyanolyan mély gödröt ás bele. A tojásrakás után bekaparja a gödröt és páncéljával ötméteres körben simára döngöli a homokot, elrejtve így a tojásokat a krokodilusok és egyéb állatok falánksága elől. De nem jut eszébe eltörölni a folyóból a partra felvezető nyomokat, így hát csónakból könnyű felfedezni a fészket. A simára döngölt kör közepén ásva, rendszerint megtalálható az, amit keresnek.

A kis teknőcök világrajövele egyike a természet végtelenül bölcs műveinek. A fent leírt tojásrakásra általában a száraz évszak vége felé kerül sor. Körülbelül egy hónapig a nap még elég heves, hogy a vékony homokrétegen át melegítse a tojásokat, előkészítve a kikelésüket. Akkor elkezdődik az esős évszak. A vízszint gyorsan emelkedik, a part víz alá kerül és a homok idejében fellazul, hogy a friss ivadék kiúszhasson.

Természetesen, csak ha valaki nem fedezte fel előbb őket.

A madarak közül, amelyeket megkóstoltam, csak a papagájt említeném, mert némelyeknek furcsának tűnhet megenni egy ilyen pompás tollazatú szép madarat. Elfelejtik, hogy, ha megkopasztják, a papagáj pont olyan, mint egy közönséges tyúk. A fejét kivéve, amelyik mégis más. És még egy apróság. A papagáj akár száz évig is élhet, így megtörténhet, hogy az optimista vadász egy nyolcvan éves tyúkot akar megsütni. Egy ilyennek a húsát még késsel sem lehet vágni, nemhogy megrágni, annyira kemény.

A sokféle hal közül is említsek meg néhányat. Mindenekelőtt azt a két méternyi elektromos angolnát, amelyet egy csónakból szigonyoztam meg. Sikeresen eltaláltam, de amikor megragadtam a zsineget, hogy kirántsam, olyan elektromos ütést kaptam, hogy hanyatt estem. Rögtön utána az indián fiú, aki velem tartott, simán kihúzta a vízből. Neki már nem jutott az áramból, a hal mindet rámhasználta. Egy újabb kisüléshez egy egész napra lett volna szüksége. De addigra megsütöttük és jóízűen bekebeleztük.

A piranhákat, e falánk halacskákat, nem szokták megenni, annyira szálkásak. De egy nap nem volt más választásom. Míg útitársnőm tizennyolc perc alatt tizennyolc piranhát fogott ki egy egyszerű piros szövethalakkal, kivágtam egy pálmát és kifejtettem ehető belét. Ezekből az egyszerű hozzávalókból, némi sóval és borssal, olyan levest rittyentettünk, hogy mind a tíz ujjunkat megnyaltuk utána.

Egy alkalommal hindu halászokkal tutajoztam Bombay közelében. Délre már a parton voltunk. A zsákmány osztályozása közben a halászok félredobtak egy negyven centiméternyi fiatal cápát. Sajnáltam volna, hogy egy ilyen fogás kárba menjen. Elvittem hát a hotelbe, ahol a szakáccsal kisüttettem. Így ettem meg egy egész cápát.

Még mindig jobb így, mint fordítva.

Japánban gyakran ettem nyers halat, szójaszósszal leöntve. Aki először kóstolja, annyira ízletesnek találja, hogy csak kacagni tud addigi előítéletein.

Nem akarom részletezni a kínai menü idegenek számára oly szokatlan elemeit, mint a cápauszony, a bambuszajtás, vagy a hat hónapig agyagban „érlelt” tojás. De nem mehetek el a fecskéfészekleves mellett.

Egy alkalommal Brüsszelben meghívtam a barátnőmet a kínai vendéglőbe és két adag fecskéfészekleves rendeltem. A leves kitűnő volt, rászolgálva barátnőm áradozására. Kérdésére megmondtam, miből készült, de nem akarta elhinni. Mivel tovább kérdezősködött, elmagyaráztam,

hogy tulajdonképpen nem a fészekből, hanem egy bizonyos tengeri fecske nyálából, amivel a sarat összetapasztja.

Ebben a pillanatban a barátnőm abbahagyta az evést, arcán a legmélyebb undor kifejezésével, és aznap már lehetetlen volt rávenni, hogy bármit is egyen.

Japánban, az ainuknál, medvehúst ettem, és tevehúst Marokkóban.

Mikor a jógát tanulmányoztam Indiában, egy brahmin vendégházban laktam. Minden lakó vegetáriánus volt, magam is beleértve. Még csak nem is kívántam a húst. De egyszer tojásra támadt kedvem. Vettem hát két tojást a piacon, és megkértem a pincért, hogy főzze meg nekem. De kiderült, hogy ez lehetetlen, mert a tojás bemocskolná az edényt. Csak ismételt kérésemre, és az konyhafőnök megkérdezése után voltak hajlandóak megfőzni a tojást, egy ócska lábaskában, amit már amúgy is el akartak dobni, de csak azzal a feltétellel, hogy a szobámban eszem meg, és nem a közös étkezdében, nehogy a többi lakó megundorodjon a látványtól.

És most ejtsünk néhány szót az italokról is.

Érdekes az a mód, ahogyan különböző éghajlati és egyéb viszonyok között lakó emberek fel-találják magukat, hogy valamiféle szeszes italt állítsanak elő. Bárhol találnak hozzá megfelelő nyersanyagot.

Az amazonasi őserdőben a bennszülöttek chichát készítenek. Ehhez a törzs minden nőtagja, a legfiatalabbtól a legöregebbig, főtt kukoricát rág össze, amit egy fateknőbe köpködnek. Vízet adnak hozzá, majd a masszát összekeverik és rostán átszűrik. A nyál hatására a chicha megerjed és kukoricásorré forr. Ám legtöbbször az indiánoknak nincs türelmük kivárni és még erjedés előtt megisszák.

Hónapokon keresztül csak chichát ittam, semmi mást.

Tanzániában banánborral kínáltak, ami sokkal kevésbé ízlett a banánnál.

Mongóliában az „arhi”-nak nevezett pálinkaféleséget kancatejből készítik, aminek bővében vannak. Indiában házikészítésű szeszesitalt gyártanak a pálma levéből, ami a korona alatt ejtett bevágásból folyik. A pálmalé felfogására szolgáló korsók, magasan a levelek alá kötve, kókuszdióknak tűnnek.

Mexikóban nem csak megkóstoltam, de láttam is, hogyan készül a pulque. Az agavé fiatal, középső leveleit kivágják. Az agavé tulajdonosa minden reggel körbejárja a „működő” növényeket és lopótökökkel kiszívja az éjjel összegyűlt levét. Az édes lé néhány nap alatt megerjed és pulque, vagyis agavé-bor lesz belőle. Ebből párolják aztán a híres-neves tequilát.

A japánok a szakét, a rizsbort kedvelik. Egyszer Tokió elővárosában sétálgattam japán barátommal. Kérdésére, hogy szeretem-e a szakét, azt válaszoltam, hogy meg sem kóstoltam, mert általában nem iszom szeszesitalt.

- De a szaké egészen rendkívüli. Semmihez sem hasonlítható.

Meggyőződtem, hogy feltétlenül meg kell kóstolnom, és tíz perc múlva már egy teaházban ültünk. Előttünk porcelánpalack, meleg szakével, és két csésze. Macumoto barátom töltött nekem, és biztatott, hogy igyam. Kedvetlenül kiittam csészémet, csak hogy barátom kedvét töltsém. Másodszor is teletöltötte, és várta, hogy kiigyam. Beszélgetést próbáltam kezdeményezni, hogy eltereljem figyelmét a szakéről, de Macumoto harmadszor is töltött. Míg önfeláldozóan iszogattam a harmadik adagot, feltűnt, hogy barátom csészéje üres.

- Te miért nem iszol? - kérdeztem. - Nem szereted a szakét?

- Ó, dehogyan is szeretem. De nálunk az a szokás, hogy senki sem iszik szakét, míg valaki nem tölt neki.

Megértettem, mekkorát hibáztam, és ettől fogva szorgalmas töltögetéssel próbáltam figyelmetlenségemet helyrehozni.

A legszörnyűbb ital, amit valaha is kóstoltam, a tibeti tea. Először addig főzik a teát, míg fekete lesz, mint a feketekávé. Ekkor egy darab sós jakvaját adnak hozzá, kéthetes napozástól avasat.

Egyszer egyedül barangoltam a Himalája ösvényein, a nepáli oldalon, de a tibeti határhoz közel. Ekkor egy öreg tibeti zarándokot láttam közeledni a másik oldalról. Helyi szokás szerint nyelvöltéssel üdvözöltük egymást. Majd egy kőre ültünk és egymásra mosolyogtunk, barátságosan veregetve vállainkat. Közös nyelvünk nem volt.

Szardíniásdobozt vettem elő, és kétszersültet, míg ő egy bádogkulacsot tibeti teával. Az étel-ital baráti szálakkal fűzött össze bennünket.

Ha a teája valamivel ihatóbb lett volna, talán a barátságunk is tovább tartott volna.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Clelia Conterno Guglielminetti: Nagy mama

- Maradjunk sötétben - kérte. - Olyan pihentető hallani a hullámok zaját a szirtek között, és semmit sem látni.

Eloltottam hátunk mögött a lámpát. A terasz elsötétedett. Egy ideig semmi sem láttunk. De hamarosan kivehettük a karsú oszlopok kontúrait; a miriádnyi csillagból szórt halvány fényben a homok, a sziklák, a tenger mind másképp feketélt. Arcaink kísértetiesen fehérlettek egymás felé. És megértettem, hogy barátom vallomással kész könnyíteni túlhajszolt idegein. Cigaretta parázslott. Míg rágyújtott, láthattam összevont szemöldökét.

- Egyszóval, tanácsra van szükségem.

- Mondd.

- Meg kell ölnöm a nagymamát, és nem tudom, miként.

Felpattantam:

- Ó!

- Igen, meg kell ölnöm.

- De miért?

- Mert már meghalt.

- Miket beszélsz?

Mióta visszatért Franciaországból, barátom kerülni látszott engem, és ama ritka alkalmakkor, amikor beszélhettem vele, úgy tűnt, nincs teljesen eszénél. Nem figyelt. Nem válaszolt, vagy csak néhány perc múlva. Határozatlanul mozgott és beszélt, habozva, mint akit egy rögeszme kísért. Most pedig... Ez kísértette?

- Igen. Ő már meghalt; mit tehetek hát azért, hogy meghaljon?

- Dália mama? Te Dália mamáról beszélsz?

- Igen. Emlékszel rá?

Emlékeztem az öregasszonyra; majdnem kilencvenéves volt: ráncos arc, reszkető hangocska, eltompult értelem. Egész nap szunyókált, mint egy fáradt gyermek, közeli, végleges elalvására várva. Dália mama, belefáradva hosszú életébe... Hát végleg elaludt?

- Hallgass, és ne szakíts félbe. Másképp nem lesz bátorságom mindent elmesélni.

Szót fogadtam neki. A tenger tovább morajlott a sziklák között.

- Nos, mikor a Côte d'Azur-re készültünk, Dália mama váratlanul felélénkült. Utoljára, mondta, utazni akarok. Vigyetek magatokkal az autókban; mit zavar az titeket? Vegyétek úgy, mintha egy csomaggal több lenne; és így tovább. Elna a nagymama pártját fogta: végtére is, szegény mama, mi öröme volt az életében? Három háború telt el fölötte, mindvégig vidéki városkájában maradt; a világ azóta megváltozott, és ő nem is ismeri; ha annyira kívánja ezt az utazást, ám legyen...

Végül engedtem a feleségemnek és Dália mamának. Hármában utaztunk. Útlevelek, útitáskák, devizák, sálak és gumipalack a mamának. És Dália mama diadalmasan vonult végig Cannes tengerparti sétányán. Talán öreg szíve túlságosan is megtelt a tengerrel, az éggel, a naplemen-ték fényes örömeivel: talán saját alkonyával is. Meghasadt.

- Ó! Nem tudtam!

- Hallgass. Senki sem tudta. És most sem tudja. És mert rájöttünk, hogy a holttest haza-szállítása rettenetesen sokba kerülne, temérdek hivatalos formáságot kéne elintézni, napokkal, talán hetekkel kitolódna a hazatérésünk, ami súlyos csapást jelentene a vállalatomnak, a munkámnak, senkinek sem árultuk el, hogy nagymama meghalt. Elna és köztem emiatt nem volt vita. Menten útiruhába öltöztettük a mamát: velünk fog utazni, a kocsi árnyékos mélyén, sálakba bugyolálva. Néhány órára voltunk a határtól: hivatalosan tehát a határ átlépése után fog meghalni, nem messze a városunktól. Otthon aztán, reméltük, hogy háziorvosunk segíteni fog rajtunk, egy-két órával későbbi időpontra téve a halált, tehát már a határon innen.

Máris indultunk: kifizettük a hotelszámlát, az autóba pakoltuk a bőröndjeinket és, mivel a nagymama szobájának kertre nyíló ajtaja is volt (nem akartuk, hogy kénytelen legyen a lép-csőkön mászkálni), odahúztuk az autót és beleültettük a nagymamát, egy rakás sál közé. Feje a vállára esett: sápadtan, mint rendesen, aludni látszott.

Egyik kilométert a másik után hagytam magam mögött, lábam a gázpedálon, szemem a sebességmérőn. Íme a határ. Átadtuk a három útlevelet. Szívünk - mindkettőnké - hangosan dobogott. Senki sem vette észre, hogy a harmadiké már nem...

Hivatalosan tehát, az útlevelebe ütött pecsét szerint, Dália mama élve ért haza.

Beesteledett. Meredek félelmetes hegyek között autóztunk. Egyikünknek sem akaródzott beszélni. Nyomasztóan éreztük a hátunk mögött Dália mama jelenlétét és egyszersmind jelen-nem-létét is.

Elna hirtelen megszólalt:

- Mégis - mondta - ennünk kéne.

- Igen, de hogyan...

- Nos... Álljunk be egy sötét utcácskába; aztán - mi ketten - keresünk egy vendéglőt...

Egy se túl nagy, se kicsi városba értünk. Íme egy megfelelő utca is: sötét, csendes, elhagyatott. Senki sem zavarja majd Dália mama hosszú álmát. Gondosan bezártam mindkét ajtót.

Néhány perc múlva a vendéglő fényei, zaja, sajátos illatai nyugtatgatták pattanó idegeinket, derítették némileg nyomott hangulatunkat. A kiadós vacsora és a megfelelő italok is segítettek, hogy egy pillanatra megfeledkezzünk a sötét kocsiban alvóról.

Már tíz óra múlt, mire fizettünk és kimentünk. Időbe telt, míg rábukkantunk az utcára; de hiába meresztettük a szemünket a sötétben, nem láttuk az autónkat. El kellett hinnünk, hogy ellopták. A nagymamával együtt.

Furcsa, de míg nyelvem lázasan tapogatta kiszáradt ajkaimat, nem a helyzetünkre gondoltam, sem az autónk elvesztésére, sem Dália mamára. A tolvajokra gondoltam. Hogy milyen képet vágnak, mikor felfedezik a hullát! És második gondolatom az volt: mindenképpen meg kell találnunk az autót, de nem fordulhatunk a rendőrséghez: kikérdeznének, faggatóznának, hogy mi volt az autóban. Egyetlen reménységünk volt, hogy a tolvajok, mint gyakran megesik, elhagyják valahol az autót, pótkerék nélkül, csomagok nélkül, az ördög nélkül, hogy vinné el őket... de a nagymamával benne.

Taxit béreltünk. Az éjszaka nagy részét azzal töltöttük, hogy végighajtottunk a város minden átkozott útján, utcáján, terén, sikátorán. Biztosíthatlak, hogy úgy ismerem, mint a tenyeremet. Alaposan megismertem. Szörnyen részletesen.

De semmi...

Elküldtük a taxit. Busás díjat fizettünk, és nem adtunk borravalót. A sofőr nem tudta, örüljön-e a hosszú fuvarnak, vagy morogjon a borravaló elmaradása miatt. Véleményem szerint, mindkettőt megtette.

Ott álltunk a rémregénybe illő helyzetben. Bűnözőknek éreztük magunkat. Éppen csak, hogy nem a hullától kellett megszabadulnunk, ellenkezőleg, vissza kell szereznünk a hullánkat. Hullá nélkül ugyanis elvesztünk.

Szürkén hajnalodott. Szemerkélni kezdett az eső. Nem törődtünk vele. Cél nélkül, irány nélkül mentünk a mezei úton, a városon kívül. Fáradtságtól, izgalomtól, félelemtől üres fejjel. Elna bátorítóan karon fogott. Színtelen mosollyal köszöntem meg.

Hirtelen, a bizonytalan fényben, egy látomás. Valószínűtlenül vágott mellbe. A mi autónk kísértett sárosan előttünk az útkanyarban. Újra és újra leolvastam a rendszámát. Semmi kétség, a miénk. Odarohantunk, lázasan feltéptem az ajtót, amelyhez már nem volt szükségem kulcsra...

Nagymama nem volt ott. Csomagok, sálak, rádió, pótkerék, minden érintetlen. Nagymama viszont hiányzott.

Kétségbeesetten néztünk egymásra. Hová hajíthatták a tolvajok? Átkutattuk a környező mezőket. Semmi. Egyre keresgélve tértünk vissza az autóhoz, még alája is benéztünk...

- Segíthetek? - kérdezte egy arra járó falusi - Elvesztettek valamit?

- Igen! Egy hullát! - bökte ki akaratlanul Elna rekedt hangon.

A falusi meghökkent, egy pillanatig mozdulatlanul, kifejezéstelenül állt. Majd elvörösödött:

- Nem, nem láttam... dadogta, és elszaladt.

Mit tegyünk? Nem mehettünk a rendőrségre bejelenteni, hogy elloptak egy hullát. Azt sem mondhattuk, hogy nagyanyó - megszökött. Egy félig béna, kilencvenéves öregasszony nem tud megszökni. Azt sem mondhattuk, hogy eltűnt: ha megtalálják (Istenem, hol? hogyan?), megállapítják, hogy holtan dobták ki az autóból: ez elemien egyszerű; mi pedig... borzalom!

Visszamasztunk az autóba. Szótlanul indítottam. Lassan vezettem hazafele. A zsebemben, az útlevelem, ott volt az élő nagymama; de autóból hiányzott a halott nagymama.

Összehívtuk az unokatestvéreinket, és megvitattuk a helyzetet, amelyet őszintén feltártam előttük. És, íme, egy újabb bonyodalom. Mint tudod, Dália mama gazdag volt. Vagyona számottevő; természetesen végrendelkezett, szinte bizonyosan az unokái javára. De végrendelete a komódfiókjába zárva; hogyan nyissuk fel? Hogy bizonyítsuk be, akár a barátainknak is, hogy meghalt? A törvényszék szerint él, és élve lépett be az országba. Közben senkivel sem találkozunk, senkivel sem beszélünk, magunkban élünk, bélpoklosokként kerülve minden érintkezést. Csak téged engedtelek be ma este, kihasználva Elna pillanatnyi távollétét. És azért engedtelek be, hogy megkérjelek, könyörögjek: segíts rajtam, hogy ne örüljek meg, találj ki valamit, hogyan ölhetném meg a nagymamámat...

A tenger tovább morajlott a szirtek között. Nem láttam megoldást, sem az előttem hullámzó fekete tintában, sem a felettünk feszülő csillámló bársonyban.

Dália mama, hol vagy?

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Clelia Conterno - Guglielminetti (1915) Az olasz irodalom középiskolai tanárnője. Olasz nyelven is elismert író. Eta vivo („Kis élet”) című verseskötete 1935 és 1969 között írt verseit gyűjti össze.

Vladimir Vána: Hogyan öldöstük a nyulat a karácsonyesti vacsorára?

Tavaly karácsonyra apa kapott egy kollégájától egy élő nyulat. A karácsonyi menü eme gazdagodását az egész család hálásan nyugtázta - természetesen nagymamát kivéve, aki mindig ellenzékben van. De ő is, látva, hogy a családi tanács leszavazta, ő is alávetette magát a határozatnak, és mint tapasztalt személy, magára vállalta a nyúlvacsora elkészítésének megszervezését. A „Házi tanácsadó”-ból kikereste a „Nyúl” címszót, ahol ez állt (824 o.): „Nyúl megölése - lásd a ‘Házinyúl’ címszónál”. E bölcs könyv aztán azt tanácsolta, hogy „a házi nyulat, akárcsak a mezei nyulat, a hátsó lábánál fogjuk, és a füle közé mért csapással öljük meg”. (381 o.) E fontos megállapítás után a feladatok a következőképpen oszlottak meg: apára - a nyúl megölése, anyára - a nyúl elkészítése. A nyulat a testvérem, Fábián, tartja. Nagymama az egész tevékenységet irányítja. Nagyapának az első, nekem a második tartalékos szerepe jutott.

És aztán elkezdődött. Apa feltúrta az ingujját, kivette a dobozból a nyulat és átadta Fábiánnak, aki - az utasítás szerint - megfogta a hátsó lábát. Apa terpeszbe állt, háromszor mélyet lélegzett, és felemelte a kezét, hogy megadja a nyúlnak a végső csapást; de az állat hirtelen rájött, hogy a dolog kezd komolyra fordulni - nagyot rántott magán, és Fábián akaratlanul elengedte. A nyúl helyett a csapást Fábián kapta; így hát a további harcra nézve elveszett.

Nagymama (és egyben családunk feje) értette meg legelsőnek a helyzetet, és a nyúl után vetette magát, aki örült cikkcakkban rohant a konyhán keresztül. Sajnos, nagymama villámgyors akciója eredménytelen maradt, mert a nyúl a kredenc mögé futott, ahol láthatóan nagyon jól érezte magát, mert nem mutatott hajlandóságot kijönni. Időközben több osztag is észbekapott és megszerződött, majd nagymama egy hosszabb proklamációja, miszerint ő ellenezte és előre megmondta, valamint egy rövidebb családi egyeztetés után, eldöntetett, hogy a nyulat a seprűvel kell kikergetni. A szót tett követte. Sajnos, eredménytelenül, mert a nyúl elszaladt a seprű elől, de nem jött ki a kredenc mögül. Anya a padlókeféért futott, hogy a másik oldalról is kergesse. Nem látva más megoldást, a nyúl átmászott a kredenc alatt, és újra cikázni kezdett a konyhában. Az ütközetbe apa is beleavatkozott és konyhakéseket kezdett dobálni a nyúl után, de csak az ablakot sikerült bezúznia, az egyik kést eltörte, a másikat meg olyan mélyen vágta az ajtófélfába, hogy lehetetlen volt kihúzni. Az ütközet eme szakaszában előléptem első tartalékosnak, mert kiütöttem nagyapát a húspotyolóval.

*

Még egy órányi csatározás után rövid szünet állt be, amelyet a nyúl is kihasznált. A sarokban csúfondárosan mutatta a fogait és a hátsó lábára állt. Ezt nem tűrhettem, ezért megint hozzávágtam a húspotyolót. Ezúttal a szekrény ablaka tört be. A harc kiújult, még hevesebben, még fergetegesebben, de kiderült, hogy fegyvereink, úgy mint seprű, padlókefe, konyhakésmaradványok és húspotyoló, nem megfelelőek. Hirtelen mentőötletem támadt: beszaladtam a szobába, és kihoztam apa puskáját, hogy löje le a nyulat. Apa célzott, de aztán meggondolta magát, és a fejemre ütött; majd, amikor meglátta, hogy a nyúl a szobába szaladt, mert nyitva hagytam az ajtót, kaptam még egy nyaklevest. Igen, ez a világ hálája!

A csatatér a szobába költözött, ami rengeteg előnnyel járt - a nyúl számára, persze. Itt sokkal több védekezési lehetősége akadt, és el kell ismernem, hogy figyelemreméltó módon kihasználta őket. Meg-megállt pár pillanatra és a füleit hegyezte, de máris továbbrohant, nem engedve, hogy lélegzethez jussunk. A helyzet reménytelen volt; az idő könyörtelenül múlt - már este kilenc óra volt, és még mindig a nyulat hajkurásztuk, mely ellenállt végzetének, és egyik sarokból a másikba rohant, nem véve figyelembe, hogy a karácsonyesti vacsorára szánták. Közben apa az összes konyhakést eltörte, és most a nyúlhoz vágott minden keze ügyébe eső tárgyat, például papírnehezékeket, hamutartókat, tintatartókat cipőket; néhányat ezek közül teljesen, másokat csak részben sikerült tönkretennie.

Az üldözés ismét szünetelt, mert szükséges volt rendezni sorainkat az ütközet következő, talán mindent eldöntő szakaszára. A csata eddigi eredménye a következő volt:

A. A nyúl: él és virul, vesztesége: semmi.

B. A családunk:

1. emberi veszteségek:

a. Fábán időközben magához tért - de látva, hogy a csata egy másik fronton dül (a szobában), kihasználta az alkalmat, és félig kiitta apa bodzalikőrjét. Kijózanodása után haditörvényszék elé állítják. További harcra - alkalmatlan;

b. nagyapa még nem tért magához;

2. anyagi veszteségek:

a. két ablak és a szekrény tárlója bezúzva; öt törött konyhakés, teljesen vagy részlegesen tönkrement négy hamutartó, két papírnehezék, egy szék, egy padlókefe, egy piszkafa;

b. egyéb veszteségek: a két helyiség általános állapota - siralmas; szükségünk lesz szobafestőre, kárpitosra, bútorasztalosra.

A csata kiújulása után beteljesedett a sorsa egy tucat kistányérnak, amit nagymama diszkosz-ként hajított a nyúl után, továbbá összetört anya hozományétkészlete, tányérostól, tálastól (megbotlottam - máig sem tudom, miben - és lerántottam a megterített asztalról az abroszt). Anya feldöntötte a karácsonyfát, amely leégett. A csata tetőfokára hágott. A vezérkari főnök (= nagymama) parancsára kinyitottam a konyhaajtót. A nyúl nem vette észre a csejt, és beszaladt a főzőhelyiségbe - de ó, jaj! A dolog egészen másképp ütött ki, mint ahogy gondoltuk. Ugyanis valaki váratlanul bekopogott, és mielőtt bármit is tehattünk volna, az ajtó kinyílt, meglepett szemeink elé tárva szomszédunkat, Novácková asszonyt. „Jó estét, kellemes és boldog karácsonyi ünnepeket kívánok - és egészséget, főleg egészséget, mert az a legfontosabb” darálta az asszonyság az ajtóból, figyelembe se véve apa dühös pillantásainak özönét. Annyira meglepett bennünket váratlan megjelenése, hogy képtelenek voltunk tiltakozni. A nyúl is felfigyelt, de látva, hogy itt semmi újat sem tudhat meg, kihasználta a nyitott ajtót és végkép eltemette a sovány nyúlpecsenyéhez fűzött reményeinket. Apa retteneteset káromkodott, különös imával szakította félbe a szomszédasszony szóáradatát, ‘Istenem, bocsásd meg nekem, hogy össze fogom verni ezt a némbert - és vedd el az erőmet, nehogy agyonverjem, mert még bezárnának’, azzal Nováckovára vetette magát, de az előrelátta a veszélyt és elszaladt. Hallottam egyszer, hogy a le nem vezetett düh károsan hat az egészségre; ezért apám - a következményeket elkerülendő - lekent nekem két nyaklevest, a többieket vérig sértette, és elment az étterembe vacsorázni.

Íme, hogyan teheti tönkre egyetlen állat egy család nyugalalmát! Apa elment, anya sír a konyhában, nagymama előadást tart a négy falnak arról, hogy ő jó tanácsokat adott, ám senki sem hallgatott rá.

Közben magához tért nagyapa és Fábián is, de túl későn; már csak a csata csúfos végének tanúi lehetek. Enyhíteni akarván a nyomott családi légkört, Fábián elkezdte kimeregetni a halacskákat apa akváriumából - úgymond az ünnepi vacsorára. Ezért a hallatlan és kegyelet-sértő cselekedetéért nagyapa verésre ítélte. Fábián azzal koronázta meg védőbeszédét, hogy részint fiatalkori meggondolatlanságból, részint az alkohol hatása alatt cselekedett - de nagyapa hajthatatlan maradt. Az ítélet végrehajtott, amiért nagymama a „vén gazember” címmel tüntette ki a végrehajtott, mert nem a kölyök a hibás, hanem a nevelése. Könnyítve szívéen, nagymama az éjféli misére ment, nagyapa - a vendéglőbe.

Mind elmentek - csak én maradjak otthon? Én is elhagytam hát szülőházamat, hogy részt vegyek kedvenc karácsonyi játékunkon. Tudjátok, élt városunkban egy német származású nevetsége rendőr; Friderik Fritz volt a neve, de következetesen és kivétel nélkül csak „Zweimal Fric”-nek hívtuk. Minél nevetségesebb volt, annál szigorúbb akart lenni. Főleg az éjszakai nyugalomra volt gondja; minden este tíz óra után, karácsony este éjfél után, az utcákat járta, felügyelve, hogy senki se zajongjon és mindenki menjen rendben haza. A következő játékot eszeltük ki: szétszaladtunk a főtéren és egyikünk hatalmasat füttyentett az ujjai között. Zweimal Fric azonnal odarohant, és a sípot kereste (amit, persze, sohasem talált meg); a vádlott körömszakadtáig tagadott, én nem füttyöltem - és hirtelen újabb fütty harsant a túlsó oldalról. Odaszaladt tehát, de a füttyök mindig továbbszaladtak előle. Mikor úgy véltük, hogy eleget hajszoltuk, összegyűltünk egy előre megbeszélte helyen, teli torokból kiáltottuk hogy „Zweimal Fric!”, aztán hazamentünk.

Örültem tehát, hogy Zweimal Fric újra rohangálni fog az utcán, de ezévből a játék elmaradt - és mindjárt elmondom, miért. Kiszaladtam az utcára - és mit látok? Zweimal Fric a nyulunkat kergeti az utcán! Feje tetejére állt a világ! Nyulak szaladgálnak az utcán - ő, az állami hivatalnok, tűrheti-e ezt? Ki kell hogy kergesse a városból. Mit szólnának másképpen a felettesei?

A nyúl a járdán szalad, cikázik, most az úttesten van - ám a rendőr fáradhatatlan, és karnyújtásnyira követi. De - megfogni? Ugyan már! Balról teherautó közeledik, jobbról is: fékcsikorgás, üvegcsörömpölés, sikoltás - a nyúl sértetlenül szalad tovább, mögötte pedig Zweimal Fric. Hál' Istennek, semmi sem történt, mindkét sofőr idejében kiugrott, de az autót már senki sem fogja megjavítani.

A nyúl tovább, Zweimal Fric utána. Velük szemben egy sétapálcás öregúr közeledik. A nyúl a lába közé szalad, az öreg elveszti az egyensúlyát, megperdül, a botja meglendül és fülig veri Zweimal Fric fejébe a sisakot. Az üldözésnek vége, a nyúl győz és elinal, szalad ki a városból. Még egy karambolt okoz - ezúttal négy autó és egy motorbicikli között - de végre eléri a vágyva-vágyott erdőt, és eltűnik.

Zweimal Fric valószínűleg látta, honnan szaladt ki a nyúl, és a szomszédasszonyunk is minden bizonnyal örömesen pletykálta el, kié volt; másképp nem tudom megmagyarázni magamnak, hogy másnap két rendőr kopogott, egyenesen a mi ajtónkon. Apa kikergette őket, szidalmazni kezdte a szomszédasszonyt, majd megitta a maradék likőrt. Aztán a nadrágszíja táncot járt Fábián bizonyos testrészen, hogy vessse eszébe: az alkohol nem gyerekeknek való ital - és, bár én semmit sem ittam, nekem is alkalmam nyílt tapasztalni, milyen élvezetes a szíjtrakta.

Még hozzá kell tennem, hogy apát perbe fogták állami hivatalnok sértegetése miatt, és új sisakot kell vásárolnia Zweimal Fricnek. Anya szünet nélkül sír. Nagymama elköltözött, nagyapa napokat tölt a vendéglőben. Fábían elszökött hazulról, én pedig meg fogok bukni állattanból. Ráadásul a magaviseletem is „elégtelen”, mert szemtelen vagyok. Ezt a tanár mondta, mert kérdésére, hogy mit tudok a nyúlról, azt válaszoltam, hogy „semmit” és elmeséltem neki ezt a történetet.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Vladimir Vána (sz. 1932), cseh eszperantista, elbeszélő, műfordító. Eszperantóra fordította Jan Otcenasek regényét, a Rómeó, Júlia és a sötétség-et.

Albert Goodheir versei

MERLO SUR MENHIRO

Pluvo trivos
la graniton
kiun starigis
antaŭ jarmiloj
manoj de tribo
forgesita.

Ho feliaŭ
de merlokanto
æ tagiŭo
venkanta tempon
super ĵtono.

Tra jarcentoj
dum miaj manoj
estos polvo,
kantos la merlo
æiun jaron

RIGÓ A MENHIREN

Eső űrli
a gránitot,
mit évezrede
állítottak fel
rég elfelejtett
törzs kezei.

Ó, öröme
a rigófűttynek
pirkadatkor,
győzve az időn,
a kő felett.

Századokon
át, míg két kezem
rég porrá lesz,
még szól a rigó
minden évben.

MORTO EN HOSPITALO

Nun li forestas,
la maljunulo, la vilaŭpoptisto.
Kiam post libertago mi revenis
alia homo kuŝis en la lito,
kaj mi memoras la gaelan voaŭon,
kiu ripetis dum semajnoj
plurfoje æiutage
la nomon, fakton,
kaj solan glormomenton,
kiel faris piramidon faraono,
trompan remparon kontraŭ neniŭo:
„Mi estas Donald Campbell, mi naskiŭis
je la mil-okcent-okdek-sesa jaro
sur la insulo Ling;
edziŭis mi en la Granda Hotelo,
Sauchiehall-Strato, Glasgovo.”

HALÁL A KÓRHÁZBAN

Már nincs itt
az öreg, a falu postása.
Mikor szabadnapom után visszatértem,
már más feküdt az ágyában,
és még fülemben cseng a gael hang,
amely heteken át ismételte,
napjában többször,
a nevet, a tényt,
egyetlen dicső napját,
ahogy a piramist építette a fáraó,
csalóka mentsvárat a megsemmisülés ellen:
„Donald Campbell vagyok, születtem
ezernyolcszáznyolcvanhatban,
a Ling szigeten;
a Sauchiehall-utcai Grand Hotelben
esküdtem meg, Glasgowban.”

KONTRAŬ BOMBKULTISTOJ

Eæ se mi kredus estontecon paradizan,
kaj se enirbileto
al tia æielo
kostus eæ unu bebon dispirititan,
mi øin redonus (diru vi, pro timo)
kaj restus kun la forŝtitaj en la plimo.

BOMBAIMÁDÓK ELLEN

Ha hinnék is a paradicsomi jövőben,
és ha a belépőjegy
egy ilyen mennybe
kerülne egyetlen széttépett csecsemőbe,
visszaadnám (mondjátok: „gyáva!”)
és maradnék a kivetettek mocsarában.

Eszperantóból fordította: Nagy E. József

Albert Goodheir (1912-1995), holland, majd brit állampolgár. 1967 óta eszperantista. 1974-ben debütál, *Merlo sur menhiro* (Rigó a menhiren) című verskötetével. Esszéíró, kiváló műfordító (főleg angolból, ógörögből és latinból), az Eszperantó Akadémia tagja.

Victor Sadler versei

KIAM MI MONTRAS LA ØARDENON

Kiam mi montras la øardenon,
vi laýdas mian „paciencon”,
kvazaý la floroj devus adaptiøi
al la homa hasto, kaj ne inverse.

Vi atribuas øian pompon
al la verdaj øardenistaj fingroj,
kvazaý la amo rezidus
en ekstrema¹oj.

Vi ãiam timas øeni
per viaj intervenoj,
kvazaý ekzistus pli alta prioritato,
ol via rideto.

Vi øojas (senmalice)
kiam mi ion fuþas,
kvazaý mi ne pretus ãiam klaýni
se vi nur tion petus.

Vi feliãigas min,
kiam ajn en mia hejmo
vi demetas la þuojn,
kvazaý vi serioze planus resti.

Kaj, kiam vi tamen pluvojaøas,
vi sendas kartojn,
kvazaý vi kredus, ke disde vi
mi efektive ekzistas.

Sed, plej absurde, foje,
vi riproãas min pro „romantiko”,
kvazaý, spite ãujn onidirojn,
mi havus koron.

MIKOR A KERTET MUTATOM

Mikor a kerttet mutatom,
„türelmemért” dicsérsz,
mintha a virágok kéne alkalmazkodjanak
az emberi sietséghez, és nem fordítva.

Pompáját a kertész
zöld ujjainak tulajdonítod,
mintha a szerelem
a végtagokon múlna.

Mindig szabadkozol,
hogyan zavarasz,
mintha volna valami fontosabb
a mosolyodnál.

Örülsz (bántó él nélkül)
ha valamit elvétel,
mintha nem volnék bármikor kész bohóckodni
egyetlen szavadra.

Boldoggá teszel
valahányszor a lakásomon
leveted cipődet,
mintha komolyan maradni akarnál.

És, amikor mégis továbbutazol,
képeslapokat küldesz,
mintha azt hinnéd, hogy tőled távol
valóban létezem.

De, a legképtelenebb módon, néha
a „romantika” miatt korholsz,
mintha, minden híresztelés ellenére,
volna szívem.

VIAJ LETEROJ ESTAS KONTELTIROJ

Viaj leteroj estas konteltiroj;

kaj mi neniam æsas miri,
kiel mistere kreskas la kredita
saldo de mia amo.

Kiom da rento donas do
espero?

Sed kiam al mi mem mi volas skribi ækon,
la kasisto ridetas
kaj øentile memorigas
ke temas pri þpardepono
blokita por tempo
nedefinita.

LEVELEID SZÁMLAKIVONATOK

Leveleid számlakivonatok;

és nem szűnök meg csodálkozni,
milyen rejtélyesen gyarapodik szerelmem
követel-rovata.

Mennyit kamatozik hát
a remény?

Ám mikor saját magamnak állítok ki csekket,
a pénztáros mosolyog
és udvariasan emlékeztet rá,
hogy takarékbetétemet
meghatározatlan időre
zárolták.

MI (KIAM EN LA KUNIKLEJO)

Mi
(kiam en la kuniklejo de via sako
vi furioze fosas pro bileto, kiu
tre verþajne jam eskapis)
amas vin.

(Kien, cetere, vi metis
mian koron?)

ÉN (AMIKOR TÁSKÁD)

Én
(amikor táskád zsbvásárában
kutatsz dühösen egy jegy után,
amelyik valószínűleg már kiszabadult)
szeretlek.

(Hová tetted, egyébként,
a szívemet?)

ALIAJ KANTIS, VINTRO

Aliaj kantis, Vintro,
pri via nudo;
kelkaj pri viaj fingroj
senkarne krudaj,
kelkaj al viaj nigroj
rifuøis kure,
aý kantis virinige
pri viaj kruroj
neøaj, sensange virgaj.

Sed flustras mi pri via
funebra koro.

MÁSOK ÉNEKELTÉK, TÉL

Mások énekelték, Tél,
pőreségedet;
néhányan görcsös, fehér,
vén csontkezedet,
másokat hajszolt a félsz
sötétségedhez,
vagy, mikben nem folyik vér,
szűz lábaidat
dicsérve énekelték.

Egyedül én suttogok
gyászos szívedről.

Eszperantóból fordította Nagy. E. József

Victor Sadler (1937) Angol hivatalnok. 1951 óta eszperantista. Az Esperanto szerkesztője (1962-1974), az UEA (Universala Esperanto Asocio - Egyetemes Eszperantó Szövetség) vezérigazgatója (1980-1983). Az Eszperantó Akadémia tagja.

Jean Ribillard: Salamon és az oázisi nimfa

Egy nap, az alsó Szaura oázisait ellenőrző körutam során, egy „Ouled-Raffa” nevű, félig homokba temetett pálmaligetben találtam magamat, amelyben gyér népesség tengődik. Az arab hódítókból és a Niger partjairól rabolt szudáni rabszolganókból eredő negroid lakosság sárból vert kunyhókban fészkel; ezek a kunyhók a kutak mellett állnak, melyekből a kissé magnéziás vizet méla dromedárok merik. Az okkerszínű sivatag úgy öleli körül a zöld szigetcskét, mint smaragdot a foglalatja.

A kiadós lakoma után, mely nyársonsült kecskegidából, a paprikás mártás miatt rettenetesen csípős párolt darából és szőke homokkal művészién megszórt datolyából állt, sor került néhány panaszos hagyományos meghallgatására. Az elém kerülő ügyeket nagy gonddal válogatta ki a falufőnök, egyébként becsületes rabszolgakereskedő, aki a sivatag Salamonjának a szerepében tetszelgett.

Néhány földműves banális sirámai után egy már nem fiatal asszony járult elém, híján minden bájnak és szépségnek, elgyötörten a nehéz munkától, mely általában a gyengébb nem osztályrésze. Leült velem szembe, kék ruhája alatt keresztbetéve rövid lábait. Emlékezetes döntéseinket az utókor számára megörökítendő, az írnok a tollát készítette, felbecsülve várható fizetését.

Az oázisi nimfa szerény tartást vett fel, megköszöri a torkát és imigyen szólt:

„Jamina bent Mabruk vagyok, tíz éve Mohamed ben Kadur felesége. Öt évvel ezelőtt a férjem eltávozott és azóta sem tudatta mi történt vele. Híre terjedt, hogy az olasz meharistáknál katonáskodik. Most teljesen egyedül vagyok és a magány veszélyesen ármánykodik az erényes nő ellen. Még fiatal vagyok, tette hozzá elpirulva és lesütve tehénszeméit; van egy kis birtokom: házam, negyedholdnyi sarjadó árpám, egy vemhes kecském és kilenc virágzó pálmafám. Úrnőként akarok élni, nem mint egy félredobott cipő. A jóhírem...”

„Elég,” kiáltotta a falufőnök, hangosat böffentve. Felém fordulva folytatta: „Igen, Órnagy uram, ez a disznó Mohamed elment és egy idegen ország hadseregében szolgál. Miért nem állt be ez a zsidó, - büszke megvetéssel a földre köpött - ez a gazember, a francia hadseregbe, he? Ez az áruló megérdemli, hogy levágjam a jobb fülét... Mindkét fülét,” tört ki, pillanatnyi gondolkodás után. „Átkozottak legyenek a szülői ennek a rühös szárnak, ennek az ocsmány ganének, ennek a kutyának, ennek a...”

Kifulladt, és dühtől égve, villámló szemekkel nézett körül a jelenlevőkön. Ítékeztem: „Ilyen hosszú távollét gyakorlatilag a végleges lemondással egyenlő bármiféle jogról. Javasolom, hogy az asszony mentessék fel a házasság kötelékei alól.”

„Hallom és hallgatom” mondta nemesen a főnök. „A házasság felbontatik, és a volt feleség a birtokában marad a javainak. Jegyezd fel, írnok.”

Mindenki helyeselt és udvarolt az aranyszájú Salamonnak. Teljesen megfiatalodva, láncaitól szabadult kacér gazellaként illant tova az asszony, a frissen megüresedett hely néhány középkorú várományosának mohó tekintetétől követve.

Három hónapot töltöttem Ksabi-ban, ahol a Szaura vize a homokba tűnik. Egy édes vizű kút mellett ütöttem tábor, reggani utamat előkészítendő.

Egy este, „a varázslatosan szép órában”, mikor a homokdűnék mályvaszint öltének, és a lemenő napra nevetnek, fenséges mehari tűnt fel, méltóságteljes lassúsággal közeledve délről. A gyönyörű, szinte teljesen fehér állaton magatermetű büszke férfi ült, aki szertartásosan üdvözölt. A sivatag vendégtörvényei szerint meghívtam egy rövid pihenőre. Megfigyeltem idegen felszerelését és arra a következtetésre jutottam, hogy igen messziről jöhet a vándor. Friss mentával illatosított teáját szürcsölgetve, megköszönte a torkát és imígyen szólt:

„A szomszéd országból származom és többévi távollét után térek meg falumba. Unalomból és nomád hajlamból, egy napon Fezanig mentem, és beálltam az olasz meharisták közé. Ötévi szolgálat után jövök haza, ezzel a pompás hátassal, amelyet itt látsz, és elegendő pénzzel, hogy számos datolyapálmát vehessek. Hála Istennek - mindörökké dicsértessék - ezentúl nyugodtan élhetek a családommal.”

Hirtelen eszembe jutott a jelenet a felszabadított kedvvel. De hallgattam, mert illetlenség asszonyról beszélni egy muzulmánnak, és amúgy sem szeretek házastársak ügyeibe avatkozni. Miután kiitta a rituális három csésze teát, a kóborló tevére szállt.

„Menj békével” köszöntem el tőle.

„Üdv reád”, felelte ő.

És eltűnt, felszívódva az ibolyaszínű éjszakába.

Mi történik majd, amikor hazaér? Lefejezi-e asszonyát, mint egy Shakespeare-tragédiában? A békés oázis forró homokjára folyik-e a hűtlen nimfa vére? Nem, kétségkívül örülni fog, megtudván, hogy megszabadulva régi asszonyától, az olasz hadikincstártól becsületes úton nyert pénzén vásárolhat magának egy tizenötéves hajadont, aki némi gyönyört és rengeteg gondot fog szerezni majd neki.

De egyedül Allah hatalmas!

Eszperantóból fordította Nagy E. József

Jean Ribillard (1904-1962) francia őrnagy, huzamosabb ideig szolgált Afrikában; 1948-ban, leszerelése után tanult meg eszperantóul. Tahitin halt meg. Fő műve a M'Saud mester élete és véleményei című kisregény, amelyben egy számár szemlein keresztül láttatja az arab világ erkölceit és szokásait, csipős humorral, éles lélektani megfigyelőképességgel.

Tibor Sekelj: A szivárványgyűjtő

A harmadosztályú fülke levegője fojtó volt. Izzadságszag terjengett. Kedvetlenül gondoltam a még előttem álló többórányi utazásra.

Útitársaim élénken beszélgettek mindenféle apróságról, amelyek egy pillanatra sem bírták lekötni a figyelmemet.

Szemben velem, az ablak mellett egy feketeszemű, tízéves kislány ült. Arcán ugyanazt az unalmat véltem felfedezni, amelyet magam is éreztem.

Úgy döntöttem, hogy megszólítom.

Kérdéseimre válaszolva, Szíta elmesélte, hogy az elemi iskola negyedik osztályában tanul. Szereti a földrajzot és nem szereti a számtant. Néhány további kérdés után a társalgási témák kimerültek. Szünet állt be.

Eszembe jutottak a zsebemben lévő levelek, rajtuk a külföldi bélyegek, és arra gondoltam, hogy meg tudnám örvendeztetni velük a kislányt.

„Gyűjtesz valamit, Szíta?”

„Gyűjteni? ... Nem, semmit sem gyűjtök”, válaszolta ő.

Csend. Újabb téma után kutattam, amellyel fenntarthatnám a társalgást.

„Hát ön gyűjt valamit, uram? Mit gyűjt?”

Szíta nyílt támadása váratlanul ért.

Én ugyanis megrögzött gyűjtője vagyok minden elképzelhetőnek. Hogy ne bonyolítsam a dolgokat, valami egyszerűt akartam mondani, mint a bélyegek vagy a képeslapok. Némi tünődés után ez mégis túl banálisnak tűnt. Egy pillanatig szinte bevallottam életem nagy titkát: kalandokat gyűjtök! Ez viszont túl elvontan hangzott. Szíta bizonyosan nem lett volna képes megérteni.

Néhány másodpercig elgondolkozva néztem ki az ablakon. Mivel az első kocsiban ültünk, jól láthattam a mozdony alól kipöfögő gőzpamacst. A napfény megtört a gőzsugáron és félkör alakú szivárvánnyal övezte fel.

„Szivárvány!” kiáltottam fel ámulattal.

„Micsoda? ... Szivárványt gyűjt?” kérdezte inkvizitorom kitágult, kerek szemekkel.

„Mit? ... Természetesen, igen, hm, szivárványt. Miért, talán különös?”

Szíta nem tudta higgye-e, vagy sem. Szempillája alól fürkészte az arcomat, nem-e lát rajta tréfálkozó mosolyt. De az arcomon nem volt mosoly.

„És hogyan gyűjti őket?” bátorkodott végül megkérdezni.

A kerek egyhangú zakatolása még nyomottabbá tette a fülke levegőjét. Szemeim előtt a gőzpamacs szivárványa versenyt futott a mozdonyal.

„Hogyan gyűjtöm? Egyszerűen. Bárhol is látok egyet, elteszem a gyűjteményembe... Természetesen, csak ha nincs már egy hasonló példányom.”

Szíta fekete szemei feszülten figyeltek. Vár. Valami nagyon fontos felfedezésre vár.

„Mert a szivárványok, tudod, nagyon különfélék lehetnek...”

„Az első, amelyik a gyűjteményembe került, közönséges szivárvány volt. Öt éves lehettem, amikor láttam. Hirtelen abbahagytam a játékot a bátyámmal és más falubeli fiukkal. Szájtátva bámultam a tarka csodát. Olyan közelinek tűnt!

„Bátyám, látva ámulatomat, így szólt: ‘Aki átmegy a szivárvány alatt, annak egész életében minden kívánsága teljesül!’ Komolyan látszott beszélni. Egy pillanatig sem kételkedtem szavai igazában.

„Szó nélkül, megigézve indultam a csodálatos kapu felé. Végigsiettem az utcán, egy pillanatra sem véve le a szememet az égről, majd a faluból kiérve nekivágtam a legelőnek. Úgy tűnt, hogy egyre inkább közeledek a minden siker ívéhez.”

„És sikerült? Átment alatta?” türelmetlenkedett Szíta.

„Nem. A nap mind lennebb ereszkedett és a szivárvány elhalványult, majd eltűnt. Egyedül maradtam határtalan ámulatommal, az eget bámulva.

„A szivárvány látványa olyan mélyen vésődött a lelkembe, hogy habozás nélkül állíthatom, örökre az enyém maradt. Ez volt az első tapasztalatom egy szivárvány birtokbavételéről. Amit senki sem vehet el tőlem, bármi történjék is.

„Aztán újabbak következtek. Egyik a másik után került a birtokomba, megvetve gyűjteményem alapjait.”

Szíta mozdulatlanul hallgatott. Az apja narancssal kínálta, de a kislány visszautasította. Túlságosan lekötötte a történet.

„És sok szivárványa van már, uram? Milyenek?”

„Hm, igen. Nincs túl sok a gyűjteményemben, mert... nem tárolok akármilyent. A közönségeket másoknak hagyom, és csak a rendkívülieket őrzöm meg. Például...”

Lázasan kutattam emlékeim tárházában gyűjteményem valamely kiemelkedő darabja után. Végre megtaláltam.

„Országom egy régi tengerparti városkájában jártam. Az esős reggel után hirtelen felszakadtak a felhők, és, még mielőtt megláttam volna a napot, szivárványok tűntek fel az égen. ‘Szivárványokat’ mondtam, mert nem egy volt, hanem kettő. Egymás felett. A kisebbik fényesebb volt, ragyogó színekkel. Egyik vége az óváros tetőire támaszkodott, míg a másik a tengerbe merült. Mintha a város és a tenger kötődésének szimbóluma lett volna. És a szivárványnak igaza volt. A város lakói századokon át tengerészek voltak, halászok, kalózok, kereskedők és hajósok, mindenféle hajón.

„E látvány felett, azt mintegy bekeretezve, feszült a második szivárvány. Valamivel halványabb, mint az alatta levő.

„És most, Szíta, ha megígéred, hogy senkinek sem mondd el, elárulok egy titkot.”

„Ígérem”, suttogta a kislány.

„Képzeld”, mondtam, „a felső szivárvány színei fordítottak voltak. Minden vérbeli gyűjtő tudja, hogy a kék meg az ibolya felül vannak, míg a piros és a sárga alul. És az alsó szivárvány ilyen is volt. De a felsőben a sorrend fordított volt, mintha csak az alsót tükrözte volna.”

Szíta megrendülten figyelt. Arckifejezésén látszott, hogy tökéletesen tisztában van a titok súlyával.

„És azután...?”

„Azután... Lefényképeztem színes filmre a kettős szivárványt, és ha valaki kételkedik, előveszem a képet. Vagy azt mondom ‘kérdézzétek meg Ninát Ő is ott volt és látta’.

„De most gyűjteményem egy másik darabjáról mesélek neked”, vettem fel a beszéd fonalát, felbátorodva barna bőrű barátnőm élénk érdeklődésén.

„Magas hegyek között történt. Néhány barátommal egy völgyben táboroztam, hófödte csúcsok között. A magasság miatt mindannyian szenvedtünk a légszomjtól, amely nem hagyott aludni. Egy hosszú átvirrasztott óra után kimásztam a sátorból. George barátomat már kint találtam. Egy kövön ülve cigarettázott és nézte a tájat.

„Telihold volt. Óriási lampionként függött a hold a gleccser felett, titokzatos kék fénybe vonva a sziklás tájat. Az égen ezernyi csillag ragyogott. Akkorák voltak, amekkorának még sohasem láttam őket. A magaslati levegő ritka, száraz és végtelenül tiszta volt. Látásunkat semmi sem zavarta.

„Hirtelen két lángnyelv jelent meg a hold két oldalán, a gleccser körüli hegyekre támaszkodva. ‘Mily különös látvány!’ jegyezte meg a hosszú hegymászó tapasztalattal rendelkező George.

„Meglepett szemeink előtt a két lángnyelv növekedésnek indult, mígnem oszlopokká váltak. Majd görbülni kezdtek. Lassan-lassan ívet alkottak a hold körül. Végül az ív kiszíneződött a szivárvány minden színével.

„A látvány kimondhatatlanul szép volt. Visszafojtott lélegzettel álltunk, remegve a gyönyörűségtől.

„Utóbb megtudtam, hogy csak nagyon kevés ember él a világon, akinek hasonló látványban volt része. Természetesen nagyon büszke vagyok, hogy egy ilyen ritkaság is van a gyűjteményemben.”

A kis Szíta lélegzetvisszafojtva hallgatott. Valósággal itta a szavaimat.

„Meséljen még, uram,” kért csendesen, amikor elhallgattam. És én meséltem.

„Most bemutatom neked gyűjteményem legértékesebb darabját. A legdrágábbat, hogy úgy mondjam.

„Egy távoli országban látogattam meg egyszer a császári palotát, amelyik most múzeum. Minden terem nyitva állt. De a kamrát, ahol a császári koronát őrizték, csak a látogatók külön kérésére nyitották meg. A szükséges hivataloskodások után az őr kinyitotta az ajtót, és beléptem. Egy kis szobában álltunk, mely üres és díztelen volt. ‘Mi lesz most?’ kérdeztem magamat, de már jött is a válasz.

„A padlóból, a szoba közepén, egy négyszögletű oszlop emelkedett ki. Mikor mellmagasságig ért, a tetején levő páncélkazetta fémlapjai szétnyíltak, egy üvegdobozt tárva a szemeink elé, benne pedig a koronát.

„Igen, előttünk állt a császár arany koronája, drágakövekkel kirakva. A legszebb rubinok és zafírok sorakoztak egymás mellett. És soha sem látott nagyságú igazgyöngyök.

„Micsoda élvezet volt a szemnek!

„De a legértékesebb drágakő a korona csúcsán volt. Egy dió nagyságú briliáns. Még álmomban sem láttam ilyesmit. Már nem tudom mi a neve, Kohinor, vagy Orlov, vagy valami más, de biztos vagyok benne, hogy egyike a létező legnagyobb briliánsoknak.

„És ekkor váratlan dolog történt. Az ablakot fedő színes függöny részén át egy napsugár lopakodott be és a koronára vetült. Pontosan az óriási gyémántra. Ugyanabban a pillanatban száz és száz finom kis szivárvány borította el a terem falait és mennyezetét. Már nem egy dísztelen, szürke kis szobában álltunk. Fényűző szalon közepén voltunk, száz és száz szivárványtól körülveve, amelyek megsokszorozták a méreteit, méltó környezetet teremtve a császári korona megtekintéséhez.

„Íme Szíta, ez a legértékesebb valamennyi szivárványom közül. És megvallom neked, értékesebb, mint ha maga a briliáns volna a birtokomban. Mert ha a drágakő volna az enyém, állandóan attól félnék, hogy ellopják. És azonkívül, talán sohasem sikerülne újratereíteni azt a csodálatos szivárványfiát.”

„Ön valóban nagyon gazdag, uram. Irigylem önt.”

„Nem, ne mondd ezt”, utasítottam el szerény mosollyal a bókot. „Egyszer neked is lehet saját gyűjteményed és még nálam is gazdagabb lehetsz.”

„De ne hidd”, folytattam kis szünet után, „hogyminden szivárványom ilyen értékes. Van néhány, amit csak a furcsaságáért tartottam meg. Például, akad közöttük egy komikus szivárvány is.”

„Komikus? Hogy lehet egy szivárvány nevetséges? Mesélje el, uram.”

„Íme, hogy történt. Ugyanabban a szobában aludtam a szüleimmel. Nyári reggel volt. A függöny széleinél napsugarak hatoltak be, lágy narancsszínű derengéssel árasztva el a szobát. A hátamon feküdtem. Hirtelen színes csíkokat láttam a plafonon. Egy idő múlva rájöttem, hogy valódi szivárványt látok, amelyre egy hegysor rajzolódott rá, eltakarva némely szín részeit. Kíváncsi lettem. Körülnéztem, a különös szivárvány eredetét keresve, de nem tudtam felfedezni. Logikusan próbáltam következtetni a sugarak irányára. De egyetlen fogazott szélű bútort sem láttam. Sokáig feküdtem ott töprengve.

„Egyszer csak anyám felébredt. És ez mindent megváltoztatott.

„Első mozdulatával az éjjeliszekrény felé nyúlt és a vizespohárból kivette a műfogsorát. E művelet közben a szivárvány eltűnt a plafonról. Rögtön utána újból megjelent, vígan hullámozva, de ... a hegysor nélkül. Íme a rejtélyem megoldása: komikus szivárvány egy pohár vízben, műfogsorral szegélyezve!”

„Útitársnőm már a végszó előtt kacagni kezdett. Kitalálta a poént és az nagyon szórakoztatta. Most együtt nevtünk.

„Uram”, szólalt meg pár pillanat múlva a kislány. „Szeretnék szivárványt gyűjteni.”

„Csakugyan?”

„Ó, igen, úgy szeretnék... De hogyan kezdjem el? Önnek könnyű dolga volt, volt egy testvére!”

„Hogyan kezdjed? Hát igen, ez egy gond”, mondtam töprengve. „Mégis, van rá ötletem, Szíta. Nézz csak ki az ablakon.”

Kihajoltunk az ablakon és ujjammal a szivárványra mutattam, amely még mindig hűen követte a mozdony gőzpamacását. Mikor Szíta észrevette, felujjongott.

„Tetszik, Szíta?... Gondolod, hogy elég szép ahhoz, hogy ezzel nyisd meg a gyűjteményedet?”

„Gyönyörű! Szeretném ezzel kezdeni, de hogyan?”

„Nézd, hogyan. Cseréljünk helyet, úgy hogy csak te láthasd. Megígérem, hogy többé nem nézek ki az ablakon, és mivel a nap nemsokára lemegy, te leszel az utolsó, aki látni fogod. Csak a tiéd marad. Az első a gyűjteményedből.”

„Ön igazán jószívú, uram. De akkor ez a gyönyörű szivárvány nem fog hiányozni az ön gyűjteményéből?”

Könnyedén meglengettem a kezemet:

„Ó, ne törődj vele, kis barátnóm, nincs rá szükségem. Van már hasonló a gyűjteményemben.”

Egy fél órán át Szíta mereven nézett ki az ablakon. Arcára feszült figyelem ült. Igen, az első szivárvány birtokbavétele mindig komoly lelki megrázkódtatással jár. Néha fizikai fájdalommal is.

Aztán Szíta apja megragadta a karját és magával húzta. Úticéljukhoz értünk. Elbúcsúztunk. Kis barátnóm ragyogott az örömtől.

És azóta minden utamon az ablak mellett ülök és a mozdonyt figyelem. Nagyon szeretnék még egyszer látni egy olyan szivárványt, hogy a gyűjteményembe tegyem.

Mert, hiszen kitalálhattátok, hasonló szivárványom még nem volt. Hazudtam Szítának, hogy könnyű szívvel fogadja el az ajándékot.

TIBOR SEKELJ (1912-1988), a szlovákiai Poprádon született, jugoszláviai eszperantista, író, etnográfus, világotutató. Több mint 50 országban megfordult, egy ideig az Argentin Eszperantó Szövetség titkára, majd Nepálban propagálja a nemzetközi nyelvet. Több eszperantó nyelvű útleírás és novelláskötet szerzője. Legismertebb műve: Kumeaua, a dzsungel fia c. kisregény, ami 20 nyelven jelent meg.

Eszperantóból fordította: Nagy E. József

Vu Kan: Egy év tündérorszámban

Élt hajdanán Közép-Vietnámban egy ifjú írástudó, akit Tu Thuk néven ismertek. Bár tartományának kormányzója volt, a mandarini kötelességeknél jobban kedvelte a természetet. Gyakran utazgatott festői szülőföldjén, amelyiknek legtávolabbi forrását, legeldugottabb ösvényét is ismerte.

Volt tartományában egy ódon pagoda, gyönyörű kerttől övezett, ahol minden évben, a holdnaptár második havában, pompás virágünnepet rendeztek. A zarándokok főleg egy csodálatos bazsarózsát kedveltek, amelynek tűzpiros virágai részegítő illatot árasztottak.

Egy tavaszi reggelen egy bájos hajadon látogatta meg a nevezetes helyet. Egyedül érkezett, és láthatólag nagyon messziről. Csodálatában meghajlította az értékes bokor egy virágos ágát, és az letört. A bonzok kárpótlást követeltek, amit képtelen volt megadni. Esteledett, amikor Tu Thuk arra vetődött. Levetette brokát köntösét, a hajadon szabadságának váltságául.

Ettől a naptól fogva alattvalói még jobban kedvelték az ifjú mandarint. De ő mindenáron szabadulni akart a hivatalával járó hódolat és haszon kötelékeiből. Egy napon, a végtelen terek vágyától emésztve, letette mandarini pecsétjét és eltávozott.

Elhagyatott vidékeken kóborolt, egy fiútól kísérve, aki gitárját és pálinkáskulacsát hordozta. Meg-megpihent egy erdőszélen, patakparton, vagy egy festői barlangnál, pálinkát iszogatva, gitáron játszva, verseket írva...

Egy reggelen csónakja a tükörsima Keleti Tengeren siklott, mikor a láthatáron ötszínű felhőt pillantott meg, amely egy párás hegy felett lebegett. Odairányította csónakját, keményen forgatva az evezőket. Kikötötte a csónakot a szikla tövébe és felkapaszkodott a lejtőn.

Ámulatba esett egy hatalmas barlang előtt, amelynek cseppkövein játékos fények villantak, mint megannyi kristálylámpa. De alig tett néhány lépést befelé, a bejárat lezárult, és a legmélyebb sötétségben találta magát. Félelemmel telve haladt tovább, vakon tapogatózva. A barlang falait moha borította. Az út hosszú és kanyargós volt. Végre halvány fényt pillantott meg a távolban, mely reményével együtt növekedett.

Tu Thuk tágas kertbe lépett, telve virágzó barackfákkal. A levegő áttetsző és illatos volt, szelíd napfénytől ragyogó. Sohasem látott madarak éneke üdvözölte. Két kékmellényes szolgáló, akik láthatólag már régóta várták, összesúgott: „Itt jön már az ifjú vőlegény!”

Úgy tűnt, hogy álmodik. Szemei előtt pompás paloták jade-falai és rubinkő-tetői ragyogtak. A két szolgáló a főépületbe suhant, hogy jövetelét bejelentse. Egy pillanat múlva újra megjelentek és meghajolva üdvözölték: „Kérjük Méltóságodat, lépjen be!”

Hosszú ezüst-, arany- és drágakőfolyosókon követte őket, míg egy brokáttal borított terembe értek, amelyben kékes fény áradt. Fehér szantálfa-trónuson tiszta fehérbe öltözött szépséges királynő várt rá. Hellyel kínálva egy szantálfa karosszékből, megkérdezte:

„Ifjú írástudó, tudod-e hol vagy? Emlékszel-e egy eleve elrendelt találkozásra?”

Tu Thuk félénken rázta meg a fejét:

„Mint igaz kedvelője a zöld hegyeknek és a kék vizeknek, sok varázslatos tájat bejártam. De sohasem volt részem abban az örömben, hogy ide is elérjek. Tiszteletlenség lenne magyarázatot kérnem tőled, de nem tudom, hol vagyok.”

A királynő mosolygott:

„Hogyan is tudhatnád? Íme, a hatodikban vagy a Fi Laj hegy harminchat barlangja közül. Vizekből született hegyünk a tengeren lebeg, a szelek s az esők játéka szerint jelenve meg vagy tűnve el. Jószívúséged és nemességed mindenütt ismertek. Ezért hívtunk meg országunkba, amelyet eddig még közönséges halandó nem látott.”

A két szolgáló felé fordult. Ezek megértették kimondatlan parancsát, és visszavonultak. Pillanatnyi csend után egy valóságosan szép hajadon lépett be. Tu Thuk azonnal ráismert arra, aki letörte a virágágot. Fehér fátyolköntösében ezerszer bájosabb volt, mint első találkozásukkor.

„Lányomat Mennyei Illatnak hívják, - mondta a királynő az írástudónak. Földi utazása közben szerencsétlenség érte. Önzetlen jótettedet sohasem felejttem el. Ezért megengedem neki, hogy összekösse az életét a tieddel, hogy hálaadósságát lerójjja.”

Felindultságában Tu Thuk nem tudta, mit válaszoljon. Minden elő volt már készítve a kézfogóra, amelyen részt vett a Fi Laj hegy harminchat barlangjának minden tündére. A tündérezekar muzsikált. Táncoltak és énekeltek, megrészegegyve a tündéri barackpálinkától.

* * *

Szállt az idő, mint a fecskék röpte. Az ifjú írástudó már egy éve élt boldog révületben. Egy reggelen fehér vitorla tűnt fel a távoli hullámokon és szívében feléledt földi otthonának képe. Először ragadta meg a határtalan üresség. Hirtelen rengeteg dolog kezdett hiányozni neki: apai szalmakunyhója a bambuszok alatt, a szélesen zöldellő rizsföldek, amelyeken elfárad a gólyák röpte, a kis bivalypásztorok, bambuszsípjaikat fújva barmaik hátán, amikor estéknént a faluba térnek. Azon az éjjelen nem tudta lehunyni szemeit, egyre a hullámok morajára füelve, amelyek szüntelenül a lábaihoz omoltak.

Bánata napról napra nőtt, míg vigasztalhatatlanná nem vált. Akkor megvallotta tündéri feleségének:

„Kedves Mennyei Illatom, már egy éve élvezem a házaseslet édességét. Tökéletesen boldog vagyok, de szívemet a honvágy marja. Engedj haza egy időre, hogy viszontlássam rokonaimat; aztán haladéktalanul visszatérek hozzád és örök szerelmünkben élünk együtt.”

A tündér gondolkodóba esett. Férje sürgetésére félrefordította az arcát, hogy elrejtse könnyeit és szívzaggató sóhajok között mondta:

„Távol áll tőlem, hogy akaratoddal ellenkezzem. De a földi világ szűk, és a földi élet rövid. Tartok tőle hogy már nem találod meg sem a tavalyi kert virágainak illatát, sem füzeinek árnyát...”

Bánatát elpanaszolta anyjának, aki nyugodtan felelte:

„Nem gondoltam volna, hogy a »porvilág« ennyire nyomja még a szívét.”

A válasz szomorú volt. Mennyei Illat sokáig sírt. Selyemplapra írt levelet adott át férjének azzal, hogy majd csak hazaérve bontsa fel.

Tu Thuk fehér felhőszekéren utazott. Egy szempillantás alatt földet ért.

Nehezen ismert rá szülőfalujára. Minden megváltozott, a tájék, a házak, a lakosok is. Csak a zöldellő hegyoldal és a lábainál kígyózó ezüsthely volt ugyanaz. Egy tiszteletreméltó fehérszakállú öregemberhez fordult szavaival. „Tu Thuk” nevét hallva, az öreg összevonta szemöldökét, emlékeiben kutatva:

„Mikor még egészen kicsi fiú voltam, - mondta - hallottam valamit egy üknagybátyámról, akit úgy hívtak, mint téged. Egyszer a hegyekbe ment és többé nem tért vissza... Talán száz évvel azelőtt történhetett...”

Az írástudó magányosabbnak érezte magát, mint valaha. Újra a felhőszelekre akart szállni, de az fönixszé változott, és az égi madár eltűnt már a láthatáron.

Tu Thuk felbontotta a levelet. Búcsúvers volt:

„A felhők között születik a fönixszek szerelme

„A tavalyi egységnek már vége

„Ne keresd a tengeren a tündérek lábnyomát

„Újabb találkozásra nincs remény!”

Tu Thuk elszorult szívvel mondott köszönetet öreg ükunokaöccsének és a hegyekbe távozott.

Eszperantóából fordította: Nagy E. József

N. Kurzens versei

ESTI BESTO POR HORO

Lasu,
ja lasu min foje!
Vi vidas ja:
hodiaý
deprenis mi
kaj disþiris
la blankan, rigidan kolumon de l' Deco,
kaj la Moralo-kravaton
pendigis æ l' mur' de l' Forgeso.
Lasu!
Finfine
ja hom' nur mi estas,
ja
deziras mi ankaý
esti besto por horo
kaj leki sangon

EGY ÓRÁRA ÁLLAT LENNI!

Hagyjál,
hagyjál hát egyszer!
Hisz látod:
ma
levettem
és széjjeltéptem
fehér keménygallérját az Illemnek,
és az Erkölc-snyakkendő
a Felejtés falára akasztottam.
Hagyjál!
Végtére
én is csak ember vagyok,
hát
szeretnék én is
egy órára állat lenni
és vért inni!

MORTO DE L' BATALANTO

Ho, Forto Potenca, ne lasu min fali,
ne lasu min resti sur vojo!
Mi volas batali, mi devas batali,
mi devas! - ho, levu min, Forto!

Surdigas l' orelojn fantoma rikano,
l' okuloj sangplenaj blindiøas...
Kroaøas al glavo tremante la mano:
Al venko! al venko! -! al - - venko - - -

A HARCOS HALÁLA

Tedd, Hatalmas Erő, hogy ne bukjak el,
ne hagyj az útszélre esnem!
Harcolni akarok, hisz harcolnom kell,
harcolni emelj fel, Erő!

Vérfüggöny vakítja kihunyó szemem,
fülemben ördögi röhej...
Görcsösen markolja kardomat kezem:
Csatára fel! csatára - fel - - fel - - -

LIA LO

Lia Lo -
via haýt velura
jen, pergameno nura
por kanti vin.

Triumfa tur'
de la sopiroj fino -
nur sole via sino,
Lia Lo.

LIA LO

Lia Lo -
böröd tiszta selyme
legillőbb pergamenje
énekemnek.

Dicső torony,
a vágy végső hatalma -
kebled domború halma,
Lia Lo.

Eszperantóból fordította: Nagy E. József
Megjelent 1996 január 6-7.

Spomenka Stimec: Utazás az elválás felé

- Merre van a citológia?

- Melyik részleg?

- A punkció.

- 407-es szoba.

Cigarettájának füstje félrelebbent, amikor kimondta. A négyszázhetes a negyedik emeleten található. Azt hittem, hogy a váróterem tele lesz, hiszen állítólag a nők felének van. De úgy látszik, legtöbbször nem itt várt az első feleletre: igen? nem? jóindulatú? rosszindulatú?

Kora reggel arra ébredtem, hogy sajog a jobb mellem. Megérintettem, és teljesen felébredtem: ujjaim kemény duzzanatot tapintottak. Kezem visszariadt, mintha parazsat érintett volna.

- Ez az! - állapította meg agyam, elborzadva.

Azelőtt el-eljátszodtam a gondolattal, hol fog megjelenni a kinövés, amelyikben a halál sarjad. Vagy amelyikben sarjadhatna.

A repülőgépen is, tegnap, elnéztem az újságcímek felett, amint az ablakon túli felhők egyre feljebb másznak, míg alatt a föld egyre valóságosabb lesz. A zuhanás lehetőségére gondoltam. Ha bekövetkezne, előre érezném-e? Mi lenne az utolsó gondolatom? Csak a banális újságcím? Semmi méltóbb?

Milyen gyorsan pánikba tudok esni. Visszacsúsztottam az ujjaimat arra a helyre, bizonyosra véve, hogy eltűnt. Még hagytam is neki pár percet, hogy felszívódjon. Reményteljes mozdulat volt.

De nem tűnt el. Megpróbáltam elmozdítani, de nem lehetett. Már befészkelte magát.

- Aludjunk! Majd, ha kialudtam magamat.

De már nem lehetett. A szorongás előntött és nem hagyott semmi másra gondolni. Ujjaim kíváncsian vissza-visszatértek. A bizonyíték tapintható volt.

Hát itt van. Megtörtént.

Láttam magamat levágott mellel, behegedt forradással, a nagy lapossággal a blúzom alatt.

- Legfeljebb nem hordunk majd kivágott ruhákat!

Ez egy mosolypróba volt. Sikertelen.

Most a halálos ágyamon láttam magamat. Egy szennyes kórház, barátok látogatnak virágokkal, amelyekhez nem találni vázát. Virágokkal és zavart arcokkal. Miről is beszélhetnének? Minden, ami történik, a holnaphoz viszonyul. Mindenben, ami holnap, én már nem leszek. Ellenszenves szobatársnők, mocskos ablakok. Alattuk fűrészzöre. Valaki fűrészel. Távolabb egy fűró. Javítanak. Engem, és a kórházat is. A kórháznak sikerül. Két vékony szőrös láb lóg a gyűrött hálóingből. A kínlás belépni a papucsokba. Annyira szeretnék még egyszer az ajtóig menni. Csak az ajtóig. Az önsajnálát leleplez. A képzeletem leáll, elszomorodva.

- De semmi oka aggodalomra! Majd meglátja!

A doktor megérintette a mellemet és mondott valamit latinul. Szigorúan néztem az arcába.

- Mit jelent?

- Egy daganatfajta, asszonyom. De ne nyugtalankodjon, nem veszélyes. Meg kell csapolnunk, hogy lássuk, mi van benne. Nyugodjon meg!

Jólesett a vizsgálat. De nem törölte az első mondatát. És hogy még borzasztóbbá tegye, felvette az asztalról a golyóstollat, amivel a recepteket írta, és a bőrömhöz nyomta. Gyors mozdulatokkal egy ikszet rajzolt a duzzanatra. Végül bekarikázta.

- Úgy! Ne mossa le a punkcióig.

Világos volt, hogy jogomban áll már abbahagyni a rajz bámulását. Felöltözhettem.

- Minden rendben! - ismételte, elmagyarázva, merre található a punkció. Arca öreg volt, az orrán a bőr lukacsos. Talán csak képzelődtem, hogy a vállamra tette a kezét, míg az ajtónál álltam. Biztosan nem tette meg. Mert már egy másik nő siklott be mellettem, hogy eléje tárja iszonyatát.

A köröcske elindult velem a kórház folyosóján. Kimentem. Éreztem, ahogy fekszik rajtam.

A tekintetem újra megérintette a világot. Elsőnek az irigység támadt föl bennem. Irigyelni az orgonabokrot, amelyik nyugodtan illatozott a kórház bejárata mellett. Irigyelni az első nőt, akivel találkoztam. A másodikat. A következőt. Felkapaszkodtam a villamosra; a tekintetem előttem kapaszkodott és a női melleket vizsgálta. Irigyen. Az ablakban homlokzatok, kirakatok, fák és nők suhantak el. Egészséges mellű nők.

Megmondjam a barátaimnak? Kinyitni az ajtót és bejelenteni: - Daganat!

Hallgassak? Csak az enyém? Osszam meg, mint mindent? Mint egy jó viccet, mint egy pletykát? Vagy csak néhányuknak valljam be, mint a legféltebb titkot? Nem. Sajnálának. Egy pillanatig fűrődtem a sajnálatban. Miért pont én, annyi...? A téren asszonyok sétáltak. Irigylésre méltóak. Mikor a villamos megállt a téren, a tekintetem csak a fiatalabbakat észlelte. Én és a köröcske először szálltunk le a villamosról. Óvatosan hordoztam, nehogy megsebezzen.

- Egy fagyaltot? - nem utasította vissza.

A köröcske ment, a köröcske nyitott ajtót, a köröcske vezetett a tükörhöz. A köröcske engedte tele a kádat. Aludni akart. De nem nagyon tudott. Kissé szomorú volt.

Néhány napja még nyugodtan vártam az autóbuszra. A cipőmet nézegettem, és a talpalatnyi földre gondoltam, amin állok. Ha elmozdulok, a hely rögtön felszabadul, fellélegzik.

Ha nem állnék itt, ha nem várnám az autóbust, teljesen szabadon lélegezzen. Nem hiányoznék. Senkinek sem tűnne fel, hogy nem várom a buszt ezen a földdarabkán. Nos, itt az ideje, hogy megszűnjek várni a buszt.

Csak hogy primitíven sajnáltam, hogy már nem fogom nyugodtan várni.

De mielőtt ez megtörténne, még végig kell járnom a megaláztatások nyomorúságát. Még csak az elején tartok az utazásnak. Az utazásnak az elválás felé.

A 407-es szoba. Hiányzott a bátorságom bekopogni. Inkább vártam, hogy valaki kijöjjön és megkérdezze, mit kívánok. Halasztást kívántam.

Erős vágyat éreztem megtapogatni a köröcskét. Mintha vastag pénztárcám volna, és ellenőriznem nem lopta-e el valaki útközben. Lehet, hogy elvesztettem, míg a 407-es felé kapaszkodtam. Fehér köpenyes emberek mentek el mellettem. Kinyújtottam a karomat és belső felével mintegy véletlenül megérintettem mellem feltételezett duzzanatát. Feleslegesen aggódtam. Ott volt. Nem csak nálam, bennem volt.

Olvasni? Lehetetlen. Hogyan kövessem a mondatokat, míg bennem csirázik, míg bennem csirázik...

Elhatároztam, hogy jól megjegyzem az orvos nevét, aki most megmondja, hogy mi csirázik. Elébe vágni a szájnak, amelyik kiejti a szavakat. Elképzelni a szavak folyását. A haját, a szemét. Mit reggelizett ma, míg felé mentem? Annyiszor átszállhattam, kiszállhattam volna, máshová mehettem volna. Nem lehetett. Minden kanyaron át pontosan ide jöttem. A találkára.

Az ajtó feltárult. A nevem jött ki rajta. Fel! Kezdődik. Követtem a hívást. Egy fehér köpeny kedvesen felkért, hogy vetkőzzem le a spanyolfal mögött. Szót fogadtam. Nagyon szófogadó lettem. A fehér köpeny felkért, hogy feküdjek fel az asztalra. Megtettem. A főköpenyben nem az orvos volt. Orvosnő volt.

- Na lássuk! Megvan!

Sokkal több időre volt szüksége, hogy kitapogassa a helyet, mint nekem.

Míg az asztalon feküdtem, éreztem, hogy műszereket szednek elő az üvegtárlóból.

Az ablakból fény áradt, a tavasz pompája felkapaszkodott a negyedik emeletig. A tekintetem a mennyezetet kutatta, képzeletbeli foltot keresve. Nem volt foltos. A fülem az ablak melletti beszélgetésből próbálta kiszűrni a veszély fokát. De csak a műszerek fémes zöreje. A fehér köpeny suhogása közeledett.

A vatta nedves puhasága megérintett. Megbízta a kezekben, amelyek fogták.

Amikor a tű a köröcskébe hatolt, megnyugvást éreztem.

Eszperantóból fordította Nagy E. József.

Spomenka Stimec (1949-) horvátországi eszperantista, nyelvtanárnő. 1972 óta a Zágrábi Nemzetközi Kulturális Szolgálat alkalmazottja, ahol, egyebek között a nemzetközi bábfesztivál szervezője. Egyik kezdeményezője a Balkáni Antológiának, ő gondozta az eddig megjelent egyetlen kötetet, a „Rumana antologio”-t (1990). Több kötete jelent meg, a legutóbbi 1995-ben, polgárháborús élményeiről.

Vesna Skaljer-Race versei

IU EKKREDAS

Iu ekkredas
kompreni ilin,
volas esti ilia kamarado,
ludi kun ili.
Ili respondas
ke ili estas tro aĝaj
por ludado.

Li transformiĝas en libron
kaj atendas surbrete
ke oni etendu la manon
je li.
Vane li atendas
kaj vermoj ekkonsumas lin.

Poste
li fariĝas akvo,
por ke oni povu
refreŝigi per li.
Kaj oni elverŝas lin
en kanalon.

VALAKI MEGĚRTI

Valaki megerti
ĉi, biziĉ,
akar a tarsiĉ lenni,
jatszani veliĉ.
Azt valaszoljaki,
hogy maki tii korosak
jatszadozni.

Atvaltozik konyvvė
es a polcon varja,
hogy kinyujtsaki a keziket
erte.
Mindhiaba varja,
csak a fergek ragjaki.

Aztan
viziė valik,
hogy általa
felfrissulhessenek.
Es ok leontik ot
a csatornaba.

Eszperantobol fordította Nagy E. József

LI ENTUZIASMIØIS PRI PI

Li entuziasmiøis pri pi.
Persvadis sin mem
ke la vivo
ne eblas sen pi.

Kiam li komprenis
ke pin konkeri
povos li neniam,
li foriris
en malrevenujon.

Pin neniam iu vidis.
Malaperis pi kune kun li,
æar pi estis ombro
kaj restis en li.

LELKESEDETT ÉRTE

Lelkesedett érte.
Meggyőzte magát,
hogy az élet
mit sem ér nélküle.

Mikor megértette,
hogy meghódítani őt
sohasem fogja,
elment
a visszánemtérésbe.

A lányt soha senki sem látta.
Eltűnt a fiúval együtt,
mert árnyék volt ő
és benne maradt.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

SKALJER-RACE, Vesna (sz. 1911) jugoszláviai író. 1956 óta eszperantista. Tucatnyi díjat nyert az UEA által évente rendezett Szépművészeti Versenyeken (*Belartaj Konkursoj*). Három kötete jelent meg szerbhorvátul. Eszperantóul egy vers- és egy elbeszéléskötete jelent meg.

Clelia Conterno Guglielminetti: Wiederboren élete és halála

Évek óta akartuk ezt a gyereket. És amikor aranyzöld szemeit a februári reggel hideg napjára nyitotta, egyetértettünk, hogy valóban csodálatos.

Már nem vagyunk fiatalok, és gondolatban felgyorsítottuk élete folyását, mintha csak a kívánságunk siettethetné a fejlődését: másrészt, pedagógiai megfontolásokból nem akartuk csodagyermekként kezelni, és eltúlozni első sikereit. Mégis, anyai szívem magán kívül volt, amikor, kétéves korában, vízfestékekkel kezdte maszatozni a papírlapokat (látható előnyben részesítve a vizet); de férjem, férfiasan rámszólt: „Na, ne gondold, hogy festőt szültél; menj, mosd meg a kezét.”

A dolog a festékekkel mégis bevált. Kicsinyünk semmit sem veszett lelkesedéséből: ellenkezőleg! „Feszték!” követelte minden reggel a tejeskávé után, és legalább egy órán át nyugton ült, míg hozzámügetett, piros-zöld-sárga mancsocskáiban papírlapokat szorongatva:

„Nézd, mama, mit fesztettem: ez hal, ez itt motoj, ez házikó...”

Mikor büszkén mutogatott egy piros nyúlványokkal körülvett kék foltot, amelyet meghatározhatatlan sávok kereszteztek, azt állítva, hogy az egy „őjeg halász”, nem bírtam ellenállni a kísértésnek: bekereteztem a képet és kiakasztottam a szalonban. A vidám színfolt nem is ütött el a modern bútoroktól. A férjem is, némi morgolódás után a lágyszívű anyák címére, kénytelen volt beadni a derekát.

A Jóisten vagy a véletlen vezette hozzánk aznap este barátnőmet, Júliát. Júlia és a férje most rendezték új otthonukat. Kritikusan szemlélte hát a miénket.

„Újdonság!” kiáltotta.

„Micsoda?” mondtam én.

„A kép. Az a kép. Hol tetted rá a kezedet?”

Nos, Júlia rendkívül kiegyensúlyozott személy, és csodálatraméltóan elfogulatlan anya. Ő sohasem keretezte volna be... Elszégyelltem magam.

„Németországban”, böktém ki gyorsan, segélykérő pillantást vetve a férjemre. Férjem megsajnálta, és segítségemre sietett:

„Igen, legutóbbi németországi utunkon.”

„És ki a festő?”

Észrevehetetlen habozás után vágtam rá fiam nevének parafrázisát:

„Wiederboren.”

„Hah”, mondta Júlia, aki, szerinte, nagyon járatos a modern művészetben, „ismerem”.

Hát persze, hogy ismerte. Ebben a szent pillanatban is a térdén ült, és elmélyülten szopogatott egy csokoládét.

A férjem szórakozni kezdett:

„Ez a kép az új német iskola terméke. Egy öreg halászt ábrázol. Látod? Olyan érzetek vannak benne, olyan érzetek...”

Ezúttal én siettem a segítségére:

„Ez az iskola, amelyet Wiederboren kezdeményezett, nem csak a festő szürrealista érzéseit akarja ábrázolni, hanem az ábrázolt tárgy érzéseit is. Az öreg halász érzi... nos, a vörös a halász diadalérzetének kifejezése mindennapi küzdelmében a kék őselemmel, míg ez a barna... nos... azt mutatja, hogy már nem éhes, mert... megette a halat.”

„De hol vettétek, mennyibe került...”

„Nem olyan sokba... Még nem annyira ismert. Tudod,... paraszt... parasztfiú volt. Egy nap a járdaszélen ült és egy széndarabbal rajzolt a kőre... Véletlenül arra járt... hm... Pablo Picasso.”

„Ó!” mondta elbűvölve Júlia, nem ismerve rá a régi mesére.

„És Picasso Párizsba vitte és segített rajta, fejezte be férjem. De engem már nem lehetett megállítani:

„Kezdetben nehéz évei voltak. Képzeld: hideg manzárdszobában, pénz nélkül, új művészet-felfogásért harcolva. Szerencsére, ebben az időben egy virágáruslány állt mellette, egyedüli támaszaként. Néha összekülönböztek. De aztán a lány meghalt. Tüdővész”, fejeztem be, gondolatban hálát adva Murgernek.

„Ó!” érzékenyedett el Júlia. „És most?”

„Most már kezd ismertté válni. Úgy gondolom, fényes jövő áll előtte. Azt hiszem, jó vásárt csináltunk a képpel. Művei egyre értékesebbek lesznek”, tettem hozzá, miközben azon igyekeztem, hogy utolsó műveinek egyikét eltüntessem a szoknyámról.

„Nagyon szeretném egy képét az új otthonunkba” szólt közbe Júlia férje, utolsó mondatom hatására.

„Nehéz dolog...”

„Miért?”

„Hm... a határ... tudjátok... műtárgyak kivitele... a bürokrácia... az engedélyek...”

„Hát ti, hogyan?...”

„Kicsempésztük.”

„És nekünk nem lehetne?...”

„Majd meglátjuk.”

Júlia eltávozott, férjével együtt. Az ő szoknyáján is rajta volt a csokoládés ujjacskák egy remekműve.

Valóban „megláttuk”, és neve napjára Júlia megkapta a képet, illően bekeretezve és feliratozva: Wiederboren, 1961. A fiam szerint, egy „ójjási ló, jajta egy bácsival”, és Júliának elmagyaráztuk, hogy a szürkés-rózsaszín foltok a ló vegyes érzelmeit tükrözik a lovasával szemben, míg a vizenyős zöld a lovas lelkének tartalma.

Néhány nap múlva Júlia telefonált:

„Figyelj, drágám, egy barátom szeretne egy Wiederboren képet. Ha lehetne... nagy szívességet tennél nekem...”

Így kerültek forgalomba Wiederboren képei. Takarékkönyvet nyitottunk a fiam nevére: íme, hároméves korában elkezdte megalapozni a jövőjét. A férjem ellenezte. De én azt mondtam: Hol a csalás? Ilyen képeket akarnak: ilyeneket kapnak. Hogy fizetnek? Nos, a pénz a művészé;

egy fillérhez sem nyúlunk: ki tehát a becsapott? Vagy azt hiszed, hogy a mai művészóriások másképp csinálják?

Egy idő múlva Dominiko Drake látogatott meg bennünket, a neves műértő. „Lefényképezhetem a Wiederborenjeiteket? Mi? Csak ez az egy? Több nincs?”

De igen, volt, egy egész halom. Kicsinyünk minden nap elcsente legjobb levélpapírosaimat, az új könyvet vagy a cipődobozt. Alig győztem lemosni a falakról a Wiederboren-freskókat.

„De hisz ez a német egy igazi tehetség!” mondta Dominiko Drake. Nem szolgálhatnátok bővebb részletekkel...?

Újra elmeséltük a Giotto-i mesét, a Murger-regényt; részleteket adtunk hozzá Van Gogh és Modigliani életéből. Megmagyaráztuk a Wiederboren iskola céljait.

Alapos, bőven illusztrált cikk jelent meg a szaklapban. Nem hiányzott a Wiederboren-portré sem: nyakkendő nélküli 25-27 éves fiatalember. Nem ez volt az egyedüli cikk. A Wiederboren képek iránti kereslet egyre nőtt. Termet béreltünk és kiállítást rendeztünk. Minden kép elkelt. Megemeltük az árakat. Annál inkább nőtt a kereslet. Már a napilapok is Wiederboren-interjúkat közöltek, a művész fényképeivel, amelyek között nem volt két egyforma: kora húsz és negyven év között változott, hol szőke volt, hol barna, leginkább szakállal, de néha anélkül is.

És végül, de nem utoljára, fiunk takarékbetétje rekordszintet ért el. Jelentős tőkét kellett kezel-nünk; a dolog kezdett kockázatosná válni. Hogyan lehet egy három-négyéves gyerek rész-vényes, anélkül, hogy örökölt volna? Milyen bevételek igazolják ezt? Na, igen a Wiederboren képek közvetítői díja... de vajon elegendő-e...

Egy reggel a férjem rámtámadt: „Nézd, már harmadjára ír a német képkereskedő, aki nyomató-kosan kéri Wiederboren címét. Mit tegyünk?” Ráadásul, Wiederboren stílusa megváltozott. Széles csíkok és foltok, bizonytalan színek helyett itt-ott feltűnt már egy-egy madárijesztő, egy fa, egy ház. „Mit tegyünk?” kérdezte újra a férjem.

Úgyhogy eldöntöttük, hogy megöljük Wiederborent. A közvéleménybe dobtuk a hírt. Most, mondtuk, hogy neves és elismert lett, dőlt hozzá a pénz és dorbézolni kezdett. Nőkben nem volt hiány. Megcsalt férjekben sem. Egyikük rátámadt és kegyetlenül megverte. Belehalt sérü-léseibe. (Hogy őszinte legyek, a férjem infarktust szeretett volna: divatosabb, vélte. De én kitarítottam a szerelmi bosszú mellett: romantikusabb, mondtam).

Nekrológok jelentek meg a napilapokban és a folyóiratokban: újramesélték Wiederboren rövid életét, siratták, hogy egy ilyen zseninek nem volt lehetősége újabb remekműveket alkotnia, spekulációkba bocsátkoztak művészetének vélhető fejlődését illetően, iskolájának sorsa felől. Az egyik napilap fényképet közölt a temetéséről. A másik, interjút a fiatalkori virágáruslánnyal: vélhetőleg nem halt bele a tüdőbajba, sőt: olasz grófnő lett belőle. Mégis, lassan-lassan Wiederboren halála lekerült a lapok címdaláról és, mire a Tour de France elkezdődött, azt hittük, végképp megszabadultunk Wiederborentől, a képeitől, a terhessé vált pénzesőtől...

Egy dolgot nem láttunk előre. Wiederboren halálával képeinek értéke megtízszereződött.

Eszperantóból fordította Nagy E. József

.oOo.